

స్త్రీలు: వార్తాపత్రికానిర్వహణము

“వార్తాపత్రికానిర్వహణము పదునువారివృత్తి. ఒకవ్యక్తినుండి అంతకంటెపెచ్చుగా పనినిగొనువృత్తి మఱియొకటిలేదు. కాని ఒకని వృత్తిత్వము, శక్తి, కార్యదీక్ష ప్రదర్శించుటకు గాని, దేశమునందలి కర్మయోగులపరిచయము కల్గించుకొనుటకుగాని, ప్రపంచవాటకమును పరిశీలించుటకు అనువైనస్థలమున నుండుటకుగాని ఈ వృత్తివలె వీలును కలిగించువృత్తియు మఱియొకటిలేదు. వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగా గొనదలచిన స్త్రీకి—ఆరోగ్యము, విద్య, వార్తలుకూడబట్టునేర్పు, తాను పత్రికానిర్వహణమున పేరుగాంచవలయు నను కాంక్ష అనునవి ముఖ్యలక్షణములుగా నుండవలయును. ఇవి ఒక్కచో మేళవింపునొంది యుండుట అరుదే కాని అవిఅన్నియు కూడియుండినగాని స్త్రీ తాను వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగాగొని జయముగాంచజాలదు. వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగా గొని పెక్కురు స్త్రీలు తమ ఆరోగ్యమును చెఱుచుకొనుట మనము లెఱుచు చూచుచున్నాము. అవృత్తియందు దినమునకు పాచ్చికాలము పనిచేయవలసియుండును. ఒక్కొక్కప్పుడు విశ్రాంతినైన తీసికొనక ఒక్కబిగిని ఏడెనిమిదిగంటలు పనిచేయుచునే ఉండవలసివచ్చును. ఈవృత్తియందు జయముపొందదలచినస్త్రీ ఇట్టికష్టములను ఇష్టముతోడనే సహింపవలయును. చలి, ఎండ, వాన, మంచు అను వీనిని పాటించక ఆమె పనిచేయవలసివచ్చును. వార్తలుగొనిరా సంచారమునకు ఏగుచో ఒక్కొక్కతరుణమున తిండి, నిద్ర, శుభ్రవస్త్రములు లేకయే ఆమె పనిచేయవలసియుండును. ఆమె చలించనిదీక్ష, పనికి వెఱవనిబికము, చెదరనిటప్పు కలిగియుండవలెను. కావుననే పలువురుస్త్రీలు వార్తాపత్రికానిర్వహణము ప్రత్యేకము పురుషులవృత్తిగా పరిగణించుచున్నారు. స్త్రీపురుషుల ఇరువురిలో పురుషుడే ఈ వృత్తికి బాగుగా తగియున్నాడనుట నిశ్చయమే. ప్రయాణములందు పురుషునకుగల సౌకర్యములు స్త్రీలకు ఉండజాలవు. పురుషునకు పోరానిచోట్లు లేవు.

ఆతనియెడ అపాయశంక అంత విస్తృతముగాదు. అయినను మనదేశమున స్త్రీలు వార్తా పత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగా గొని చూపుచున్న కార్యదీక్ష నిరుత్సాహమును పుట్టించు నదిగా లేదని ధైర్యముతో చెప్పగలను. వార్తాపత్రికానిర్వహణవృత్తిలో జయముగాంచుటకు ముఖ్యసాధనములలో నొకటియగువిద్య మనదేశస్త్రీలకు బాగుగ గలదు. ఇందుకు తోడు వారు నిరంతరపు స్తకపఠనాభిలాషిణులుగ నుండుచేసి వారి కీవృత్తియందు జయము కలుగునటు నిర్కృతము. ఇక వార్తలు కూడబట్టుప్రజ్ఞ నిషయము. ఈ ప్రజ్ఞ యొకకళ. అనేకకళలవలె ఇదియు దైవదత్తముగా రావలసినదే. పుట్టుకచే కలిగినదానికి సాధనచే మెలుగులు పెట్టనగును. క్రొత్తవిషములు తెలిసికొందమను ఆతురతగలవారే వార్తలు కూడబట్టుటలో ప్రజ్ఞావంతులు. ఆరోగ్యవద్దేహము, రచనావైదుష్యము వీనికితోడు నూతన విషయాన్వేషణకాంక్షయు వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగా గొనదలచినస్త్రీల కుండ వలయును. తిలకించుట, కూలంకషముగ పరిశోధించుట, శీఘ్రముగ గ్రహించుట, సులభముగ సుందరరచనమున ప్రదర్శించుట—ఇవి వార్తలు కూడబట్టువారికి వలయును. తాను వార్తాపత్రికానిర్వహణమున జయము గాంచవలయునను కాంక్షగల స్త్రీ వివిధదేశముల చరిత్రలు, మహాపురుషుల జీవితములు, అర్థశాస్త్రము, సాంఘికశాస్త్రము, రాజ్యాంగతత్త్వము, మనస్తత్త్వశాస్త్రము, సారస్వతము మొదలగువానిని బాగుగ చదువవలయును. వార్తా పత్రికానిర్వహణవృత్తిలో విద్యార్థులకు తరిబీతుతునిచ్చు విద్యాలయములయందు అధ్యయన మూడుసంవత్సరములైన విద్యార్థిగొనవలయును. అయితే అంతమాత్రమున ఈ మూడు సంవత్సరములును వారు పత్రికలతో ఎట్టి సంబంధమును లేకుండవలయునని నాతలంపుగాదు. ఈ మూడుసంవత్సరములును వారు పత్రికలకు ధారాళముగ వ్రాయుచు తమ రచనమును సాఫల్యముతో నవచ్చును. సెలవుదినములలో వారివారితావులకుపోయిఉండికప్పుడ ఆయా తావులయందలి విశేషములను ఉచితరీతిని పత్రికలకు వ్రాయుచుండవచ్చును. న్యాయార్థు హెరార్లు ట్రిబ్యూనుకు అనుబంధముగ ప్రచురింపబడు ఆదివారపుపత్రికకు సంపాదకురాలై, అమెరికాదేశమున పత్రికాసంపాదకవృత్తియందు హెచ్చుతము తెచ్చుకొనుచున్న స్త్రీరత్నము విలియమ్మట్రాన్ మెలోసీనతిని; రాజ్యాంగవిషయకరచనములయందే తమజీవితములను వెచ్చించుచున్న ఆసీఫుర్దుకన్య, ఫ్రాంసిస్ పార్కిన్సన్ కేయస్ సతిగార్లను; ఫిలాడెల్ఫియా పబ్లిక్ లెడ్జరులను పత్రికకు డిరెక్టోతో బహు వెచ్చముచేయుట అనుశీర్షిక క్రింద వ్యాపారవిషయములు అత్యద్భుతముగ వివరించుచు ఆపత్రికయొక్క ప్రచారబాహుళ్యమునకు ప్రధానకారకురాలైన మేరీ గ్రేస్ రామిని; చికాగో ట్రిబ్యూను పత్రికకు 'సాందర్బ్యపోషణ' అను శీర్షిక క్రింద అపూర్వవిషయములు క్రోడీకరించుచు ఆ పత్రికకు ప్రతిష్ఠనంపాదించుచున్న యాంటాయిన్బ్లూమ్ నెల్లీని; న్యాయార్థు ఈవినింగు టెలిగ్రామ్కు సంపాదకీయములు వ్రాయుచు నీనుమిగులుచున్న జేన్ డిక్సన్ ను; న్యాయార్థు హెరార్లు ట్రిబ్యూనుకు విదేశవిలేఖరినిగా పని

చేయుచు ప్రభాతిగాంచుచున్న డరోజీథాంపున్ (కవియగు సింక్లరులూయిస్ భార్య)ను మనము నందుంచుకొని మనదేశస్త్రీలు వార్తాపత్రికానిర్వహణవృత్తియందు ఉత్సాహముతో చోటబాట దేశసేవగావింపవలయునని హెచ్చరించుచున్నాను. వార్తాపత్రికాకార్యాలయమున పనిచేయుటచే మనకు మానవహృదయమును తెలిసికొనునేర్పు, ప్రజాసంఘముయొక్క ఆదర్శములను ఆకళించువ్రజ్జ, కలిగినఉపాదకు అక్షరరూపము ఇచ్చు సదవకాశము ఉండును. వృత్తిగా పత్రికానిర్వహణము ఉల్లాసము గూర్చునది. ఒక్కొక్కప్పుడు అది ఆర్థికముగాగూడ లాభించుచుండును. ఇంతకును ఈవృత్తిచే ఆర్థాటమెటుగని దేశసేవచేయుటకు లెక్కింపరానన్నివిధపు కలవు. కావున అమెరికనుస్త్రీలు ఈవృత్తివిషయమై విశేషశ్రద్ధ వహింపగోరెదను" అని ఈనడుము కేథరైన్ ఓగ్లెన్ బీకస్వ అమెరికను స్త్రీలసభలో ఉపన్యసింపినది. విద్యావంతులైన నాగరికతాశీఖరమధ్యస్థించిన అమెరికాదేశముననే పెక్కురు స్త్రీలు వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగాగొనుటకు చోటబాటకుండగా స్త్రీవిద్య కూడనా కూడదాలను వాదపుచాలిమేరను దాటకుండిన మనభారతదేశమున వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగాగొన్నస్త్రీలు వేళ్ళపై లెక్కింపగలిగినంతమందిమాత్రమే యుండుట ఆశ్చర్యముకాదు. ప్రపంచము సంపాదకులు సదానందుగారిభార్య, స్త్రీధర్మను నిర్వహించుచున్న శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మీరెడ్డి, ఇండియన్ లేడీస్ మేగజిన్ ను సమర్పించుచున్న సత్యనాథను సతి, ఇండియన్ సోషలిస్టుభార్య పత్రికాసంపాదకులగు సటరాజన్ గారికుమార్తె మున్నగు వారు ఏకొందరిమందియో భారతస్త్రీలు వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగాగొని యున్నారు. వంగదేశమున, కేరళదేశమున ఆయాదేశభాషలయందు కొందరుస్త్రీలు పత్రికలు నిర్వహించుచుండుట వినవచ్చుచున్నది. కాని మనఆంధ్రదేశము అనేకవిషయములందువలెనే ఈవిషయమునందును మిక్కిలి శోచనీయస్థితియందున్నది. వార్తాపత్రికానిర్వహణమును వృత్తిగాగొన్నస్త్రీ తెలుగుదేశమున ఒకరెక్కడ లేదనుటకు విచారించుచున్నాము. తుదకు మనదేశమున స్త్రీలపత్రికలుకూడ పురుషులచేతనే నిర్వహింపబడుచువచ్చుచున్నవి. ప్రస్తుతము 'హిందూనుందరి' స్త్రీచే సంపాదితము. కాని కార్యాలయమున వ్రాతకోతలు పురుషులేచేయుచుండురని విందుము. ఈవిదుసంవత్సరములుగ మేమీపత్రికానిర్వహణమున ఉత్సాహవతులగు స్త్రీలను లెదబీదుచేయుటకు ప్రయత్నించుచునేయున్నాము. కాని విద్యావతులగు స్త్రీలు ఏలో ముందునకు రాకున్నారు. ఆంధ్రస్త్రీలు విద్యావిషయమున భారతదేశమునందలి అన్యజాతిస్త్రీలకు తీసిపోరు. వ్యాసరచనావ్యాసంగము వారియందు పరుగులు వాటుచున్న విషయము 'గృహలక్ష్మి' ప్రతిసంచికయు ప్రదర్శించుచునేయున్నది. కాని మాగ్యమున మనస్త్రీలు తమవిద్యకు ఉచితోపయోగ్యవృత్తిని కల్పింపకున్నానుకొందుము. ఇదియే నిజమగునని ఆచార్యము చూడ్యమునకు పర్యాయమనుటకు మే మెంతమాత్రమును సంకోచింపము. ఇకనైన ఆంధ్రస్త్రీ లివృత్తివిషయమున శ్రద్ధవహింపవలయునని హెచ్చరింతుము. 'గృహలక్ష్మి' వారికి వలయుసౌకర్యములను గలిగింప సర్వవేళల సంసిద్ధమైయున్నది.

మీ రా బాయి

వస్తుల కాళిదాసు గారు

[మీరాబాయి యుద్ధాత్త ప్రేమ ప్రేక్షకులకు కలయినట్లు. ఆమె భక్తి కీర్తనల నన్నియో పాడినది. ఆమె స్వరూపమైన యనంత ప్రేమమూర్తికి, అనంత స్వరూపమైన యజ్ఞానులతో పాడే కలయిక, లోక మామెను తృప్తి కరిగినది. జననీ జనకు లా మెను వినమిడిరి. తటిల్లతలలె మెరిసిన యా మెకాంతమత్రము స్థాయీ భావము చెందినది.]

రాణి

ఈశిలలోన జీవమువహించిన దేవుడొకండుకలు నం
చాశలుపూనెదేల తనయా! జడబుద్ధి త్వడియహాసరే
ఖాశరద్ధిందుచంద్రికలు కాన్కలు వెట్టెదవేల? భక్తిసం
దేశములంపుచుండు సరణేన్ దిలకంచెదవేల? చెప్పుమా!
ప్రాణములేని యీ ప్రతిమబట్టి సజీవము దైవమంచు, ని
ద్రాణములైన యీ కనులు తమ్ములచెల్వము సీనునంచు, పా
మాణమయైన యీ మెయి ప్రసన్నత కాకరమంచు దీనిపైఁ
బ్రాణముఁ బెట్టెదేల? తనయా! త్వజయింపుము వెట్టిచేష్టలన్.

మీరాబాయి

మల్లికార్జునపుష్పసంపదలలోన
నెవని నిట్టూర్పుగాలి శయించియుండు?
గాంగధావ త్తరంగసంఘములలోన
నెవని మురళి పాటలను మ్రోయించుచుండు?
అతడుకన్పించు భావనేతాంచలముల

హృదయముల విప్పిచూచుచో నెల్లరకును.
జడమెయ్యెనట్టి యీ తెల్లచలువరాయి
లోనఁ గృష్ణనిహాసవల్లులు పెనఁగొను;
మూఁగవోయిన యీ చిరుమోవిమీదఁ
గృష్ణమురళీని నాదవాహిని తడఁబడు.

రాజు

రాలిపోవుచుక్కల సంబరమ్ము మరచు
విధమునన్ నీవు నీశిలావిగ్రహమ్ము
మరచిపోమ్ము; పూవుల గాలి చెరచునట్లు
భగ్ను మొనరింపు మీశిలాప్రతిమనింక.
సకలసామ్రాజ్యపాలకమకుటరత్న
భూషితమహాకీర్తిమో, స్ఫురితగాధ

తామసీవిసీలోరగోదగ్రభయద
ఘోరవిషమొ, ఇందేదియో కోరుకొమ్ము.
ఈవిషానలకీలల నీవిలాస
తరళతారుణ్యమెల్ల దగ్ధమగుగాక
దానఁ బరిశుద్ధగౌలీనమానచంద్ర
బింబము కళింకరహితమై వెలుగుగాక!

మీరాబాయి

ఈవిషసాత్రలోపల నడేయిదె; నాచిరునవ్వువేల్పు చూ
పేచినమెల్లఁ గాంతిమయమే! పువ్రరేకులకాంతులే! యెవో
జీవనుధావ్రవాహములె చేతులనెత్తి హసించుచున్ ననున్
ద్రావుమటంచుఁబల్కు మధురమ్ముగు నీరవగీతికానభిన్.

“రాజ్యం! వీణపాటలోపడి గృహలక్ష్మికి వ్రాయడమే మానీసేపు చాలారోజులాయ”నంది మాఅక్కయ్య.

తెల్లవారుజాము నాలుగుగంటలు కానచ్చినది. వీణ సాధకమునకు లేచి కూర్చున్నాను. మాఅక్కయ్య మాటలకు నవ్వువచ్చినది. “గృహలక్ష్మికి కథ వ్రాద్దామంటే అందలి కథాసంప్రదాయం అత్తాకోడల్ల విరుద్ధనాగరికత, అందుచే “అయన”కు కలిగే ఆరాటం, చివరకు కోడలికలుపు, అత్తగారి అయిబ్బమగు రాజీ—ఈ మొదలగు విషయముల లోనే గుఱగుఱకుంచము లాడుతుంది. స్త్రీల కట్టికథలచే గలిగే ఉద్యోధ స్వల్పం.”

నామాటలు వింటూనే మాఅక్కయ్యకు విషయం దురవగాహం అయిపోయిందికాబోలు! లేచి పెరట్లోకి వెళ్లిపోయింది ప్రాతఃకృత్యములేవో చూచుకుందికి.

మంచుడిట్టంగా వర్షిస్తోంది. వెన్నెల. నిద్రిస్తూన్న వీణ తంత్రిలాగు చలిగాలిలో విశ్వమంతా ముడుచుకుపోయింది. భావగర్భితమైన నాదంవలె దూరంగా కోటలోనినగారా మెల్లగా ప్రారంభమైంది. “భవనుత నాహృదయమున రమింపు” మనేకృతి మంద్రంలో ఎత్తుకునేసరికి, విశ్వకల్యాణమూర్తికి హృదయం సమర్పిస్తూన్న ఆహ్వానం తంత్రిలనుండి మారు మ్రోగింది!

హృదయప్రవృత్తిని ఊగిగూడించే స్వభావముగల యీ సంగీతసాహిత్యము లేనాశువుట్టినవో? మామూలుమాటలే; అవికూర్చుటలోగల వివిధరీతులచే వివిధరసము లుద్భవించును. అవి ఉచ్చరించుటలో ధ్వనిభేదములచే ప్రకృతియే వివిధరీతుల చిగిర్చును. ఆదికవిశ్వరుని “మానివాద” అను శ్లోకముతో సృష్టియంతయు క్రొంచమిధునవియోగమునకు కన్నీరు రాల్చినదేమో! ఆదికవయిత్రి, ప్రేమమయియగు తల్లి, ముద్దుబిడ్డను కట్టుబట్టి వియ్యాలగాకట్టి జోలపాడి నపుడు, అర్థమేమని జగమెవ్వరును ప్రశ్నింపని ఆయమృత వాక్కులకు, బిడ్డయేకాదు, తస్మయియగు తల్లికూడ నిద్రింప వలసినదేకదా!

ఇట్టి సశరీరస్వరసాఖ్యమను ప్రసాదించు ప్రభావమెందుండి వచ్చినది? జడాత్మకముగ నుద్భవించిన ప్రకృతికే జీవమిచ్చినది ధ్వని. కన్నులతో చూచిన పేలవమైతోను పరిసరమున కలంకృతి కూర్చినది నాదము. జడస్వరూపముననున్న అహల్య శ్రీరామచంద్రుని యడుగులచడి కల్లంత దవ్విన నుండియే హర్షోత్కంఠతచే కంపించియుండును. నిశ్శబ్దమగు తరుణమున నొకయెండుటాకుపాలుచే పరిసరమందొక జీవత్కళ గోచరించును. సంస్కృతమున మాటకు “శబ్ద” మనుటలో నెంతవరమార్థమున్నది!

మానవహృదయమునకు బాహ్యనుభవములనుగ్రహించే శక్తినిబట్టియే అది సాహిత్యవలెయగు సరస్వత వీణనుకేల ధరించియుండును. వీణ మనహృదయమునకు ముకురము వంటిది. శ్రుతితంత్రులమీటునపుడు ఆజల్లుమనునాదములో మంటినుండి మింటివరకు విశ్వమంతను కలయగప్పు నొక చేతనము స్ఫురించును. అప్పటిమనహృదయము, కాలఘోషమొనర్చు నముద్రతటమున కూర్చుని చేటమొదలు కాటి వరకుగల జీవయాత్రనొక్కవరి ఆనందముతో సింహావలోకన మొనర్చునట్లుండును. ఆశ్రుతిస్వరములో యేమెట్లుపై ముట్టినను అద్వితీయసానందానుభవమే—అనగా ఆజీవితసింహావలోకనమున ఏపురావిషయము హృదయమున కెదుర్కొల్పినను ఆనందజనకమే, యాత్ర కడముట్టిన వెనుక, మునుపటిదాడిలోని యిక్కట్లుల జ్ఞప్తికూడ నుఖమిచ్చినట్లు.

లేదు. ఈనాటి కది పూర్తిగ అంతరింపనున్నది. పదురై డేండ్ల బాలామణి కరాంగుళస్వర్యచే పులకింపవలసినవీణ భాగవతాదుల పాడుంకాయబోట్లవినోదమునకు గురియైనది. బాపురుమను హర్షోనియము బాలికల భాగ్యదేవతయైనది. వీణకు మగవేలిమీలు అపథ్యము. కనుకనే చతుర్దశ నను చతురాననుడు ప్రియురాలి స్వాధీనమొనర్చెను. ఎర్రని గులాబినోటిలో వ్రేలుంచి యుగ్గుపట్టగల గృహలక్ష్మీ వీణపై వ్రేలువేయదగునుకాని, కరకుపనులకు చురుకైన పురుషుని కరముకాదు. ఇల్లాలి వీణానికవ్వణనమున గృహదైవతములు చేతనములై ఆశీస్సులు వర్షింపగల సాభాగ్యము భారతావనియందు పునరుద్భవించజేయుట సోదరీమణుల కర్తవ్యము.

ప్రణయాదర్శము

ఊ టు కూ రు స త్య నా రా య గ రా పు బ హ ద్ద రు గా దు

కొమరుం బ్రాయపునిక్కుకొండవలపుల్ గోరాడ శుద్ధాంతవా
సము ధన్యమ్ముగజేసుకొంటివి; నిరాశాత ప్తశుష్కాశ్రమపుల్
కమియన్ గన్నులమూలవెట్టువిధి నీకై సిద్ధమైయుండెదను
ర్గమభూముల్ గమియించునంట పతి, బేరా! యెంత రాగుండెయో!
ఒకనా డేమి? చతుర్దశాబ్దముల కుద్యోగించె నేనావ్రతం
బకలంకమ్ముగు భాత్యపాదముల; మేలా, లక్ష్మణా! నీవ్రతి
ష్టకుగా నెంతటిసాధ్య నీదునతి వెంటన్ వచ్చుచో నేవనల్
వికలంకౌనని కోర్కెలాచుకొనుచున్ విడ్కోల్పై నిర్మూలయై
జేలతనాన బల్కినది నీతివహింపను పోయిరండటం
చాలలితాంగి, భూషణములన్నియు నూడ్చి కమాయచేలముల్
దాలిచి వచ్చు నాధునిపదస్థలి నిల్విన కూలిపోయె ను
ద్యేలముగాగ నూరుపులు; తీవ్రవిషాదభయాకులాంగియై.
ఆరామానుజు డంత ప్రాణవతి బాహుమండలింజేర్చి, తా
గారామొప్పగ వేణి నించుక పరిష్కారమ్ము గావించుచున్
తేరన్ బల్కె ప్రియోక్తులన్ జనకభాత్రినాధసత్పుత్రివై
ఈరీతిన్ వగపూనగా తగవటే! ఏణివిలోలేక్షణా!
చూడు కపోలపాలిసాగనున్ చిరుగుంటల శేతహాసపుం
బోడిమిదక్కె, నూర్పులు గుబుల్కొని వక్షము కాంతిమాసె, మా
రాడకు పోయివచ్చెద నిరంతర మత్తలసేవ నీకగున్
పాడి త్రిలోకపూజ్యరఘువర్యవదాంబుజసేవ నాకగున్.
ప్రాజ్ఞులకుగూడ నందగారాని బ్రహ్మ
తేజమది యాకృతినిగొంట తీరదయ్యె
రామభద్రున కీగతి, బ్రతికియుండి
జన్మధన్యమ్ముగా నేవనలువవలదే
ఈయదృష్టము నాకు గల్గింపు మబల!
తనచిపురుంగరమ్ముల నెదన్ గదియించి యెదో యపూర్వభా
వనహృదయమ్ము చీల్చుకొని భవ్యపథమ్మున రేకులెత్తినన్
వనిత! చతుర్దశాబ్దములు భారపుదీనపు బ్రహ్మచర్యమున్
గొనియె, సతీమహాత్యములకున్ సరిపోలునె సర్వగర్భముల్!
ఎపుడో విశ్వగర్భాన ద్రవించిపోయి, ఆ పవిత్రప్రణామగాధ అంకితమయి
చిత్రీతులచిపురించి చేవదేరె, ఆర్యరమణీమనోవిధులందు నేమ.

లేమికన్నను కష్టమే లేదటంచు

మనుజులెల్లరు దలతురు మహిని నేను;

లేమికన్నను సౌఖ్యమే లేదు జగతి

లేమిగలవాడె కష్టములేవివాదు

౨

పూర్వీకేక పరులను వంచించి

కోట్లకోలది ధనముకూడజెట్టి

అనుభవించలేక యంతరించుటకన్న

లేమిగలిగియుంట లెప్పగాదె?

౩

పూరికొంపలోన పూటబ తెముతోడ

నంటినిండనిద్ర గల్గియుందు;

ఇనుపపెట్టెలోన ఇన్నూరువేలతో

నిదురలేనిరేయి నేనెరుంగ.

౪

పరులచాడ నాకు పరులకు నాచాడ

తెలియకుండ భవిని తిరుగుచుందు;

పొట్టగడుపుకొనుచు నెట్టులో గడపుదు

కాలమెల్ల నిట్లు గనులుమూసి.

౫

లేమిగల్గిన కష్టము లేలగలుగు—

కలిమిగల్గినయంతనే గలదెనుఖము?

నిరత మీభవిజనులకు గొరతలేదు—

నారుపోసినదేవుడే సీరుపోయు.

౬

పరులయున్న లిగాంచి నే బరితపింప;

కలియు గంజయు త్రాగుచు గడపుకొందు—

నన్ను నేగాంచి వింతగానవ్వుకొందు—

ధన్యుడెవ డింక నాకన్న ధరణియందు?

స న్మా స ము

మహారాణి—త్రా!.....

తనరాజకుమారుడు—అమ్మా! నాకు వివాహము క్కరలేదు.

మహారాణి—(బాన్సుదగ్గకంఠముతో) “నాయాద్వికోచ్ఛాస నెరవేర్చుము.

* * *

క్రాంతిజలసంధ్య. మగధ మహారాజకుమారుడు కోహితాశ్వద్గమందలి ఉన్న క్షవాతాయ వాళిముఖుడై నిలిచియుండెను. పంకకశంకితజల ప్రపూర్ణముగ స్వర్ణభద్ర ఉత్తంగరంగములతోఁ గ్రీడించుచుండెను. మేఘాచ్ఛన్న భూమి లాకాశము మీదను—జలమగ్నధరితమధ్యమనను—క్షీతిజము లుపైను ప్రకాశించుచున్న సంధ్యాయుగళభ విశ్వవి మోహినియైన ప్రకృతిదేవి ధరించిన సింహార కేళును స్ఫురింపఁ జేయుచుండెను. క్రాంతిజలశృంగార సంధ్య. మగధేశ్వరి సాశ్రువయనములతో రాజకుమారుని గంభీరముఖమండలమును తిలకించుచుండెను. స్వర్ణమందలి పవిత్రప్రకాశధార భూతలముపై ప్రవహించినట్లు వాతాయనమార్గమునుండి స్వర్ణనిధి సంధ్యాభద్ర వారిరువురిపైఁ బ్రసరించుచుండెను.

మహారాణి—ప్రియవత్సా! నాయావృద్ధనేత్రముల కిది అంతిమవాంఛ.

రాజకుమారుడు—అమ్మా! సరేగాని యీస్వర్ణభద్రానది తన స్వాప్తికసంపద కెంత పొంగి పోవుచున్నదో చూడుము. నిన్న మొన్నటివరకు దీని నిశ్శబ్దోత్తంగమునందు అనంతవాలు కారాశసమేతుడై ప్రభంజనుఁడు ప్రళయ తాండవమును గావించుచుండెను.

మగధేశ్వరి చేలాంచలముతోఁ గన్నీటి నాపు కొనుచు నిష్క్రమించెను.

స్వర్ణభద్రానది విశాలహృదయమందలి సంకల్ప వికల్పసంఘర్షణముభంగి తరంగమాలికలు యెగిరి

శ్రీమతి వి. జ్ఞానాంబ గారు పడుచుండెను.

2

సవయావనమధోన్మత్త—పాంచాల రాజకుమారి రాజకుమారునితో నిట్లునెను—ఆర్యా! మీరు కడు నీరసముగ నున్నారు.

రాజకుమారుడు భవ్యపదమును చూచుచుండెను. తథాగతుని మహిమానుండిరే ప్రకాంతతపో మగ్నమార్చి ఆతని నుమమరహృదయశతవ్రతముపై విరాజమాన మగుచుండెను. రాజకుమారుఁ డొకయని ర్యచనీయనుభానుభూతిలో మైమరచుచుండెను. చైత్రనమిరుఁడు వనకుసుమసౌరభములఁ గొనితెచ్చి ఆయొకాంకిగృహమున విడుచుచుండెను.

దుర్గకుద్దయ్యపై నుభోపవిష్టమైయున్న కపోతమి ధునము చంచువులతో నొందొంటిని చుంలించుకొను చుండెను. గానగర్వితపరభృతబృందముతోడను—మధుపానమత్రిమధుపసమాహుతోడను పనము లన్నియు నిండియుండెను. ప్రకృతి తనసౌందర్యము నకు తానే ఆశ్చర్యముగఁగొనెనది.

రాజకుమారి అన్యమవస్థుడైన రాజకుమారుని యొడిలోనున్న గ్రంథముపెట్టి దూరముగాఁ బార చైచెను.

రాజకుమారుఁ డొకదీర్ఘనిశ్వాసమును విడిచి కిటి కిరైపు దృష్టినిగిడించెను. కాని ఆతనిశీత్రములకు హృదయముతో సంబంధము లేకుండెను. ఆభిమానిని యగు రాజకుమారి శరవద్ధపరుంగిచగిది తూలిపో యెను. భరివనమోహనలావణ్యమున కిట్టి తిరస్కార మా—ఉఫ్!

చకితస్వరముతో కోయిలకూసెను. కించిదుష్ట శీతలసమ్మిలితవమీరసంస్పర్శవముచే రాజకుమారుని శీతాంచలములు బరుచెక్కినవి. రాజకుమారి కతివస్వరముతో నిట్లునెను.

“రాజకుమారా! మీరు వివాహమాడరా?”
రాజకుమారుఁ డామెనక నీక్షింపకయే దృఢ

స్వంజకస్వరముతో నిట్లునెను.

“లేదు. సన్యాసమును స్వీకరించెదను.”

“ఎందుకు?”

రాజకుమారుడు ప్రత్యుత్తర మొసంగలేదు. తనం తపాతాపాతిచే రాజకుమారి మేలిమునుగు తొలగి పోయెను. ఆమెవక్రాలకములు చిరుతరంగలవలె గాలిలో నెగురఁ జొచ్చెను.

ఇంత ఉపేక్షయా? వారీన్పాదయమింతటి యుపేక్షణీయమా? రాజకుమారి నెడలిపోయెను. ఆమె గంభీరచరణపాతధ్వనులచే వాయుమండలము తుబ్బ మయ్యెను.

వసంతానిలుఁడు రాజకుమారుని చెంపపై యొక మృదువపేటమును ప్రసాదించి ‘మూర్ఖా!’ అనెను.

రాజకుమారుడు చకితుఁడై హృదయమువై చేయి యిడుకొని తనలోనురల ‘మూర్ఖా!’ అనుకొనెను.

ఆమ్రనికుంజమునుండి కోయిల ‘కుహా!’నివాద మొనరించెను.

3

రాజకుమారి తనమేనత్తయైన మగధేశ్వరి నిట్లు దిగెను.

“మాతాతీ! నాప్రతిమను నిర్మించుట కొక మణుగు బంగారు కావలసియున్నది.”

రాజకుమారి యభీష్టము తక్షణమే నెరవేర్చఁ బడెను. చతురస్వర్ణకారుల సమ్మెట్రచేటులచే రాహితాశ్వదుర్గము ప్రతిధ్వనించి పోవుచుండెను. రాజకుమారి స్వర్ణకారుల కిట్లాజ్ఞాపించెను.

“మీరు నిర్మించుచున్న ప్రతిమ సరిగా నన్నుఁ బోలియుండవలెను. లేనియెడల మీ హస్తములు తుందునుకలైపోగలవు.”

ప్రతిమ తయారయ్యెను. స్వర్ణకారుల కశానిధిసమందు మస్తృక్తమగుచుండెను. ప్రేక్షకు లాప్రతిమ నవలొకించి ఆశ్చర్యవిహ్వలులైరి.

సన్యాసదిన మేలెంచెను. గజాశ్వములు—వస్త్రీ ధూమణములు—కాంచనరత్నములు స్వర్ణకారదళము

నకు సమర్పించఁ బడెను.

స్వర్ణప్రతిమ రాజకుమారి యేకాంతగృహమునఁ బ్రవేశపెట్టఁ బడెను. రాజకుమారి తనవస్త్రధూమణములచే దానివలంకరించుకేసి అద్దమునెదుట నిలిచెను. తాను దానిపార్శ్వమున నిట్టివెను. ఒక ఊణమైన పిమ్మట రాజకుమారి యుపాదినిఁబోలె ప్రతిమను దూరముగా నెట్టివైచి యిట్లునెను.

“గయ్యో! దూరముగానుండుము. నాతో స్పర్శ నీలే?”

రాజకుమారియొక్క యాయుర్పూర్వపాఠ్యము నకు నిదర్శనముగా స్వర్ణకారులు మరల బహుళకరింపఁబడిరి. స్వర్ణప్రతిమ భావిభీతుకుండగు రాజకుమారుని కయనగృహమందు ప్రవేశపెట్టఁబడెను.

౪

తయనమందిరమందలి రత్నఖిలితకయ్యపై వాసీ నుండై రాజకుమారుడు విచారదృష్టితో స్వర్ణప్రతిమను వీక్షించుచుండెను. తివాసీపైకోకమూల ‘దమ్మచద’, ‘లిపిటక’ గ్రంథములును—సప్తస్వరగర్భిత యగు రాజకుమారి వీడెయు తిరస్కృతావస్థలో చడియఁడెను. బుద్ధవిగ్రహము మెడలో వాడిపోయిన పుష్పహారమొకటి వ్రేలాడుచుండెను.

ఫాల్గుణ మధ్యనిశ. రజనీగంధభారవహుండగు మలయానిలుఁ డాశయనగృహమందు మెల్లి మెల్లిగాఁ బ్రవేశించెను. స్వర్ణప్రతిమా సౌందర్యము నవహరింపఁగోరి కాబోలు శకికరణములు గవాక్షములనుండి తొంగిచూచుచుండెను.

సుఖస్వప్నమువోలె రాజకుమారిమందిరమునఁ బ్రవేశించెను. ఆమెపాదశబ్దప్రహారముచే రాజకుమారుని యేకాగ్రతాతంతులము ఇన్నభిన్నమై పోయెను. రాజకుమారి కవటమందహాసముతో నిట్లు ప్రశ్నించెను.

“సాధకప్రవరా! సన్యాసము నెప్పుడు స్వీకరింప నిశ్చయించితిరి?”

రాజకుమారుడు ప్రతిమపైనున్న దృష్టిని మరలించుకొని యొక నేడినిట్లుత్పలుచి యిట్లుచదించెను.

“నాకిప్పుడు సవ్యాసముపై నాంధలేడు. వివాహమాడెదను.”

“ఎవరి కట్టి పోభాగ్యవదానముఁ గావించును?”

రాజశూరుఁడు మరుమాటాదక వ్యర్థమతిమైనపుఁడేలుఁడావించెను.

* * *

రాజశూరియొక్క అగ్రదూపము వాని తలపించితాలకములతో నాడుకొనవరగి మలయానిలుఁ డామందిరమందలి దీపకళిను వ్యాకులమొందించెను. ఈప మాయభాగ్యకాలిని రెండుమాడుచర్యయి

ములు తలపంకించి అంధకారగర్భములో నదృశ్యయయ్యెను కుండలీకృతధూమరాశి గృహలోచరిభాగమునకు పొగిపొయెను.

ఫాల్గుణపౌర్ణమిలో శ్రాస్తాన్ని పాతరజనినిరాస్తరినేళయందు రాజశూరుఁ డవరాధిమాడ్కి కనమి తమస్తకుడై కూర్చొనియుండెను. ఆతనియెదుట మహామహిమామయియును దేవీమూర్తివోలె విజయినియై పాంచాలరాజశూరి నిలిచియుండెను.

—అనువాదము.

మా ఘనము

హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు

యోననిమిని యానతములై పనమానకోరుఁడింత నంభావనసేసిన న్లలకఁబారి కృశించిన శాలియష్టులంబోవగనూడ్చి రమ్యమయిపొల్చు వినూతనయోమధీరమన్ భూవనితందలిర్పు పరిపూర్ణవిలాసిని నీకు సేమచూ. జలజలమంచు మ్రాకులను బారెడి సంజమెరుంగుటాకులన్ బలవలనద్రులంబొదలు వన్యమృగీమృగశాబకంబులన్ బిలబిలమంచు నొక్కగతిఁ బేరటమొప్పుజరించు పత్రులన్ జలనములేనిభూతములఁ బాలనముండలపింతు మాఘమా! పదిదివసంబు లొక్కమొగిఁ బట్టినబాణము ద్రిప్పకుండ పానుదితదివాకరుండ్ పడలోపని చిచ్చరకంటివాడొ నా బదరఁజరించి వేల్పులు సెబాసననైరులఁ జెండినట్టి మాముదునలికారవుండు త్రియముం బచరించుచు నున్నవాడట. అలుకలురావు కాని యుదయంబున వన్నెకు నెక్కునాశిలుండలఁపునఁబోవు విన్మయముతారదు ముందుకు వెన్న కెంతయున్ గలియగఁబ్రాకుగాని యలికంబునఁ గార్యము గానబట్టి దీయలసత కేమి హేతువో? వ్రియా, సరిప్రాద్దుల నీవు తేర్చినన్.

మకరములు కుంభములు నీకు మానసముల

నిచ్చుచెలికత్తియల! వానికెల్ల నొడయ

డిగుట శని నీడు హృదయంబు నరయ సలిల

సన్నిభంబు పాపాణంబు లున్నఁగాని.

౧

ఇంద్రవాణులు శేఖరియందు మోహినిశక్తి కలదు. పర్యవశయములపైనుండి మధుర జలప్రవాహములు పరమస్థిత్రోక్త్యవలంబు అతడు వాయులకు కూర్చున్నమాత్రముననే సాహిత్యనుధాధారలు సర్వించిపోవును. అతనివయస్సు ఎంతోలేదు. అధికము పాతకయేండ్లుండునేమో. అతనికి విత్వమును—కల్పవాళక్తియుఁ జూడ నోడలు పరవశమై పోవును. అతనికి అతిసామాన్యవిషయమువగూడ లేదును పోయగల శక్తికలదు. అతనివ్యాపముల చదివినవారు మంత్రముగ్ధులై నైపోదురు. ఎంతమనోహరము! ఎంతమందరములైన యువమానములు!! ఏట్టి యుద్భుతమైన శక్తి జాలము!!! పాశులకు ఒకానొకదివ్యలోకమున విహరించుచుంటి నునిపించును. నిరంతర మాగమండయిట్లే చదువుచుండవలె ననిపించును. అతనికి విత్వమున మనోరంజకత్వము—సౌందర్యము—మోహినిశక్తి—యన్నియు కలవు. అన్నిటినిమించి సరళత్వము కలదు. పెద్దపెద్దకవిసమాసములతో సతకు పాశుల విసిగించుచు, ఇది యతని కంతమాత్రము నవ్వదు. తాను చెప్పవలయున్నది పాధారణమైన సరళశబ్దములతోనే చెప్పుచుండును. ఇతే యతని గొప్పమగుణము. ఒకసంవత్సరముక్రిందిట నవనికేరైన సెవ్వరు తెలుంగరు. నేడు సాహిత్యరంగమున మూలమూలముకూడ అతనికేయ నాయమోగి పోవుదున్నది. 'భాషనమమ' 'సామసాగరము'ల ప్రతులు ఒకటి రెండైనలేని దిన్న చట్టటూరుకూడ లేదు.

కాని ఇంద్రవాణుని ఆరికకీర్తిమాత్రము చాలతోచనీయమగునందును. ఇంత తలక్రిందులగుదున్న పాతవనము నిర్మితంగా అరికిపోవుటకు తగిన ఆధారములే నికలేదు. అతడెప్పుడుచూచినను విచారముతోనే యుండును. కోవనీయమగు దేశస్థితికి అతడు వగుచుండును. దేశమున కెల్ల గొప్పవ్యాసకర్త—సర్వపియుడగు కవిరాజు—పైనపైన విచ్చ మెత్తుకొను ముష్టి

ముడుంబ నరసింహాచార్యులు గారు వాడుగ నుండునని యెత్వరనుకొందురు? గ్రంథప్రకాశకుఁడు ధనరానుల సంపాదించుచుండ, సతదాకలిచే నులభుల నూడిపోవుచుండెను. ప్రపంచకమునిందలి యావిపరీతవ్యవహారము చూచి యతని వ్యాధయము పరితపించిపోవుచుండెను. అప్పుడప్పుడు అతనికి త్రోధముకూడ కలుగుచుండెను. కోపానేశముచే నగమునగముచ్రాసిన వ్యాసములను ముక్కులుముక్కులుగ దింపివేయుచుండెను. లేఖని విరచి పారవేయుచుండెను. ఇకయందు ప్రాతపే రత్తనేయెత్తననుచుండును.

౨

ప్రాతఃకాలము. ఇంద్రవాణు డెండలోకున్నుండి యేవోమానవృత్తిక పుత్రముల నిటునటు తిరుగజేయుచు తనలోతాను నత్వకొనుచుండెను. అతనిభార్య మనోరమ—'ఎందుకు అంతయానందము? అందులో నేనున్నది?' అనియడిగెను.

ఇంద్రవాణుడు మనోరమపై ప్రేమభరితబీజగముల విరచి, 'భావనమమపై విమర్శనము. లాగుగా ప్రశంసించితి' అనెను.

మనోరమవ్యాధయము మొదట గర్వముచేమల్పించి పోయెను. కాని అంతలోనే కోవముతో 'ప్రశంసచేయుచుండురు. మనస్సులోమాత్రము అందేమియు లేదని వారియుద్దేశ్యము.' అనెను.

ఇంద్రవాణుడు—అరే!

మనోరమ—అబద్ధముకాదు. ఇచ్చటి ప్రజలు పట్టి మూఁడులు. మీగొప్పదనము నేమి తెలుసుకొనగలరు? దున్నపోతులవద్ద వికావాద్యము.

ఇంద్ర—నిజమే. నాకవిత్వమునందలి నుగనోపముల నుర్రెరుంగువారు చాల అరుదుగనే కలరు. అట్టికత్తి యాపట్టణమొత్తమున నొక్కవ్యక్తికే కలదు.

మనోరమ—ఎవరికి?

ఇంద్ర—నీకమాయ కలుగదుకదా? ఆవ్యక్తి ఒక స్త్రీ. కాని అట్టియొగ్గత స్త్రీలలోకాదుకదా పురుషులయందైన నేనెక్కడను చూడలేదు.

శ్రీమతి ఇ. బాన్సుదత్త

ఈమె రాజభూటానాదు దొందినది. పెన్నిమి అట
యందు చతుర. అక్రమమునది కాళియముచే ఈమె
పొందిన విజయచిహ్నములు (Trophies) ఇచ్చి
ప్రవర్తించబడినవి. పెన్నిమి ఇండియాలో పెన్నిమి
టోర్నమెంటులో ఈమె ఈవర్సరము లేడీస్ సింగుల్సు
సంఘము, డబుల్సుమగందును ఛాంపియను ఏ. ప్రము
పొందినది.

యశ్ వంశ రాణి

శాంతి దత్త గృహం

కల్యాణం సంపాదించుట చేరిన ఆమెగారు
మన ఈమె ప్రీతి ప్రత్యేక గ్రంథాలయమునకు ప్రారం
భోత్సవమును జరిపినది. ఆ ప్రాంతమున ప్రీతి ప్రత్యేక
గ్రంథాలయము పాపించుట కిదియే ప్రథమము. ఈ
చేతనే బహుశా రాజకీయమునకు ప్రతిభులగా
ప్రీతిగ్రంథాలయమును ఆధిపత్యమును
రని ఈమె ప్రవర్తించినది.

బీ.ఎం. మయాదా వర్

మల్లాన్ రాజగోపాల్

ఈమె గూర్చిగానెట్లా గ్రంథము కల్యాణ
నయన నియమించినది. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున
అక్కడ ప్రీతి ముద్రాకరణలో రాజధాని ముద్రాకరణ
రెండవయోగము ఈ గ్రంథమునది. ప్రీతివాళి
యందు ఈమె శాంతియు క్రమము.

మనోరమకు కొంచెము సందేహముకలిగెను.
'ఎవరు?' అని పెట్టిగా ప్రశ్నించెను.

ఇంద్ర—శ్రీమతి మనోరమాదేవి. బహుశః నీవు కూడ 'మేరు వినియేయంబువు'?

మనోరమ వల్లయు ముఖముత్రిప్పివేసుకొని 'మీరు పరిహాస మాడుచున్నారా?' అనెను.

ఇంద్ర—కాదు, మనోరమా! వాస్తవముగా నా అభిప్రాయ నుండే.

మనో—నరీ! ఇటువంటి వటనలు మీవద్దకే నేర్చుకొనవలెను.

ఇంద్ర—నీవు కైర్యముచెప్పకపోయిన నేనిట్టి యున్నకస్థితి వచ్చియేయుండను.

మనోరమ—గొప్ప పండితురాలనుకదా మరి?

ఇంద్ర—అసంగతి నాస్పృహయును నడుగుము. స్వర్గము లేనమూల్యమును లానేమెఱుంగును?

మనో—మీమహాశ్రమ మనుష్యుల నుద్బోధించుట రాగుగ యెఱుంగుదురు.

ఇంద్ర—విమర్శనమును వివేచనా?

మనోరమ—చదువుడు.

ఇంద్రవాధుడు చదువనాగెను.

'భావనవచన' మా సమశ్రియను మెన్నది. మేము వానిని చదివితమి. చాలదినములవరకు భావోద్వేగము మనస్సును వీడలేదు. మే మేదో నూతనలోకమున విహరించుచున్న ట్టనిపించినది. ఇందు సౌందర్యమున్నది. సాధారణత యున్నది. స్వాభావికత యున్నది. కల్పన యున్నది. మాధుర్యమున్నది. సారశ్రయమున్నది. ఇంకేమిచెప్పము? ఇందు సమస్తము మున్నది.....'

హఃహాత్రిగా యెవరోక్రిందనుండి 'ఇంద్రవాధ బాబూ!' అనియరచిరి. ఇంద్రవాధుడు-మనోరమ-యిద్దరును చకితులైరి. అతిమధురమగు సంగీతమధ్యమన కర్మకస్యరముతో నెలలైన పేద్యసాగిన లోగి స్పృహయ మెట్టుండును? అనుమయమున నతినిస్పృహయ మెంతకలవరము చెందునో యాలోకికే తెలియను. క్రోధముచే నగ్నిహోత్రుడైపోయి చావు ప్రయతులవరకు వెచ్చుటకు తయారగును.

ఇంద్రవాధబాబు శుక్రికను మంచముపై బడచైరి క్రిందకు దిగివెళ్లెను. విచారమాచకమును మలిపముఖముతో తిరిగించెను. అతనికండ్లలో నీళ్లు గిరుసతిరుగుచుండెను. 'వచ్చినవారెవర?'ని మనోరమ యడిగెను. ఇంద్రవాధుడు 'యింటియజమాని'యని చెప్పగా మనోరమ ముఖమువాడిపోయెను. విచారముతో 'ఏమనుచున్నాడు? మనస్థితికిదేని యితడోకడు దాపుదించినాడు. నాలుగుదినములైన యౌషిక పట్టలేకుకాబోలు!' అనెను.

ఇంద్ర—"ఈసారి నేను పెట్టించినదే వచ్చినవనుచున్నాడు."

మనో—ఎంత అద్దె? చూడచునములరా? మన వద్ద ధనములేనప్పుడు లెక్కలు చూచుకొనుట కనవ్యముకలగును. అంతే కాక భయముగకూడ నుండును.

ఇంద్రవాధుడు మనోరమమాట వినియు విననట్లారకొనెను.

ఇంద్ర—వీధిన యెవ్వోగము చేయునలెనని బుద్ధి పుట్టుచున్నది. ఇంక నే నీ దినదినావమానములను సహించువాలను. అందును ప్రశంసించువారేకాని సహాయమొనర్చు వారొకరైన కన్పించును. ఎవరికైన ప్రశంసామాత్రమున నెన్నడైనను కడుపుబిండినదా? మనోరమ భర్తచెపుచూచెను.

'—ప్రయత్నముల చేసిచూడుడు. కాని యీచారిత పిచ్చిమాత్రము మీమ్ము సామాన్యముగ విడిచిపెట్టువట్టులేదు. ఇదికూడ ఒకవిధమైన దుర్వ్యసనమే.

ఇంద్ర—ఏమయిననునరీ! నదలిచేదెదను. నీవు నన్నింకను పూర్తిగ అర్థముచేసుకొనలేదు.

మనో—బాగుగా నెఱుంగుదును. అప్పులలో కూర్చుండి చనిచేయుగలరా?

ఇంద్ర—ధనములభించుచున్నపు డేలచేయును?

మనో—అధికాదుల పోటునూటలసహించగలరా?

ఇంద్ర—అ. ఇంటియజమానితోడి కలసాముల కన్న నెక్కువా?

మనో—లోకులేమనుకొందురు? ఆరే! సాహిత్య రంగమున ముగ్ధునిద్దుడైన యాకవిపుంగవుడేనాయాడు? ఎరిడో గొప్పవాడైయిండు పదకొన్నామ—పాపాశ్వువు నుమాస్తాడేవా? అని పలుగురు పరిపీసించిన నేమిచేతురు?

ఇంద్ర—నన్ను కాదనియోచకుండును. ఎరెనోయ నుమాస్తాడని భావించుకొందును. మఱి యింకేమి చేయును? గ్రంథప్రకాశము నాకవ్య ఫలితమును పూర్తిగ అనుభవించు నిశ్చయించుకొని యున్నాను. ఇంకెక్కన్న సెక్కును యెవ్వరు నవ్వనున్నచో చచ్చి నట్లు మామరకులకే యొప్పుకొనునని వాడుకైకొందు చున్నాను. వాడు భవించును. భవయోగ్యము నే యెఱుంగుదురుకాని కళామాత్యము పెఱుంగదు. ఇట్టి స్వార్థపురుషులు నాకేమివ్యగలరు? యువారపుడందే యైవచో స్వర్ణమందిరమును నిర్మించియందును. ఈ దేశమున నాదురదృష్టిమన కేద్యుటతప్ప యింకేము న్నది?

మనోరమ—మీరవచ్చునది నిట్లు నిరుత్సాహపడ నలదు. కాలక్రమమున పంథియు చక్కబడును.

ఇంద్ర—అయితే నేదేవుణ్ణను. రంగీలాలునుకలు నుకొందును. కార్యసాధ్యమగునని నాప్రావయము చెప్పుచున్నది. మిదిని చాలమంచివాడు.

మనో—కొంచెము ప్రచుంపించుకొను, గొప్పవాడు ఒకటిరెండుమాటలకే ఉప్పొంగిపోదురు.

ఇంద్ర—నా కీదిధమున నేర్పవలసిన యాకర్షకత యేమియులేదు.

మనో—ఈకార్యము నెఱవేరిన పద్మప్రపంచుల మన్నమాటే.

ఇంద్ర—అయనని గొప్ప అధికారమే. తలచు కొన్నచో నేదే ఉత్కృష్టమిప్పించుగలడు. నాపత్రములు చాలమానినవి. లేది క్రొత్తబట్టినిమ్మ.

మనోరమలేచి పెట్టెతెలుచెను. బట్టల నొక్కొక్కటే విప్పి చూడసాగెను. కాని ఒక్కటియు చాకొంటిమడకకాదు. మనోరమపాదయమున పెద్ద యాఘాతమయ్యెను. పాదయానెడనచే నామి పడ

నను వాడిపోయెను. తనమధురపంథామాలచే గృహ మంతయు కలవ్వనితమొనర్చెను ప్రసన్నచదనయు ప్రభుల్ల హృదయయు నగు యామనోరమయో యామి? నేడెట్టి యుదాహరణలైపోయెను? ఎంత యధీనయైపోయెను? కనుకము లొకప్పుడు పువ్వధరితమృదులకాళ్ళగ్రముల కూర్చుండి కలరసం బుల నొనర్చుచుండును. మరొకప్పుడు సంతతితపతి ములతో తమకులాయములలో నొదిగి కూర్చుండి యుండును.

ఇంద్రనాథుడొక్కనిట్టాయుచిదిచి 'మనోరమ' నేనింక సహించజాలను' అనెను.

అత్యున్నతప్రతిభాసంపన్నుడగు ఆ సుప్రసిద్ధ కవిపుంగవుడేనా యారడు? దేశమున మారుమూలల కూడ అతనికవిత్వ మర్థ్యతాదగగౌరవములతో పరిపం బడుచున్నది. అతనిలేఖని రచించిన రచనలు రాతి పృథ్వీయుమలగూడ కరగించుచున్నవి. అతనికవితా రచనల నందుకొన ప్రజలు పరితపించిపోవుచున్నారు. అతని నామశ్రవణమాత్రమున నందరు ఆననకరమ్మలగుచున్నారు. అతనిగ్రంథములు దుర్మార్గులకు ధశ్యపదేశములకన్న సెక్కుగన పరిచేయుచున్నవి. అట్టివాడు నేడు ఏయేలదిరూప్యముల యుక్త్యగ మనో చేయుటకు బదులు దేరినాడు. కావ్యకల్పనా కళారాజ్యముల నేలురాని భిక్షుటనమునకు బయలు దేరినాడు.

మనోరమ తనధర్మయొక్క విచిత్రతనితనిచూచి నిట్టాయుతో నేలపై పరికిలబడెను. ఆమె మనస్సున నొక్కటేసందేహము. ఈయన్నతమ ప్రకము యెవరి యెదుటమాత్ర మెట్లు ఆననమిగును?

3

ఒకగంట రేరునాత్ ఇంద్రనాథుడు 'పెరిగిపోయి' రింపెండెంబు అనురంగీలాలు ఆఫీస్లోనుండెను. రంగీలాలు ఏరోవు ప్రకమును చదువుకొనుచుండెను అత డతికష్టముపైలేది ఇంద్రనాథునితో కరస్పందన మొనర్చి క్రిమించి నాకొక్క అయిదునిమిషములు అనుజ్ఞయిందని చెప్పుచు యెదుటనున్న కుర్చీమాచి,

సంజరేనను, చురలవరకు తనపుస్తకములో పేసమై పోయెను, ఇట్టివ్యవహారము యింద్రవాధున కతిలక్షా కరముగ కన్పట్టెను. అతడు తనకర్త్యంతాపమానము పొగివట్టుని భావించుకొనెను. క్రోధముచే ముఖము కంపగడ్డకె నైపోయెను. ఇతడెంత యవాగరికుడా యని యాశ్చర్యముకలిగెను. ఇతనికి తన కాంక్షాబుద్ధి మేకాని యితరులకాలముపై దృష్టియేలేదు. ఇప్పుడే వాకిట్టి గతిపట్టిన నీక యుక్తిగానంతరమున ద్వారమున ప్రతీక్షించుటసిన గతిపట్టుచేవా?"

ఇంద్రవాధుడు చివరైన లేచిపోవలెననుకొనుచుండెను. తక్షణము గృహయజమానుని యగ్నిమూర్తి ప్రత్యక్షముగ జ్ఞాపకమువచ్చెను. తిరిగి యాశీస్రములనే చూడవా? తిరిగి యాచటలే పనవా? గతిలేక యితడు నిక్కబురుగు కూర్చుండెను. గాలికెనురు కాగి తముపై యినుచుచుక్కవైచినట్లు ఆత్మను ప్రకృతి అగాధిపట్టెను. ఇనుముమందు కాగితపురుక్క లేమి చేయకలవు? ఇట్లు ప్రతీక్షించుచున్నంతకాలము యింద్రవాధుడు ఆత్మయంత్రణము ననుభవించుచుండెను. రంగీలాలు చదువుటనుగించెను. గదిలో గాలిలేవట్లుగ యింద్రవాధు డుక్కిరిసిక్కిరియిపోయెను. రంగీలాలింకను తానుచరించ గ్రంథములోనే తన్మయుడై యుండెను. కొంతసేపటివరకు అతడు యోగావస్థలో నిమిలితశీతుడై యుండిపోయెను. తరువాత తనలో తాను గొణగసాగెను. 'ఆహాహా! ఏమిచెప్పును!' ఎంత ఉన్నతభావములు!! ఎట్టి పవిత్రోద్దేశ్యములు!!!"

అతడు మాట్లాడుచున్న జేమాయని యింద్రవాధుడు కండ్లు పగలతిమనిన చూడసాగెను. రంగీలాలు మేలాపై వంగిచుకొని "ఘనియ్యండి స్వామి! ఏమాట?" యనెను.

ఇంతలో గదితలుపులోనుండి లేతబొటానీతో పెద్దదొర లోపలికివచ్చెను. రంగీలాలులేచి నిలుచుటచేసెను.

"నుడేమార్చింగ్"

"నుడేమార్చింగ్, ఈపుస్తకమెట్లున్నది?"

"చాలాకానున్నది."

దొర పుస్తకము కొకచేతితో తిమికిని చెండుకచేతితో దానిపుటలు తిరుగజేయుచు "అయితే మీకు కానుగా వచ్చినదన్నమాట" అనెను.

రంగీ—మంచిదా కాదా అన్నప్రశ్న కాదు యిచ్చట, ఇట్టిపుస్తకమును నేటివరకు నేనెక్కడను చూడలేదు.

దొర—అంతమందిదా?

రంగీ—చనిచిన పిమ్మటగాని దీనిమీదా తెలియదు.

దొర—ఇంగ్లీషున యేపుస్తకములో సరిపోవును?

రంగీ—ఏమో నాకుతెలియదు. కాని పుస్తక మత్యర్థ్యమైకది.

దొర—ఇదియేదైన 'ద్రామా'యా?

రంగీ—కాదండీ-పాయిటీ.

దొర—హిందీలో 'పాయిటీ' యేమిటి? 'రవ్వీవ'.

మాతాత్మగ యింద్రవాధునిదృష్టి పుస్తకము కనిపింపలేదెను. అతడట్లే చకతుడైపోయెను. అది భావమునను, అతని మనోమయోరము స్వర్ణము చేయసాగెను. హృదయము సులలిలక వికసించెను. అతడిచ్చ దీప్రపంచకమున లేనీలేదు. ఇంకొక దివ్య లోకమున విహరించుచుండెను. ఇచ్చడతని కీకృద్యమైన - నికృష్టమైన-ప్రాచుంధికతెహసానీమాయ-భాగ్యమునందుగల భజనముపోయెను. 'భజమేమిటి? వచ్చుచుండును. పోవుచుండును. ఇదియెనుచును తిరుగుచుండు పక్షి. దీనిని చువరమువలన నిర్బంధించి యుండుట చుప్పాగ్యము. వాడవ భవము లేకపోయినను నేను భవమందుడలే.'

ఈమనుష్యుని హృదయమున వాయించెంతటి దొర వయస్సుది? ఎట్టి ధక్తిభావమున్నది? భక్తుడులేక ఉపాస్మదైవముపై పు మాయనట్లు యితడు పుస్తకము కైపెట్టు మాయమెన్నాడు? చదువునుండగా నేతముతెట్టు చెల్లినపోయినది? వన్నీపితిలోనూచి యేమనుకొనును? ఆశ్చర్యపోదా? పంధించిపోవదా? నేను భిక్షుకుడనై తనయెదుట చేయిచాటునని యాతడు కలలోనైన తలచియుండువా? నేను ఆతనియెదుట తలయెత్తుకొని యెట్లునిలువగలను? సిగ్గుచే భూమిలో

ప్రసంగమేమిటను, వాడు ఉద్యోగము దొలుతును. కాని అత్యగ్రహణమునకు వచ్చిపోవును. ఈవరము ప్రయమైనది. దీనికై ప్రతివాడును తనవర్తనము ధారపోయిట్లైన వున్నాయను, కొద్ది రుబితానెగుల కాకించి యాయమాల్వగనమును పోగొట్టుకొందువా? ఎప్పుటికి వచ్చుచేయును. అది చాలాపొరపాటు. ఇట్టి పొరపాటును నేనెప్పుటికిని జరుగనీయను.”

ఇట్లు తలచి ఇంద్రవాధుడు మెట్టికాశేయను, తలపుతెలుచుకొని బయటకుపోయెను. ఈ యపార ప్రపంచమున లభ్యముకాని యాభ్యాత్మికకాంతి యిప్పుడతని నుభయ వాదించియుండెను. అతనిశీతములలో అత్యగ్రహణకాల ప్రకాశించుచుండెను. వ్యావయమున దివ్యావందనాగరము ఈ స్థానికి పోవుచుండెను. మొదట ప్రకృతి అత్యుత్తమ అగుచి పెట్టెను. ఇప్పుడు ప్రకృతి నే అత్యుత్తమమైనది. దేనిని పొందగోరి మహాదొంగులు ఆరణ్యములలో చరిత్ర మించుచుండుటో అట్టి ఋషీశ్వరసంపత్తి-సంతోషము-త్యాగము-సంయమము-చైరాగ్యము-ఇంద్రవాధుని యనుభవమునకు వచ్చెను. మిగతవంశస్థి సంప్రాప్తమైనదానినై ప్రపన్నముఖముతో ఆరడింటికి కేరుకొనెను. మనోరమా “కార్యపాఠ్యమైపట్టుచున్నదే” యనుచు యెగురువచ్చెను.

ఇంద్ర—తలచినదానికన్న యెక్కువయెనది.

మనో—ఇంతకాలమునకు మన మొజుచిన్నందులకు పరమాత్మున కనేక భక్త్యాచరణములు. తీవ్రమేమి నిర్ణయమైనది?

ఇంద్ర—ఇప్పుడు వన్నీమియు నడుగకద్దు. వా మనస్సేమియు బాగులేదు.

మనో—కాగుననే యున్నది! వాకుమాధ చెప్ప నలచుకొనలేదా యేమి?

నిరాసము

తెలువకారాని యానందజలధి మునిగి పొందుగ్గాగుచ్చి చామంతిపూలమాల కాంక్షతోచిత భవదీయగళము తేగ్గరి దిరుగునంతలో ముఖమటు ద్రిప్పినావు. సర్వము సమానముగద! విశాలభూమికి దేవి! కోవకారణమేమి? తెలియరాదు,

ఇంద్రవాధుడామెకు నమస్తప్తతాంరము. విని వింది అంతమున నెట్లుచెప్పెను.

మనోరమా! వాడు ఉద్యోగము దొలుకలేదు. కాని అత్యుత్తమము లభించినది. వాడు సశీతము వికసించినది. ఇంతంతము నన్ను నేనుమరచి చచ్చించి యుంటిని. నేనువాప్యదయపుటమునుండి తెలుతోలగి పోయినది. కవియొక్క పదవి యెంతగొప్పదో యెంత ఉన్నతమైనదో వాడు తెలిసినది. అది వ్యావయ సింహాసనములపై రాజ్యముచేయును. నిదరించుచున్న జాతిని జాగ్రదవస్థకు తెచ్చును. తీవ్రవ్యవస్థ చేశమున నవతీవనసంచారమును కలుగజేయును. ప్రపంచము తనకోజును తీచించుచున్నది. తనకోజుకే మరచించుచున్నది. కాని కవితీవ్రము చలోపకారము. అది వశించినఉత్సాహమును పునరుజ్జీవించజేయును. ఏడ్చుచున్న కండ్లనీరు తుడుచును. నిరాశావాదుల సమ్మఖమున ఆకాదివ్యశక్తిని ప్రకాశింపజేయును. ప్రపంచమున మానవులు పుట్టుచున్నారు. గిట్టుచున్నారు. కాని యిట్టి జాతినిర్మూలము కాశ్వతముగ తీచించుచున్నారు. వారి కన్నటికిని మృత్యువులేదు. నేను ఉద్యోగమును గ్రహించలేదు. ఈజనురతీవ్రమును స్వీకరించితిని. మనోరమా! వాకరగ్రహణ మొనర్చును. ఈనాతనభక్తమున—కర్తవ్యనిర్వహణమున—చేయూతనోసంగును. నిశ్చయముగ నీకు కష్టముగనే యుండును. సంజేహములేదు. కాని ఇందుకు ఫలితముగ మనకు ప్రాప్తించు ఆత్మానందము నిజమైన సౌఖ్యము. దానియాల్యము నెవరెఱుంగుదురు?

మనోరమా భక్తిభావముతో చతిచచ్చు తిలకించెను. ఆమె ప్రేమోద్యోగమున రెండుచేతులనుచాచివైచెను.

—అమవాధము.

శ్రీమతి స్థానావతి రుక్మిణమ్మగారు

సర్వేశ్వరునకు ప్రేమతమమగు కానుక

శ్రీమతి తాయి సత్యవతమ్మగారు

సర్వేశ్వరుని దూతలలో ఒక దూత ఒకనాడు చిన్నతప్పుకటి చేసింది. అందుకు భగవానుడు అగ్రహించి దానిని భూలోకమునకు తోలివేయమని ఆజ్ఞాపించినాడు. కాని అది పరమేశ్వరునిపాదములమీద వ్రాలి తనతప్పు మన్నించమని దీనంగావేడుకొన్నది. పరమదయాళుడైన ఈశ్వరుడు కరుణించి నీవు భూలోకమునుండి నాకేదియైన ప్రియమైన వస్తువును కానుకగా కొనివచ్చినచో నిన్ను స్వర్గములోనికి తిరిగి రానిచ్చెదనని పలికినాడు. దానిమీదట మిగత దూతలందరు భగవంతుని అజ్ఞప్రకారము దానిని బయటికి త్రోసివైచి స్వర్గద్వారము బంధించివేసినారు.

“అలో లక్షణా”యనుచు ఆదూత భూలోకములోనికివచ్చి జగద్రక్షకునకు ప్రీతికరమగు వస్తువేదాయని కొండొకతడవు దీర్ఘంగా ఆలోచనచేసి భూమియంతయు నలుదిక్కుల కలియజూచింది. ఆఫ్రికాలో కింబర్లీగనులు కనుపించినవి, ఆగనులలో దేదీప్యమానముగా వెలుగుచున్న వజ్రములను చూచింది. వాటిలో మిక్కిలి ప్రకాశమైన రవ్వనొకదానిని చేతకొని “కన్నులు మిరుమిట్లుగొలుపు లేజన్నుతో వెలుగుచున్న యాముణినిగాంచి పరమేశ్వరుడు సంతసింపజూ”యనుకొని దానితో మింటికగిసి స్వర్గద్వారము తట్టినది. పరమేశ్వరుడు లోనుండియే “యెవరువారు?” అన్నాడు. “దేవా! నేను తమదూతను. తమకు ప్రియకరమగు కాన్క ఇదిగో అందుకొని నన్ను తమమోల చేర్చుకొనుడని” పలికినది. భగవంతుడు లోనుండియే నవ్వుచు “ఓబాలా! నీకానుక ఎద్దియో నేనెరుంగుదును. భూలోకమునందలి ధనాదులెల్ల నాచే సృష్టింపబడినవికావా? నాచే సృజింపబడిన దానితోనే నన్ను తృప్తి పరుప నెంచితివా? ఇదేటివెర్వినీకు?” అన్నాడు. దూతచేయునది లేక విచారముతో ఆరత్నమును అక్కడనే జారవిడచి భూలోకమునకు తిరిగివచ్చి భగవంతునకు ఇష్టమగు వస్తువుకొరకు దేశదేశములు తిరుగుట ప్రారంభించినది.

అట్లు తిరుగుచు హిందూదేశములో ఒక చిన్న రసపుత్రపంథానంలోకి వెళ్ళింది. ఆనమయములో ఆనంథానం చాలా అల్లకల్లోలంగాఉన్నది. పరరాజులు దేశముపై దండెత్తి వచ్చారు. రసపుత్రులందరు స్వదేశమందలి ప్రేమచే స్వాతంత్ర్యముకొరకై ప్రాణములపై నాశపీడి శత్రువుల నెదుర్కొన్నారు. ఘోరంగా యుద్ధంజరిగింది. అనేకులు రణమందు మడిసినారు. కాని శత్రుసేనలబలము హెచ్చుగానుండుటచే రసపుత్రులు ధైర్యము చెడి “బ్రతికంటే బలుసాకు ఏరుకొని తినవచ్చు”నని రణరంగమునుండి పారిపోవసాగినారు. అప్పుడు వారినాయకుడు పారిపోవుచున్న సేనలనుద్దేశించి “ఓవీరులారా! భయపడకుడు, భయపడకుడు. రండు, పారిపోకుడు. తుచ్చప్రాణములకొరకై స్వాతంత్ర్యమును పోగొట్టుకొనకుడు.

మాతృభూమియొక్క ఋణముతీర్చుకొనుడు. బానిసలై యుండుటకంటె రణరంగమున పీరితయ్య నలంకరించుటమేలు. ఆడువారివలె పిరికిపందలై పారిపోకుడు" అని గంభీరముగా హెచ్చరించినాడు. అంత పారిపోవుచున్న రసపుత్రులెల్ల వీరావేశముకలిగి వెనుకకుమరలి ఒక్కమాదుగా శత్రుసేనల నెదుర్కొన్నారు. భీకరమైన సంగ్రామము జరిగింది. రెండుపక్షముల లోఁతనేకపీరులు మరణించినారు. రసపుత్రులుమాత్రం ధైర్యమువీడక ప్రాణములపై నాశపీడి తమనాయకునిచుట్టుచేరి పోరునలిగినారు. రసపుత్రసేనాధిపతికి ఛాల్పిపై బలమైన గాయమొకటి తగిలినది కాని అతడు దానిని లెక్కచేయక ఎడమచేతితో గాయమును రక్తమురాకుండ ఆదిమిపట్టి కుడిచేతితోనే పోరుసాగించినాడు. అతని ధైర్యసాహసములను గాంచి మరింత వీరావేశముచెంది రసపుత్రపీరులు శత్రువులను దునుమాడఁబెట్టినారు. ఇంతలో వారినాయకుని గుఱ్ఱమునకు బలమైన డెబ్బుతగిలి మరణించినది. వెంటనే అతడు నేలపై కురికి యుద్ధంచేయసాగినాడు. కాని వెనుకనుండి బలమైనగాయమొకటి తగిలి నేలకూలినాడు. పోవుచున్న యాతనిసేనములను చేతిగైకొని మనదూత ఇట్లనుకొన్నది. "అహా! ఈమీరుని ధైర్యసాహసములు, దేశభక్తి, స్వర్థశ్యాగము ఎంతయు కొనియాడతగినవి. ఈతని కీవాత్మతో భగవంతుడు తృప్తిచెందక మానడు" ఇట్లనుకొనుచు రివ్రస అంతరిక్షమునకెగిరి స్వర్గద్వారము తట్టినది. లోపలినుండియే జగద్రక్షకుడు "దూతా! నీవు కొనివచ్చిన కానుక విలువకలదియే గాని వ్రయతమమైనదికాదు. నాకు మిక్కిలి ప్రీతికరమగు వస్తువును తెచ్చువరకు స్వర్గద్వారము తెరువబడద"ని వక్కాణించినాడు. విచారగ్రస్తయై దూత వెనుకకు మరలి మరియొక వస్తువునిమి త్తమై తిరుగఁబెట్టినది.

దేశదేశములుతిరిగి తుదకొకపట్టణము ప్రవేశించినది. ఆవగరమున ఆసమయమందు ప్లేగురోగము విశేషముగా ప్రబలియున్నది. దినమునకు అనేకులు రోగముతగిలి మరణించుచుండిరి. రోగము వ్యాపింపకుండుటకై ఎవరికై నను వ్యాధిసోకినంతనే బండ్లపైన వైచుకొని పూరిబయటకు తీసుకొనిపోయి ప్రత్యేకముగా అట్టివారికై నిర్మింపబడిన పాకలలో పారవైచి వచ్చుచుండిరి. ఇట్లుండగా ఒకదిన మొకయువకునికి వ్యాధితగిలినది. వెంటనే నిర్దయులై వానిబంధువులు వానిని పూరివెలువలనున్న పాకలలో పడవైచినప్పటికీ; కాని యాతనిని ప్రేమించుచున్న యువతిమాత్ర మాతనిని విడువజాలక బంధువు లెంత వలదనుచున్నను వినక అతని వెనువెంటనేవెళ్ళి పరిచర్యచేయవొడగినది. మూడుదినము లాతడు తీవ్రమగు జ్వరముతో బాధపడినాడు. ఆమూడుదినములు నిద్రాహారములులేక ఆబాల ఒక్కక్షణమైనను తనమనోనాధునివిడువక పరిచర్యలుచేసినది. కాని భగవంతుడు అనుగ్రహించలేదు. మూడవదినమున అతనికి వ్యాధి ఎక్కువైనది. అదినమే బాలికకుకూడా వ్యాధి సోకినది. కానిఆమె జ్వరముతో ఓపికలేకున్నను మనోహరుని సేనమాత్రం మానలేదు. సాయంత్రమగుసరికి యువకునికి మరణసూచనలు కాన్పించినవి. అదికాంచి మగువ యొక్కుమృది

పద్దపెట్టునవచ్చి మనస్సు కుదుటపర్చుకొని ఆతని ఆత్మశాంతికొరకై భగవంతుని ప్రాంచి విచారముతో యువకునిపై పడిపోయినది. మరుక్షణముననే ఇరువురిప్రాణములు ఒక్క మారుగా దేహములు వీడినవి. పోవుచున్న ఆయువిదప్రాణములను ప్రక్కనేయుండి చూచు చున్న మనదూత చేతగైకొని “అహ! ఇట్టి పవిత్రప్రేమతో నిండియున్న జీవాత్మకన్న భూతలమున వేరు విలువగలపదార్థము ఎద్దియుండగలదు? ఇట్టి ప్రేమకమ్మార్చిని కాంచుటచే నేనెంతయు ధన్యురాలను. ఈమెఆత్మ సర్వేశ్వరునకు తగినకానుక” యని భావించి రిప్రవస ఆకాశమునకెగసి ఎప్పుటివలె స్వర్గద్వారముతట్టినది. లోనుండియే సర్వేశ్వరుడు “అమ్మాయీ! నీకొని వచ్చినదాని కే నెంతయు సంతసించును. కాని ప్రేమకన్నను సర్వవిధముల ఉత్కృష్ట మగునది మరొకటి భూమియందుకలదు. అది గొనివచ్చువరకు నీకు స్వర్గమందు తావు లేదు. పొమ్ము” అని పలికినాడు.

తనయాశ నిరాశయైనందుకు మిక్కిలి చింతించుచు ఏమియుతోచక దూత యొక భీకరమగు కారడవిని ప్రవేశించి ఒక వటవృక్షముపై కూర్చుని ఈవిధముగా తలపోసికొనినది. “పరమదయాభుడైన భగవాను డేల నాపై నింతకఠినతె పూనినాడు. ఎరుగకచేసిన చిన్నతప్పి దమునకై నాకింత పరీక్షపలకే ఏవిధముగా నేను సర్వేశ్వరునకు ప్రీతికరమగు కానుక సంపాదించగలను? స్వార్థత్యాగముకన్నను నిష్కల్మషమైన ప్రేమకన్నను ఈభూలోకమునందు పవిత్రమగునదేదికలదు? నా కిక స్వర్గమునందు తావులేదుకాబోలు!” అని ఇట్లు నిరాశచే చింతించుచు ఒక్కవరి నలువైపుల పరకాయించిచూచింది. అనతిదూరములో నొకవైపు కొన్ని మునికుటీరములును మరొకప్రక్క నొక భిల్లకుగ్రామమును కానుపించినవి.

ఆతానసకుటీరములలో నొకదానినుండి బుడతవర్షప్రాయుడగు నొక మునిబాలుడు బయటి కేలేంచి దూతయున్న చెట్టుపద్దకువచ్చి నేల కొంతమేర చేతులతో శుభ్రపరచి సాష్టాంగ పడి భగవంతునిప్రార్థనలో తన్మయుడై పోయినాడు. అదే సమయమునకు భిల్లకుటీరములలో నుండి భిల్లు డొకడు బయటికేలేందినాడు. ఆతనిమేను కారునలుపు. కండ్లు చింతనిప్పులు. గంభీరమైనముఖము. బలిష్ఠమగు దేహము. భయంకరమైన స్వరూపముగల యాతనిని చూచి నచో ఎట్టిమానవునకై నను ఒడలు జలదరింపకమానదు. దయయన ఎట్టిదోయెరుగని యా పశుప్రాయుడు భగవంతుని స్మరణాయందు లీనమైయున్న తాపనబాలుని చూచినాడు. చేతనున్న గండ్రగొడ్డలి ఆడించుచు భయంకరమగు అట్టహాసముచేయుచు ఆవృక్షము చెంతకువచ్చి ఆబాలుని తెగటార్చుటకై గొడ్డలి ఎత్తినాడు. మరుక్షణమున ఆబాలుని శిరస్సు శరీరమునుండి వేరై క్రిందపడవలసినదే కాని ఈలోన భిల్లునకు ఆబాలకుని నిశ్చలమగు ముఖముపై దివ్యమగు తేజముకటి కాన్పించినది. వెంటనే యాతనిమనస్సు వికలమైపోయినది. గుండెలలో ఏదోచెయ్యిపెట్టి కలచివై చివట్లయినది. అదే సమయమున మునిబాలకుని నోటినుండి “సర్వేశ్వరా! నాపాపములు ఊమించి నన్ను నీదరిజేర్చుకొనుము” అనుమాటలు

అప్రయత్నముగా వెలువడినవి. ఆపలుకులు భిల్లుని హృదయముపై శూలములవలె గ్రుచ్చుకొన్నవి. ఇంతవరకు పాపపుణ్యవివక్షత తెలియని యాపశుప్రాయునకు తానిదివరకు చేసినది అంతయు పాపమే యను జ్ఞానముకలిగినది. తోడనే ఎత్తినగొడ్డలని మారముగా విసువైచి వశ్చాత్తాపముతో కూడినహృదయముతో, అశ్రుపూరితనయనములతో మునిబాలకునిమ్రోల సాష్టాంగపడి ఇహలోకముమఱచి “సర్వేశ్వరా! నాపాపములను త్తమించి నన్ను నీదరిచేర్చుకొనుము” అని ఏడ్చినాడు. ఆతని పాపములనెల్ల కడిగివైచుటకో యన వేడికన్నటి బిందువోకటి ఆతని దక్షిణనేత్రమునుండి క్రిందకువారినది. వారుచున్న ఆదిమంతుకొరకై మనదూత చేయి చాచినది. ఆయశ్రుకణము దూతహస్తమందువడిన తక్షణమే అందుండి దివ్యతేజముకటి వెలువడి మింటికెగసి స్వర్గద్వారముపై పడినది. తోడనే స్వర్గద్వారము దాసులిటదే తెరుచుకొన్నది. మిక్కిలిసంతోషముతో దూతను ఆహ్వానించుటకై భగవంతుడు తనపీకముదిగి ద్వారముచేత కేతెందినాడు.

ప్రాచీన దుర్గము

త. సుబ్రహ్మణ్యముగాడు

ఏయనంతవిస్తీర్ణభూమిధరములఁ
బరిహసించిన గోడలవరుసలో యివి!
ఏమహోన్నత శౌర్యలక్ష్మీసుతులకు
నాచరించినవో స్వాగతాంజలులను!
ఉరుదురంతశాత్రపహృదయోష్ణశోణి
తములఁ ద్రావినజీవము, తలభరింప
రానితలఁపుల కెనయయి పూనినది ప్ర
శాంత పైకరములను విశ్రాంతినిపుడు!

పరమభీకరభిక్షసంభరితసాధ
శిఖరమల్లదె నేడు శుష్కించియుంట
మృదులగుల్మూతర స్థితశిథిలకంట
కముల నిమురుచున్నది పూర్వీకరుణ కతన!
బహుపురాతనభావప్రపంచగతుల
నేలకో స్మరియించుట? నిష్ప్రయోజ
నాశ్రుకణములేము! త్తదక్షణమునేల
మీటఁగను రాల్చుచున్నది మృత్యుణముల!

లక్ష్మి

టి. జియ్య దుదాసుగాడు

ఒకనింజేరి యనల్పసౌఖ్యముల భావోద్రేకమున్ గూర్చి తా
నిక తేయంగల దీజగంబునను లేనేలేదటంచున్ వియ
న్నికపానందమహాభి దేలునెడలన్ నీవెట్టులో లక్ష్మీ! నే
రొకనింజేరుడు, తల్ప చిత్రమగు నోహో! నీదుచాంచల్యమున్.

శ్రీమదానందాచార్యులచేత రాజాచార్యులుగా రోకదవమున తనపట్టాభ్యుదయము తమసాకారునితో నిట్లు
 కథించిరి: "వాణనా! మాదియను మంతయు నీకు బాగుగఁదలియును గదా! మేము కాస్త్రవిదులము, జ్ఞానులము,
 అనుటచే విద్యుదీకరియుగములో నైనను క్రోధముగలిగినేని ప్రపంచమునంతయు నొక్కపెట్టున భస్మము
 చేయగలక క్తి మాకున్నది. తెలిసితివా?"

జ్ఞానకూన్యూడను పేరఁబరఁగుదన
 గురునియొక్క యిట్టి జ్ఞానపూర్ణభాషణము
 వినినంతనే తమసాకారుఁ డాశ్చర్యమగు
 మానసుఁడై యిట్లనియె: "గురువుగారూ!
 నేఁడెట్టి పంతోషపూర్ణ చింతిని! తమకుఁ
 గల యానామధ్యము నుపయోగించుట
 కదియయదను. కారదాశ్రేణుల లమచారిరు
 వును బయలుదేరి భర్తహీనులై సంఘసం
 వృత్తల మను లేరుచెట్టికొని హిందూమతా
 చారములను మంటఁగలుపుచున్నారు. ఆ
 రాక్షసులను తమ క్రోధాగ్ని జ్వాలలచే
 దహించివేయుదురేని లోకమంతయుఁ దమ
 కంఠయుఁ గృతజ్ఞతఁజూపఁగలదు."

జ్ఞానకూన్యూని యాచార్యవామము
 జ్ఞానశంకరతర్కాచార్యులు. శిష్యునిచేరు
 ప్రకాశచంద్రుఁడు. కాని తమతమ గుణా

నుగుణ్యముగ జ్ఞానకూన్యూడనియు, తమసాకారుఁడనియుఁ లేరులొంది యిట్లులే పిలువఁబడుచుండిరి.
 శిష్యునికోటినుండి కారదాశ్రేణులఁపేరులు విని యాచార్యుఁ డదరిపడి, "నిజమే! సమయమునకు
 జ్ఞానకముచేసితివి. నాశక్తిసామర్థ్యము లెత్తిప్రపంచమునకెల్ల చెల్లండినది. ఇదిగో! విను. జ్ఞానశంకర
 తర్కాచార్యులుగారు నేటిసాయంకాలమున నాటుగంటలకు కారదాశ్రేణులను భర్తవ్రోహుల నిరువురను
 గంగాతటమున భస్మీభూతులఁజేయుదురు. కాన సనాతనధర్మరక్షకులైతిరు విచ్చేయఁబ్రార్థితులను నొక
 ప్రకటన వచ్చొత్తంది యూరిలోఁ బంచిపెట్టు'మని యాజ్ఞాపించెను.

అంతులేనియానందముచే నుప్పొంగి తమసాకారుఁడిట్లనియె, "గురుదేవా! వారిని గంగాతీరమున భస్మ
 ముచేయఁగెందితిరా! అట్లునో వారికి మోక్షప్రాప్తి గలుగునుగదా! అట్లుకాదు. వారిని ముగ్ధునిపల్ వంట
 దిబ్బలు, ముతినీటిగుంటలు, నిమ్మజాతులవాయుడు నవచిత్రస్థలములలో భస్మముచేయుదురుగాక యని
 వాప్తారన."

అవంగీకారమావకముగా నొక్కింతయోషనచేసి ముఱల సేమమకొనెనో గాని యాచార్యుఁడిట్లనెను.
 "దయమే! నాయూహాప్రకారము వారికి నిష్కారణముగా మోక్షము లభించుననుట నిక్కము. నీయూహ
 మిక్కిలి చక్కగానున్నది. ఇట్టివాఁడవుగనుకనే నిన్ను పట్టాభ్యుదయిగా గ్రహించితిని."

తనహాస్యవచనమును యథార్థ మనుకొని సంతసించిన గురువునుజూచి వత్సవోనుచు కిష్కంధచ్ఛటినుండి పోవోపుమండెను. ఇంతలో వాచార్యుఁడతనిఁ దిలిచి చెవిలో మెల్లగానిట్లనెను. “వృత్తికలను మిగులఁ జెలివికోఁ బండిపెట్టవలెను నుమా! ఖడ్గరుద్రప్రయములు ధరించినవారికిని, తలలో చూలకొట్టు (Cropping) కట్టుకొనియుండువారికి మాత్రము వృత్తికలీయకును. తెలిసినదా? ఏలయన—”

“అచార్యవర్యా! తానకపాదపద్మసంసేవనాల్పభీషిణీమమున వాకంతయుఁ జెలియును.” అనిపలికి కిష్కంధఁ దవటినుండి వెడలిపోయెను.

౨

పాయంసమయమున సభ యేర్పాటుచేయఁబడెను. ఒక ముజ్జీకిదిబ్బపై నొకగొంగరియు, దానిపై నొకకంబలియు వేయఁబడెను. తర్వాతచార్యులు, వ్యాకరణాచార్యులు, పురాణాచార్యులు, తోత్తిపాదాచార్యులు, ధర్మశాస్త్రాచార్యులు, ధర్మచార్యు లాదిగాఁగల పండితసమాఖ్యలందఱు దానిమీద వాసీమలైరి. మూలగా నొకబల్లపై కారదాశ్రీరాయల చామావటము బుజ్జిపెట్టినభావయతికుఁ జక్కగా వగువడులాగున నమర్చఁబడి యుండెను. తర్వాతచార్యుఁడధ్యక్షపీఠము నలంకరించియుండెను. చుట్టునక్కలనుండు నిన్నుజాతుల వారా సభాకార్యక్రమము నవలోకింపబడి నిలిచియుండిరి. “మహాత్మాగాంధీగా రస్పృశ్యతాపితావమును యాపు మాపుటకై యంటరానివారనఁబడుచువారిని తమసోదరులవలె ప్రేమించుచున్నట్లే, వీరును వంటరానితనము నందలి భేదభావమును నిర్మూలించుఁ గంకణముగట్టుకొనిరా యేమి?” యని సభికులు తొలుతఁడలఁచిరి, కాని నెంటి నే తమ యభిప్రాయమును మార్చుకొనవలసినవారైరి.

కాలక్రమమున నింతను గొందఱు వచ్చిచేరిరి. అనుంపులో స్వదేశీవస్త్రములు ధరించిన యువకుఁడొకఁ డుండెను. వానిని జూచినంతనే యాచార్యులుగాను కిష్కంధునిచెవిలో “నేననుకొనినంతఁ జేయనేచేసిరిది! ఖడ్గరుద్రుట్టులు ధరించినవారి వాహ్యనింపవలదని చెప్పితివా లేదా? ఇప్పుడేమైనదో చూచితివా? అట్టి ధర్మ హీనుఁడను రాక్షసుఁడొకఁడు రాసేనచ్చెను! ఇప్పుడేమిచేయుద?” మనెను.

“అయ్యా! తమరు కంగారుపడకండి. ఇతఁడు మనసంటివాఁడుకాఁడు. వానిని మనమేమియు ననఁ బనిలేదు. ఈస్థలమాహాత్మ్యమే వాని నిచటనుండి తమిమివేయఁగలదు. అతడు త్వరలోనే పారిపోగలడు.

“ఒకవేళ పిండివటినుండి పారిపోకున్నచో నపుడేమిచేయుదువు?”

“తమ రుపదశించిన వేదములేదా? బిగ్గరగా వేదశ్లోకముల నుచ్చరించి వీనిమాట లొరులకు వివలుడఁ కుండఁ జేసెదను.”

“ఓరి! తెలివివక్కున వేదమ్మా! శూద్రులవద్ద వేదమువశించెదవా? నీతెలివి తగులఁబడినట్లేయున్నది. అయ్యయ్యా! ప్లేచ్చులుగూడ వచ్చియున్నారే! వీరికిని విజ్ఞాపనవృత్తికలనిచ్చితివా? ముత్తమునకిది యంతయు నవర్థమునకేమనూ?”

“స్వామీ! యిట్టివారికిఁ బ్రతికలనీయ నేవంత బుద్ధిహీనుఁడనా? వారే నాచేతిలోని కాగితములు లాగికొనిరి.”

౩

సభాకార్యక్రమ మారంభించఁబడెను. దేశమని యాజ్ఞానుసారము కిష్కంధిట్లువస్త్రధరించెను.

“...తదస్సంపత్తులకాకరమై తపోభూమియని శ్రేష్ఠాంచిన పవిత్రభారతదేశమునందుఁ గలియుగమున నీనాటికిఁ బాపాత్ము లనేకులు జన్మించి సంస్కర్తలమని విజ్ఞులగుచు మతవిషయములందుఁ బ్రవేశించి ధర్మ

విద్యంపకులై, ప్రపంచమున ధర్మమనుమాటగూడ నాశనముగావలయునని (ధర్మమన పెట్టిది యని సభలో ప్రశ్న) ధర్మమన శేమియో లేదని ప్రతిపూరాములయందే చెప్పబడియున్నది. అది యాంగ్ల గ్రంథముల యందు లభింపదు. వానిలోని శ్లోకములను చతుర్థులవద్ద పఠింపఁగూడదు. అయినను ఒక్క నిమిషము మాత్రము చెప్పినను, మన పూర్వీకు లేమార్గము లవలంబించుచుండినో, యామార్గముల మన మనుసరించుటే ధర్మమనఁబడును."

ఒకఁడు:—“మన పెద్దలందఱు శేమార్గ మవలంబించిరా? వారిలో మరే భేదములులేవా?”

“వారిలో మరే భేదములున్నవని నీవెట్లు చెప్పఁగలవు?”

“కాస్త్రములయందే వలయునని మరే భేదములున్నవి.”

ప్రశ్న తీర్థములు కుదకు జగదముగా పరిణమించు నేమోయని భయపడి యధ్యక్షుఁ డిట్లుచలికెను.

“వినుఁడు, వినుఁడు, మీ లాతముతైలకాలమున నొక జాతివాఁ డింకొక జాతివనులొనరించుచుండెనా? ఏ జాతివాఁ డా జాత్యుచితకార్యము లాచరింపవలయునను విషయ మెల్ల రంగీకరించుచున్నారు. పురా కృతిపుణ్యపాసముల ననుసరించి జననములు గల్గునని మీరందఱు అొప్పుకొనుచున్నారా లేదా? (“అవశ్యము” అని కొందఱు, “ఎన్నటికొఁగారు” అని మఱికోందఱు.)

“అయ్యా! మీ భాషణము చాలింపుఁడు. పుణ్యపాసములనుసరించి జన్మలు లభించుటలేదు. జాతి భేదములు మానవనిర్మితములేగాని భగవద్నిర్మితములుగావు” అని ఖడ్గవనస్త్రధారియగు యువకుఁడు విగ్రహఁ బలికెను.

“బ్రహ్మక్షిరియైవైశ్వర్యాదులలో నధికసంఖ్యాకులు మా భాషములో నేకీభవించియేయున్నారు. వారందఱికిని నీవయాత్ర జరుగుచు నేయున్నది.”

“ఈలోకాలలోఁ బూటగడువలయు నన్న మోసమువలనఁ బ్రయోజనములేదు. అధర్మజాలము పూటంచలగుడివములు నచ్చియున్నవి. ముక్తితీతప్రజ లేజాతివారైనను—కనీసము యువక నముదాయ మైనను—మీ యుద్దేశ్యములలో నేకీభూతులు గాఁజాలరు.”

ఇప్పుడు జ్ఞానకూమరులుగారెంతయు నావేశపూరితులైరి. చేతులువలుపుకొనుచు లేచినిలిచి యుద్దేశముతో నిట్లనిరి. “సంఘసంస్కృతలిచ్చుడు మన మతాచారములపైకి దారుణముగా దాడిచెడఁగియున్నారు. దానికి మనము చేయవలసిన ప్రతిక్రియయేమన ధర్మయుద్ధ మవలంబింపవలెను. బాలబాలికల కందఱికిని వివాహములు చేసివేయవలెను. చతుర్దుగములయందును సాంద్రాధర్మ మయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము వివాహమే. కాన నై దేండ్లప్రాయముగల బాలిక కారేండ్ల బాలుకొకని వెదకుఁడు. లభించినచో నాలుగేండ్లవారిని జూడుఁడు. అట్టివాఁడును దొరకఁడేని వివాహములాపి మిన్నకుండక యేఁబదిసంవత్సరముల వానికైననిచ్చి పెండ్లిచేసి వేయఁడు. ఏఁబదిసంవత్సరములవాఁడు ముసలివాఁడనుకొందులేమా! ఎన్నటికొఁగారు. ఇంతయేల? నన్నుఁ జూడుఁడు. నాకిప్పు డేఁబదియైదేడుల వయస్సు. నే నేమైన వృద్ధుఁడనుగాఁ గనఁబడుచున్నావా? ఈవ్యయఁ దనుగ్రహించెనా? అటువదేడులవానికైనను సంతానప్రాప్తిగలుగును.”

“స్వామీ! సంతానమునిచ్చువాఁడు భగవంతుఁడా? అనుచోఁ గొందఱు సంతానహీనులగునరే! గారు భగవానునశేమి యుపకృతి యుపర్చిరి? భగవంతుఁడు వ్యభిచారులకును, పాపాశ్చర్యులకును పంతురి నీయ నేటి? అటువదేడుల ప్రాయమున సంతాన మొందఱికి గల్గెను? ఒకవేళ కలిగినను నెవరికి గల్గెనో కొంచెము చెప్పఁగలరా?”

“నువవుగారూ! ఇతడు వాస్తవికజ్ఞుడైనాడు. వీనిమాటలు వినుటయే ఘోరపాపము. ‘హరి పారాదులనింద లాలకించుటలెల్ల, కోటిగోపధములకున్ సమంబు.’ అని తమ పాకారుడనియెను.

“నేను వాస్తవికజ్ఞువా? ఈశ్వరచ్చైతన్యమే మాట్లాడుచున్నావా? అట్లున్నచో వాశక్తియితరమైనదే! వీరియెట్లున్నను, నీవైజ్ఞానికయుగములో నీశ్వరుడు, ధర్మమును పేరులలోఁ జెప్పించి లోకులను నెట్టివారిఁ జేయఁజూచు యోజనలను విడిచిపెట్టుడు. అదెన్నడును నెఱవేఱఁజాలదు. ఈకాలములో మోసఁపుటమేలు సాగిరావు. ఇది ముమ్మాటికి సత్యము. కావున నిచ్చటికైనను మతాచారాంధకారమునుండి సత్యజ్ఞానప్రకాశములోనెకివచ్చి యీదురాగ్రహము నీహవవాదమును మానివేయుడు. మన భారతీయులనుఁజూచి ప్రపంచ మంతయు నిచ్చటికే సత్యమన్నది.”

అంత జ్ఞానకూన్యలుగారు గంభీరస్వరమున నిట్లనిరి. “ప్రపంచమంతయు జ్ఞానహీనమైపోయినది. అందఱికి విజ్ఞానమంత ములభలభ్యమగునది గాదు. జ్ఞానమున కందఱికారులుగారు. ప్రపంచమున హిందూ ధర్మముల నంగీకరించు వాదదృష్టవశమున నిచ్చటి కెక్కుడుగ నేయున్నారు.”

“ఇది కేవలము సత్యమౌను. ప్రపంచమునఁ గైగ్రస్తమతామసాదు లన్నిమతములవారికన్న నెక్కువగనున్నారు. కైగ్రస్తవులు రామకృష్ణుడిచేతల నెంతగ నిందించుచున్నారో తెలియువా? హిందువుల నెట్లు గేలిచేయుచున్నారో యెఱుఁగుదురా? అట్టివారికి పాగ్బంధము చేయుటే మోయటమిది—”

తమ:—“అయ్యా! ఇది విధేయి తెలియునుగదా! వాదప్రతివాదముల కిచట వోటులేదు. మధ్య మధ్య విారిల్లారక మాట్లాడుమండెడలేల? ఎల్లదను తర్కాచార్యులేకనుని యుపదేశముల కిరసావహించురు గాక! ధర్మయుద్ధముచేయ బద్ధకంఠులగుదురుగాక! ప్రభుత్వమువారు మనలఁ గారాగృహముల నిర్బంధించురా? మంచిదే! అప్పుడు మనయాయుధ్యమమహిమ మెట్లుబట్టియై ఫలరంతమగునో తెలిసికొనగలదు.

“తమ రెండఁ జీదినమునఁ బ్రభుత్వమువారిచే నిర్బంధించఁబడి సంతోషపూర్వకముగా శ్రీకృష్ణజన్మ స్థాన మలంకరింతురో, అదినము మిగులఁ బరిశ్రమైనదై హిందూదేశచరిత్రయందు మనర్హాక్షరములతో లిఖించఁబడఁగలదు. మరణమునకేని వెనుకడియని భైర్యగుణము తమలోఁబట్ల వుండియుండినచో మనదేశమిట్లు నరరాధీనముకాకయేయుండును. మఱియొకవిషయము చెప్పమఱితిని, కారాగారములయందు జాతిభేదము లకుఁ దావుండదే! అక్కడఁ బ్రాప్తజ్ఞులును చందాలుడు కలిసి చనిచేయుచుండవలెను. కలిసి నిద్రించుచుండవలెను. కడకు మజ్జనభోజనాదులుగూడ కలిసియే చేయవలయునె! ఉన్నరా తమకట్టి త్యాగకై? ఉన్నచో నింతటినుండియే కార్యారంభమునకుఁ గడంగుడు. ఇంతవరకు లేకయుండిన నేటినుండియే యీవసుల వధ్యపింపుడు. నేఁ డిచటఁ జేరియుండు బ్రాహ్మణులును, సన్న్యస్తులును నొండొరులు ప్రేమాశ్లేషముల నాడరించి యెల్లరముఁ గారాగృహములకేగ సంసిద్ధుల మై యున్నామని ప్రపంచమునకుఁ జాటుడు. లేదేని కారచక్రేరారులెట్లు భయపడఁగలరు?”

అని యాశ్చర్యపరమప్రధారియగు యవమఁడు వచించుచుండునపుడే సహితవధర్మచరాయణులగు ద్విజులు మండిపడుచుండిరి. వారిసోదరులు శుపాకియాపుఁదాల్చి మాటలనియెడుగుండ్రము ప్రయోగించుచుండెను. శిక్షాకాలములో నవటి కలకలమంతయు కాంతించెను. అంత జ్ఞానకూన్యలుగారు “కారచక్రేరారులవలె” మన మినుమంతయు భీతిఁజెందవనరములేదు. “నేనిచ్చడే వారిని నీరుఁజేసివేయుచున్నా”నని వాక్రచ్చి బల్లపై నున్న ఛాయాపటములకు నివ్వంటింపుఁబోయిరి.

పెంటనే యాయనకుఁ దాతని తెదరించును, “బాగ్రత్త! చుటములకు నివ్వంటింపకుఁడు. ఒరులపటములఁ

దగులఁజెట్టుట చట్టసమ్మతమగు గొప్ప కేరమగును. విశారద్యుడే నిర్బంధించఁ బడుచును. మీయొద్దకుమంగియుఁ బాడగును, నిజముగాఁ గారాగార ముననేగఁ గోరుచో నీచని చేయుఁ దలెను.”

ఈవాక్యములు వినివంతనే యాచార్యుని శరీరములయు చెమటపట్టెను. కాలవేరులు వడవడ వడకపాగెను. కాలవేరుదేగాక హృదయమును గొట్టుకొనుచుండెను. సం చరితము తొలఁత నెచటఁబుట్టెనో మేము తెచ్చుఁజాలము. ఈవిషయమును విన్న యింప వైద్యులే నవరులు!

జ్ఞానకూన్యఁ డిటువటుచరించి ప్రకాశం'లని పిలిచెను. వారు తమ పాకాయని ప్రకాశముని పిలిచిలే గాని వాడు మాత్ర మంధకారావృత్తుడై యుండెను. నిజముగా ప్రకాశముని పిలువఁబడఁ దగినవాఁడాయెదుట నిలిచియుండు నవయువకుడే!

ఆయువకుఁడచటినుండి మెల్లగా నాచార్యునియొద్దకువచ్చి యాతని చేయిపట్టుకొని, “తమపాకాయని విషయము లోనిండు, నామాట నివ్వఁడు, తమరు వృధాక్రొధమును త్యజింపుఁడు, ‘సంఘీకర్తి కలె'యుగే' యనువాక్యోక్తినిఁ జనుకంగీకరింపరా? నిజమునకు న్నాల్గయగములయందును సంఘీభావముచేతనే మహత్కార్యము లాచరింపఁబడినది. పాంఘిక కర్తినివదలి నేతొకఁబలమువలనఁ గార్యములొనరింపఁజలఁచుటయే యాత్మ ప్రతారణమనఁబడును. మన మీసముయమున వసుప్రప్రాసించిలేతిహాసమునలన నే యథార్థమును ధర్మకృతలలోని రహస్యముల నెఱుంగఁజాలమన్నాము. లేండు, నడుముకట్టుకొనుఁడు. ఆత్మసోదరులవలె వస్సువ్యులతోఁ గలసి మెలసి యుండము. నాకెంటు రం'డనియెను.

పాపము! ఆచార్యులుగారాతని చేతిమాతగా గొనియుండిరి. యువకుఁదాతని చరదాలర ముగ్ధుల చరచర నీడ్చికొనిపోయెను. యువకులందఱు నీమలకు హరిజనులను గొంగిలు జేర్చిరి. సహితవవాదులెల్లరు పంచములతోగూడి యుండిరి. జ్ఞానశంకరుఁడును నేత్రముల వక్రకుణములరాల నొకహరిజనసోదరుని గొంగిరించియుండుటఁజూచి యువకులొక్క మృడీ! “తై' జ్ఞానశంకరునకు తై'యని పట్టులుపిక్కిటిఁ గకరిడిరి. కారదాశాసనమునకు వ్యతిరేకముగ నథ ప్రారంభించిన జ్ఞానశంకరుఁ డస్పృశ్యతానిర్యూలనముతోముగించెను!

—అనువాదము.

- చం. ఇలవెయి నాత్మవస్తు వొకటే, యనవద్య మనంగమున్ సము
జ్వలమును సత్యబోధనుపాధ్య మఖండ మటంచు దాని ని
చ్చలు నెలుఁగెత్తి యయ్యువనిషత్తులు సాటుటటింగి భేదపుం
దలఁపు గలట్టినిన్నుఁ గనిసన్ గడువెంతయగున్ యతీశ్వరా!
- ఉ. కొండలు కేలదండములుగూర్చి కమండలువుల్ ధరించి మై
పొందుగఁ గావినల్వలనుబూన్చి రవంతయు జ్ఞానవాసనా
నందములేక, వాగ్విలసనంబున గేస్తుల మోసగించి లోఁ
గొందురు, వారిలోపల నొకొండపు నీవని నాకుఁ దోఁచెడిన్.
- చం. చదివితీవీవు శాస్త్రములు సన్యసనఁజూనరించి కీర్తి సుం
పద గడియించి తివు చనుమా కడుదూర మటంచు సారె స
గ్గదిమెద వేల? యన్నమయకాయము లన్నియు నెందు నొక్కటే
గద; యిటు నంటు దేహమునకా మఱియాత్మకొ నిశ్చయింపుమా.
- ఉ. మూలఁ డీతండు విప్రకులమండనుఁ డీతఁ డటన్న భేదముల్
పోలునె ప్రత్యగాత్మకడఁ బూజ్యుడ వీ విటుభేదభావనా
చాలతఁ జూపఁగానగునె? సారనదిన్ సురభాండమందు ను
జ్వలగతిం దలిర్చు రవిబింబములం దొకభేదముండునే.
- చం. అనిశము నర్వదేహములయందు నొకండయి సర్వవస్తురా
జని దనరారి నిర్వికృతిచేఁ దగుపూరుషు జ్ఞానదృష్టిచేఁ
గనుఁగొనతేక; యే శుచినికాయుడ విప్రుడ మాలవీవు పో
మ్మని కనులెఱ్ఱజేయుదు ననర్థకకోపము నీకుఁ జెల్లునె?
- చం. తలఁపుల కింద ద్విద్రియవిరాసముచేతను గోచరింప దే
వలన, ననంత మాద్యమయి భాసెలు నిర్మల మాత్మరూపమున్
దెలియవు; మోహభారమునఁ దెంపరినై గజరాజకర్ణచరి
చలమగు మేను నమ్ముకొని సారె కహంకృతిఁ జూపఁ జెల్లునె?
- చం. నిరుపమమోక్షసంగ్రహణనిష్ఠ గడించిననీకుఁ గూడ దు
స్థరముగు లోకసంగ్రహణపాధకమృదుసీష గల్గుట
బుద్ధరమగు, నైర్దివజాలికవిభూషణుఁ డావరమాత్ముఁ డెంతనే
ర్పరనయిఁన్ స్వమాయకు నవశ్యము నశ్యునిఁజేయు నెంతయున్.
- చం. అని యిటు లంత్యజుఁడు వినయాభరణుండు వచించినంత పా
వనతరసత్యసంగుఁడు కృపారససంఘటించిత పంకజం

డనఘుడు శంకరుండు నుది నచ్చెరువంది ప్రసన్న వాక్కుభా
ధుని నుకలందు జొచ్చిల నరుండయి వాకొన నివ్వెఁబునన్.

కం. మానవరత్నమ! అర్చ

జ్ఞానవిదగ్రసర! యుష్మ దభిహితవాక్కుల్
సూన్యతము లంత్యజుడ వీ
వై నను నిను భేదబుద్ధి నరయ మనమునన్.

ఉ. అంద జెఱింగియుండు నిగమాంతము లిందొకకొంద జింద్రియా
స్పందవిజృంభణం బడచి భావనసీయుచునుండు; డెందమున్
గొందలు ప్రత్యగార్థయెవఁ గూర్చి సుఖంతురు గాని మానసం
బందు విభేదభావ మొక్కరై నను వీడ రిడేమిచిత్రమో!

చం. మనసును జిక్కఁబట్టి పరమంబగు నాత్మపదార్థ మీజగం
బునఁగల సర్వవస్తువులఁ బొల్పు పెఱింగినధన్యుఁ డేకులం
బున జనియింప నేమగును; పుల్కునుఁ డైనను విప్రుడైనఁ ద
జ్జనుఁ డిల నాకు వంద్యుఁడు, నిజం బిది, నాదృఢబుద్ధి; సోదరా!

చం. హరిముఖమందు నేచితి నిరంతరమున్ దగు నద్వితీకాం
తరములలోపన్ భగవదంబకమందును, నాదుమానసాం
తరమున నుండు; దృశ్యసముదాయము సశ్యమటంచు నెంచు నే
నరుఁ డతఁడంత్యజాతుఁడయినన్ గురునర్యుఁడు నాకు నన్నిటన్.

చం. ఎటనెట సర్థవై భవ మవేక్షణసేయుచునుండఁగాఁ బరి
స్ఫుటమగు నాత్మశక్తి యదిభోధమగున్, విషయప్రసక్తి నొ
క్కటఁ దొలఁగంగఁద్రోయునెడఁ గన్పడు జ్ఞానము నేనటంచు ని
ష్కుటిలుఁ డెవండు లోనఁదలంచున్ గురుఁ డాతఁడు నాకు నన్నిటన్.

—అనువాదము.

శారద

నీయంజకెంజాయ నిమదరేకలంగదా

కలహంస లవరంజకళలుగనుట

నీచిన్ని చేర్చుక్కనెల వెలుంగులంగదా

క్షుత్పిపానలులేక సురలుమనుట

నీచేతి ముద్దువీణియపాటలనుగదా

బ్రహ్మమోమున శ్రుతంల్ బయలుపడుట

గున్నే పల్లి పృథ్వీంజయకవి గారు

నీసింహుగందోయినెవరుఁజూచుకలగదా

కవులు శాశ్వతకీర్తికర్తలగుట

నీవినిర్మలతేజంబునగడియుండు

టనుగదా ప్రణవాక్షరం బనుపమాన

మంత్రరాజమ్ములకు నెల్ల మకుటమగుచుఁ

బరిధవిల్లుట శారదాంబా! నుదంబ!

గద్యపుష్పములు

కొడురువాలు వాగభూషణరావుగారు

చాటసారి

పోయిన పొడుగునా మిట్టకెక్కలనిన యీచాట
వంకరటింకరలుగానే ఉంటుందా? గుమ్మరింటూన్న
నూదుల్లాంటి యీరాళ్ళకు అంత మెప్పటికీ?

చివరవరకూ అంతే.

ఈ ప్రయాణము దిశమంతా చేయవలసినదేనా?

అ! అస్తమయంతో సరి.

రాత్రికి విశ్రాంతిస్థలం దొరుకుతుందా?

రాత్రియొక్క ప్రారంభదశలో అది నీకు కనబడు
తుంది.

అంధకారంలో దాన్ని నేను కనుక్కోలేకపోతా
నేమో!

దాన్నిమాత్రం నీవు తప్పిపోలేవు.

ఇతరచాటసాయలను ఎవళ్ళైనా రాత్రికి అక్కడ
కలవమకొంటావా?

అ! నీకంటే ముందువెళ్లినవాళ్ళను.

అయితే నేను వాళ్ళను పిలవడమేరాగ!

అక్కరలేదు. నీకోసం వారు ఎదురుమాటూనే
ఉంటారు.

ప్రయాణపుబడలికపల్ల దుర్బలులైన వావ ఏమైనా

అక్కడ సౌఖ్యమంటుందా?

నీ కష్టానికి తగినఫలం అనుభవిస్తావు.

వెతుక్కునేవారికి సౌకర్యాలుంటాయా?

అటువంటివారికి కావలసినన్ని ఉంటాయి.

2

కీర్తికాంత

అమె మధునమందగమనము భద్రగజయానము
వలె మందాక్రాంతపృథ్విమను జ్ఞప్తికేదెచ్చినది.

ధవశాంబరధారిణి యగు నామె యవనతముఖియై
కించిక్కిత్రపూర్వకములగు దృష్టాంతులను ప్రేక్ష
కులపైఁ బఱపి అగ్రసరయగును నన్నరికమించెను.

అమె నితంబదింబయినట్లును వ్రేలాడు మనో
హరస్మిగ్గళజాలము నన్నాకర్షించినది.

నేను తేలవైపోతిని. వెంటనే పరుగెత్తి అమె
ఎదుట నిలచి అనుగ్రహింపుమని వేడితిని.

దర్శనీశుమును, పముజ్జ్వలము నగు తనముఖము
నామె వాసంకను మరల్చి నిశితదృష్టులను బ్రస
రించెను. అమెదృగ్బాణములు నా నయనగోళములను
ఢేదించిరైచెను. నే నంధుడనై జ్ఞానసూక్ష్ముడ
నైపోయితిని. అమె తిలోహితయ్యైను. కర్తవ్యతా
విమూఢుడనై అదిమొదలుకొని అమెతోను అనా
రాత్రులు సరిత్రమింపసాగితిని.

కాలప్రారస్యినిగమనము ముందరించలేదు.
లోకము నన్నుఁజూచి అచనోద్వముఁజేసెను. నా
ధోరణిలో నది నాకు వివరబడలేదు.

నా ఆశ్చర్యము నై రాశ్యభావముతో వంత
మొందెను. నిప్పుహతో నీలజమాగము వంక
రూమయ నిలువఁబడితిని. అపుడు విద్యుత్కాంతి
పుంజములచే నాపృథ్విమైన అమె ముఖమందుఁ దగ్గు
మైన వ్యోమకమయ్యెను.

ఉద్యోగసహితములగు నా కా ప్రపూరితనయన
ములతో నామెను పిక్షించును బాలికదురః బ్రక్షించి
తిని.

"ఇంక నావేది తెలుపు?" అని.

ఒకసోదామినిలత అక్షరయాచమున మెలసి
పోయెను. అక్షరసమన్వయావంతరము "నిమ్మను
కర్మము" అని తెలిసికొంటిని.

3

అమృత

అది ఒక బాలికాపాకకాల. మనోహరమగు
సుద్యావననముచేఁ దదావరణ మితరమణీయమై
అలరారుచుండెను.

చందుగ కెలవులలో వాక్రమములోని బాలికలు స్వగృహంబులకుఁ బ్రయాణమై పోవుచుండిరి. చూర్మ దర్శనాత్మక్యము వారి ముఖముల వానందలేతో విరాజమానములుగాఁ జేసినై చెను.

సాయంసమయమయ్యెను. గంభీరమగు నిశ్చల మాప్రాంగణము వాసరించెను.

ఆశ్రమోపాంతమున నొకపొగడఁజెట్టుకొండ నొక ఏడేండ్లకాలిక నిశ్చలకాంతదిత్తముతో నుపవిష్టయై యుండెను. ఉద్విగ్నస్వాదయుండవై ఆమెనుఢాసి రిని. ఆమెలేచి నిలువఁబడెను.

“అమ్మ! నీవు చందుగ కింటికేలోలేదా?” అని పలుకరించిరిని.

“ఏయింటికీ?” అని ఆమె ఉన్నమిత్రఘోషటి యంతయై మొగము పైకెత్తి ప్రశ్నించెను.

“మోయింటికీ!” అని సాధిపాత్రయముగా సమాధాన మొసంగిరిని.

“మోయిల్లియే!” అని ఒకిండుక హాసముతో నామె ఆశ్రమపర్యటనంకఁ దనచేరిని జాప్రయఁ బలికినెను.

“మోఅమ్మకూడ నిచటనే ఉన్నదా?” అని

అదరణమూచకముగా నేనడిగిరిని.

“మాఅమ్మ ఎవరు?” అని ఆమె ప్రశ్నించి విభ్రాంతయైనట్లు గవ్వపైను. ఆమె దృష్టి వా ముఖముపై నిలచిపోయెను.

“నిన్నుఁగనిపించినది. నీపైఁబంచప్రాణములను మోపుకొనినది. ఆమెనుకూడ నభిలషించువా?” అని సకరుణముగా నేనంటిని.

“ఆమె ఇదిగో!” అనియాకాలిక అనంతారిరక మున నాపొగడతరువును గొంగరించుకొనియెను.

“ఇదికాదు. అందరకాలికలకు నుండునటువంటి అమ్మ—నీకుమాత్రము లేకుండునా? ఆమె ఎక్కడ నున్నది?”

“ఆ అమ్మ ఎవరో నాకుఁజెలియదు. నేను పుట్టి న పుట్టి కే ఆమె అచటలేదు.” అని ఆమె స్నిగ్ధ కాఖాకదంబయు పరిమళమిలితపరవాక్రయయునగు నావకుళపృథ్వికూసు మరల గొంగరించుకొని ముద్దు పెట్టుకొనియెను.

పుత్రకానాథపరివ్యంగసఖానుభవానంతరము దీవించినట్లు లాతరువు పుష్పాక్షతల నామెగిరన్నుపై వెడఁజల్లెను.

ఏ కాంత సేవ

శ్రీకృష్ణుఁడు

మందనలువడి నడిచెయి మందగమన!
మందమునుగూర్చు, మదిభయ మందకుండ,
మందభాషిణీ! యిపుడు నా మందటికిని
మందలన్ మీఱినచ్చి, కే మందఁ? జెప్పుమ!

రాధ

కేవలానందపరవశభావవిధ్య
డోలికల నిర్దురము మాఁగులీలకంటె
మోదమిడువది, యటనేది లేదు, కాన
మన నుభౌకాంతసరణికి మందతగునె?
శ్రమలకొంది, ప్రకాంతమా సమయపుగుట,
నర్ధరాత్రంబునన్ సుప్తి నందుచునని

వేదము వేంకిట రృష్టకర్మగాదు

నాకనులోగప్పి చననానె? నాథ! యిదియ
దొంగలంబుట్టు తతీయని తోచలేదె?
అలికిడిని విన్నయంతన, యందరాని
తావునకు నుజ్జికెదవుని తలచి, యిట్లు
లింగ్రియములు జలింప, వట్టి యిచటికి
వచ్చితిని నేను, బదముపైఁ బదమునిడుచు
వచ్చునపు డెన్నిశ్రమలకుఁ చాల్చడితికొ,
యెఱిగి, నారాక యందమై యెసఁగనంచు
గేరినలిపెద, విని యొకలిలయేమొ?
కాని, యదియు వచ్చుగదా మానునాకు
భావమున నిన్నెయిడుకొని వచ్చుచుంటి
వవశపై, కాన మార్గమధ్యంబునందుఁ

గంట కాళ్ళాది బాధలేక గానరావు,
భయభూసుడను నామదిఁ బాసిపోయె.
ఇను మయస్కాంత మెట్టు లట్లేవు నాదు
మనము నీవంక కే లాగి-కొనుచునుండ
నొందుదోయనె? భయమేల యందునుంక?
అహహ! యెంతటిబాధవీ వాత్మనాథ!
అచలయోగుల మనములే నవహరించి,
జెంటఁగొనిపోవ, వారు నీజెంటఁబడుదు,
రింక నలులను, జంచల హృదయమైన
నన్నులోఁగొన, రాకెట్లు నాథ! నిలుతు
“మందభాషిణి” ననుచు, నెట్లుండలేని:
నందియందరి నిమఁబొంద నెందునెత్తునుఁ
దండరంబడుదాననె, నందునలన
నుందరాకార! చలుకుదు మందగతిని,
భవదీధి నను, నాకేల చలువిధములఁ
బలుచలుచులాడఁ బలుపురి బుజ్జఁజేరి,
చెలులతోనైన నెంతకేఁ బలుకవలెనె,
యంతియేకాని మెండుగా నాడ, నిజము
నాదునరసంపు సంభాషణంబులెల్ల
నిన్నె చేరెను నామదిన్ గొన్ననాఁడు,
త్విత్కేరుగల్గ నిపుడని బయలుపడనె?
యీవెలుంగనె యాత్మేళ! యీవిధంబు?
ఏరికే నెన్నటికినైన నీజ గతిని,
కాన, నావలె నెల్లరుం గడకునీదు
మందటికిఁ జేరవలనె? యేమతమునైనఁ
బట్టి, యిష్టార్థ మీనెకా భక్తతతికి
జల, వగ, రసా, సభా, యజ్ఞ, సదన, విప్ర
భవన, భూరవన, ద్వివ, పరతపోని
నాన, కై రాసుముల నెందు వత్తిరినను
భక్తసంఘము చెడకె నిట్ బట్టరానె?
మందలను మీజీవానె? యీ-నిందనాకు
నేలకట్టెద వీవు? యోగీకురేనిఁ
బ్రకృతిమందల మీజక, పరమపురుషు
నిన్నుఁజేరఁగ శక్యమే? నిర్మలాత్మ!
కుద్ధసాత్త్వికమూర్తి నిన్ జూచుచేడ్కుఁ

దినగుముల మందలకమీటి లెనునోడ
దుచ్చసంపారబంధములే ద్రుంచివైచి
పరమభక్తులవెట్టులై తిరుగుదురద్రు
విహికానందములకు జలాంబలియడి,
నీచదేహభీమావంబునీటఁగలిపి
యై త్రమపదంబునందుఁ గాలూచి నిల్చి,
నిన్నుఁజొందెడు, నిష్ఠమై నెగడుయోగి.
త్విన్మహాజ్ఞబయోధి మందలమమీటుఁ
గులనగంబులుగూడ మందలమమీటుఁ
దలఁచ భూతంబులైదు మందలమమీటు
“నెనుమందలమీటుట లెంతి? నాథ!
ఎతఁగియెఱిగియె “నెనుండ నివటి కీవు
నచ్చి”కనియెదు, నామది బయటఁరెట్లు
వలెనె? యేనె స్వయంబుగ, వాంఛితముల
నడిగితిర్చిన, సంతోష మధికమనునా?
“అమృతైవమ దాఁరెట్లు దడుగకుండ”
ననెదులోకోర్కి నీజము నేయంగఁదలఁతె
“తరుణులమనంబు సర్వపదంబు లెలుంగ
బమృతును శక్యమే” యంటనమ్మినానె?
నిన్నె పెన్నిధిగానవ్వి, యిన్నికిధి
శ్రమలకోరిచి నెదకును, నమితవాంఛ
నరుగుజెందితి నేకాకి ననుచుఁగాన,
నడుగఁజంకఁగలేల? నిన్నాత్మనాథ!
ఆత్మ నీకర్మణమొనర్చినట్టిదినమె
జంకుఁగొంకఁ గళంకును నాచలంబు
వీడె ననుఁ, గానఁ గోర్కుల నేడనింక
శంకయుండునె నామది సదయహృదయ!
విహికమహానుభుములొల్ల, నాయులొల్ల,
సద్యశంబొల్ల, రూపాళిశయమునొల్ల,
సర్వసామ్రాజ్యమొల్లను, స్వర్గమొల్ల,
నేను గోరునదొక్కట నిర్మలాత్మ!
అందితామ్నాయనమ్మిత మెనయిదియు,
ననుపాపనసాత్విక మెనయిదియు,
నచలమెనది, చిన్మృతం లెనయిదియు,
నెదియొ, యాత్మైక్య మది నాకు నిచ్చికావు.

పతి దేవత

శ్రీమతి యస్.వి. సరళా దేవి గారు

అది యొకశృంగారం. పొడుగుటిజ్వాలలతో చిరులు ముడుతున్నవి. ఒకనుందరి పెండ్లికూతురివలె అందంగా అలంకరించుకొని, తనభర్తయొక్క శవంపాదాలదగ్గర ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నది. సహగమనం చెయ్యవలెనని కాబోలు ఆమెకోర్కె.

వలుచని వసిమిశరీరముతో, కొంచెపాటిగడ్డముతో, భక్తిమరందాన్ని వెలిజమ్మేచూపులతో, ఒకపురుషుడు గంగానదీతీరాన్నే సదుమ్మా గాఢాలోచనానిమగ్నుడై వెళ్లుతుండెను. తలుక్కున ఆతనిదృష్టి ఆవనితపై ప్రసరించెను. తోడనే ఆతడక్కడకు నడచెను.

ఆయమయు ఆతనిని తులసీదాసుని గుర్తించి, నమస్కార మాచరించి విన్నవించుకొన్నది: “తండ్రీ! అనుజ్ఞ ఇమ్ము. నాప్రాణదైవతముతోపాటు స్వర్గసీమల సభిగమింప నీశుభాశీస్సులు కురియుము,” అని. తులసీదాసుడు అడిగినాడు “బిడ్డా! ఎందులకు నీకీతొంకర? ఈభూమిమాత్ర మెవ్వరిదనుకొంటివి? ఇదికూడా ఆస్వర్గమునిర్మించిన వానిదేనుమీ!” “తండ్రీ! నేను స్వర్గసౌఖ్యమునకై వాంఛించటంలేదు. నాపతినిమాత్రమే నేనుకోరుతున్నాను.” అని ఆనుందరి బడులిడినది. తులసీదాసు చిరునవ్వి “అయితేబిడ్డా! నీనింటికీ వెళ్లిపో. నీహృదయనాకు ఒకనెలలోగా మళ్లీ నీకుకన్పిస్తాడు” అనిచెప్పెను.

ఆవనిత ఆశాలతలు చిగురెత్తగా సంతోషించి, తిరిగి ఇంటికీ వెళ్లిపోయింది. తులసీదాసు ప్రతిదినము ఆమెఇంటికీవెళ్లి మహోన్నత భావాలను బోధిస్తూ, జ్ఞానమార్గం వివరిస్తూ వుండేవాడు. తుట్టతుదకు ఆమెహృదయ పాత్రిక దైవభక్తి మాధుర్యాలతో తోణికినలాడింది. దాదాపు నెలరోజులు గడిచిపోయినవి. ఈసంగతివిని చుట్టుప్రక్కల వాళ్లుఅంతా చాలా ఆశ్చర్యపడ్డారు. వారు విడ్డూరముగావచ్చి “ఏమమ్మా! నీమగకు నీకు మల్ల కనిపించాడా?” అని అడుగుట ప్రారంభించారు. ఆమెనవ్వి “ఔను కనిపించారు” అనిచెప్పింది. వారింకా ఆతురలై “ఏడీ ఆయన ఎక్కడ? ఎక్కడ?” అని పృచ్ఛించారు. ఆమె ప్రత్యుత్తరించింది. “నాహృదయాధినాకును ఎక్కడోలేదు. నాతోవిశ్వమై నాప్రభువు నాహృదయమునందే యున్నాడు.” అని.

దూరాన

నేను—మించినవారుపోయిరి; త

మించినవారును దూరులైరి; ప్రే
మించినవారునును సుతుని

మ్రొంగదలంచిరి; యిట్టి పట్లనే
పంచనొ కాలమున్ గడిపి

పాపముపండిననాఁడు నే రహా
దంచితమైన జీవితల

తాంతమునిండియు వ్రాలిపోయెదన్.

దివాంధము—పారిజాతమునేకోరు పాపియైన ప్రేమశూన్యమై స్వార్థులలో మునిగిన
కందిపూవునుకోరఁడు విందుగాను
నష్టపరిహారమంచును సృష్టితేసి
కల్పిపాత్యులఁగాఁజేసి కేశవుండు.

నేను—ఈనాడ౯ శ్రమంబెటో చెదరిపో

యెన్ లేశమాత్రంబునున్

రానేలేదు పహాయమున్ గణప పో

రన్ శక్తి యాలేదునా

లో నేతోభయపెట్టి నన్ను కడుపా

లోపై నచార్యంబుచే

లోనాడైనాముల్లు బాధపడగా

లోలోపలన్ కుంబెదన్.

ప్రేమసంవర్ధనపులత రిత్తివోవ

తూన్యవీధినిమార్గంబుఁ నూడలేక

వలపులుడిగిన నేటినాతలపుకల్పి

గ్రీష్మకాలంపుఁడెండలఁ గలుమోడ్చి

నిల్చియున్నది కృష్ణవేణీనవంతి.

తారకలు—బాలకా! యేటి కీచింతనగవలదు

పాడుమోయి! నీకర్ణవిపంచిడిసి

కడుపుకాలిపో ధృతరాష్ట్రుకొగిలింత

లే మిగులుగాని లోకాన లేదు ప్రేమ.

పుణ్యపాపములందును పోయిపోయి

పూర్వగాధలచదువుట గర్వమాచి

జి. సి. హెచ్. వేంకటేశ్వర్లుగారు

తీర్చలేవోయి మనగోల తిన్నగాను

జీవి జీవించు బాలకా! జీవిమీద.

నయననమోహనంబుగ నాట్యమాడి

రాలిపోవునాటికి పూవు పాలిపోయి

తావినతయు విడనాడి దారిలేక

కఠినలోకానఁబడి పోయి కాలవలసె.

కాయమంటిమేము యగయుగాలనుండి

ఇంచుకంతయులేదు మాజ్ఞిఁదులోన

ప్రేమశూన్యమై స్వార్థులలో మునిగిన

పాడులోకంబు వదిలి మాతోడ రమ్ము.

నేను—ముదిమిపనించె నాకు కడు

పొంగెడిదుఃఖముతో వయస్సునన్

ముదునలి గాకయుంటి నను

బోలేడివృక్షరవంబులంచు నే

షడలక యాలకించితిని

మేల్పడి తీయనివానిభావముల్

వదలపు నానునంబు మన

పంశముపాడెడి పాటలెంతయున్.

అస్మదీయగాధసుషుప్తి యందుగాంచు

చుందు నిత్యంబు“రేరాఃశివోబగు” స్వప్న

నంజనితవిపాదంపుటువన్ను లెన్ని

చెరిగిపోయెనో యిచట నేఁ జెప్పలేను.

స్వామిభావంబుఁజూపఁ బాపాణమెత్తు

కూటికేడ్చిన లోలోన కుండుమనును

కష్టమిదియన్నచోఁ జేతికట్టవినదు

నెంతనిర్దయుఁడో దొర యెరుగలేను.

భ్రాతృజనము లీత్రోవనువచ్చిరేని

గాలికగసిమిగిలిన నాధూర్జిమీద

విడువుఁ డొకబాష్పకణమును ప్రేమతోన

భిన్నహృదయంబు తా నిల్చియున్నదిచట.

హైందవబాలిక, ఆమెవిద్య

చేబోలు లక్ష్మణరావుగారు. పి. పి. ఇడి.

ప్రాచీనవిద్యావిధానమును గురించి ప్రశ్నించగా డాక్టరు ఎ. కె. కుమారస్వామిగారిట్లందిరి: "భారతదేశపు చిత్తవిద్యాలయములలో నుత్తీర్ణుడైన ఒకపట్టభద్రుడైన నెవ్వరినైన గలసిమాటలాడ ప్రారంభించగానే ఆయన తనకుగల పేష్చీయరు మహాకవియొక్క పాండిత్యమును వెల్లడింప మొదలుపెట్టును; మతమునుగురించి ప్రసంగించిన ఆమాటకర్థమేమియో చెలియదు; సంగీతకాస్త్రము చేరెత్తిన నొకహాళోదీయమో, లేక ఒకగ్రామభోమపెట్టియోచెప్పి ముందుంచును; హిందువుల దుస్తులు, వగలు, మొదలగువాని గురించి ప్రస్తావించినచో 'హీ!' హిందువులవాగరికులనును; భారతదేశ చిత్రకళగురించి వచించిన మనదేశమున నయ్యది యుండినట్లే చెలియదు; ఇంతయేల ఇతరభాషలలోని ఒకయుత్తరమునిచ్చి ఆతనిమాతృభాషలోనికి తరుమాతేయుమనిన, నాచేతకాదనును. పాపము! తనదేశమునకు పరదేశీయుడగుచున్నాడు."

దీనికంతకు కారణము ప్రస్తుతపు విద్యావిధానము నందున్నదని తేరుగజేపు వచనములేదుగదా! భారతదేశములోబుట్టిన బాలికలే యీవిధాన మనయంజన మగునెడల భారతపాఠీయులులకంతకన్న వేయిరెట్లు అనయంజన మగుచున్నది. పురుషులపామర్థ్యములు, స్త్రీలపామర్థ్యములు వేర్వేరుగానుండు సందర్భములలో ఈవిద్యావిధాన మామూలగ్రామముగా మార్చుకేసినను స్త్రీలకుపచరింప నేరదు. స్త్రీలకు జెప్పవలసిన విద్యకును, పురుషులకు నేర్పవలసిన విద్యకును ఏవిధమైన సంబంధమునులేదు. సంఘోర్ధరాములలో పురుషుడు కేయవలసినవనితేరు, స్త్రీకేయవలసినవనితేరు.

హిందూదేశమునందు ప్రవేశ పెట్టబడిన ప్రస్తుతపు విద్యావిధానము పౌరజనులకేగాని జానపదులకుగాదు. అనగా పట్టణములందు నివసించువారలకు విద్యగరసి వారి నొన్నత్యదశకు చెప్పినవిదన, పల్లెటూళ్లయందు వాసముతేయువారల సుధరింప జూచుచున్నది. జనపదములందు మొదలిడి పట్టణములకు బోవుటకువరులు యీవిధానము తలక్రిందుగా నడచుచున్నది. ప్రస్తుతపువాగరికత జానపదులకేగాని పౌరులకేల? వాస్తవముగా రవీంద్రుడు జెప్పినట్లుగా నిజమైన వాగరికత పల్లెటూళ్లలోనే అననమొందుచున్నది. హిందూమతమునకు మూలాధారములగు వేదములు ఆరణ్యములలో బుట్టినవేగదా! బుద్ధునికి మహాజ్ఞానము నొసంగినవి ఆరణ్యములే గదా! అట్టి ఆరణ్యములను, జనపదములను మరచి మన విద్యావేత్తలు పట్టణములందు వాతీయులయోగార్థమే విధానములేర్పరచియున్నారు. కాబట్టి మనదేశమున నేర్పబడుచివ్యకు పాశ్చాత్యవిద్య యను నామాంతరము పోయి హైందవవిద్యయనుపేరు రావలయునన్న పల్లెలందుగలవారి యొన్నత్యమున కుపయోగపడురీతి ప్రస్తుతపు విద్యావిధానమును మార్చవలసి యున్నది.

మనజెప్పబడినరీతిగా బాలికకు వేయ్యవిద్య ఎట్లు వ్యవసాయము, పల్లెటూరినివాసము మొదలగు గ్రామొన్నత్యములలో సంబంధముగల విషయము లాధారముగా తేనుకొనియుండవలెనో, అట్లే బాలికలకు వేయ్యవిద్యగూడ గృహకృత్యములు, కుటుంబా మొదలగు గృహకృత్యములతో సంబంధించిన విషయము లాధారముగ తేసికొనవలసి యున్నది. ఇప్పటివరకును మనవిద్యాకాభాధికారులు పురుషులకు బనికపచ్చువిద్య, స్త్రీల కేల బనికరాదను మాహాతోమన్నారు. అంతియేగాని ప్రపంచమునందు పురుషుడెందులకు పృష్ఠించబడినాడో, ఆయాకార్యములకు బనికపచ్చు విద్య పురుషునకును, స్త్రీయేల సృష్టించబడినదో, ఆయాకార్యముల

కుమరమునిద్య స్త్రీకిని యొసంగవలసిన కర్తవ్యమును గుర్తించివారుకారు. ఇది గ్రహించినచోగాని మన హిందూస్త్రీ యన్నతదశకు రావలసినది కాదు. చెప్పవలసియున్నది. ఉన్నతదశకు రానిస్త్రీ సంఘమునకు తోడ్పడకలదు.

కాలక్రి స్త్రీలకు నేర్పబడువిద్య, స్త్రీకి ప్రపంచజ్ఞానము కలుగుజేయుటకుతోడు గృహకృత్యములను కడు నేర్పుతో నవరింపటకుడ నేర్పునట్టిదియై యుండవలయును. ఇప్పటివరకును మన దేశమునందెక్కడను గూడ నీతంత్రము గుర్తించబడినట్లు గానరాదు. ఇప్పటికిని, గృహనిర్వహణమునకు జేయవలసిన విధులు, స్త్రీ స్వయముగా తనంతటతానే నేర్చుకొనునది చాలమందియందేకము. పూర్వము మనయాచార్యులు నివసించు తోటలలో చాలికలు వారి తల్లిదండ్రులవద్ద యావిధులన్నిటిని నేర్చుకొనువారనిన, నమ్మవలసినదేగాని; యీవనవాగ్వికర ప్రబలి నివాసయోగ్యమై పాపమున్నయెరుగని పల్లెలనన్నిటిని పాడుకెట్టిన యాతోటలలో మనుషులవలె స్త్రీలు తమంతటతామే వానిని నేర్చుకొనెదరనిన నమ్ముట కవకాశములేదు. ఇంటవృద్ధులకు స్త్రీలుండు టిదియొక భాగ్య మనుకొను దినములుగతించినవి. ముసలమ్మలను బాడగానే ఆనవ్యాయువుట్టియై యెన్నన్నిదినములు పడులలోనికి జొరకుండ ఆల్లారు ముద్దుగలెరుగును, ఆత్మవారింటికిగన నోజానుండియు ఆత్మగారికి కలవు ఇప్పించ ప్రయత్నము—ఇంక గృహకృత్యముల నేర్పుటయెట్లు? దీనికంతకును ఫలితము మనము దినదినము జూచుచు నేయున్నాము. ఉదాహరణకు—శిశుమరణమొంత హెచ్చుగానున్నచో బాడుడు! ప్రసవములో తనిపోవు తల్లులసంఖ్యతాడుడు!! ఎంతదుర్భరమో మీకే తెలియగలదు. ఈతల్లులకు విద్యా ప్రసాదముండిన యెట్లుండునోగదా! దేశమునకు దాగ్యముగలదేశజాతేగదా ధనము, ప్రాణము, కీర్తి. అట్టి యెడ మనదేశపుచారికలకు తగినవిద్యకొనంగి, ఆరోగ్యవంతులుగజేసి, నత్తుత్రుల బడయునట్లు చేయుచాగ్యక మనచైయున్నది.

ప్రస్తుతము చాలికలు చాలమంది పురుషులకొఱకు యేర్పరుపబడిన విద్య నేర్చి, గృహకృత్యములు హీనమగు పనులుగా జూచుచున్నారు. ఇప్పుడు వి. ఏ., యం. ఏ. లు ప్యాసయిన స్త్రీలలో ననేకులు పంటయన నెట్టిచో యెరుంగరు. కలముతో వ్రాత, హోమ్ సైన్సు మొదలయేగాని గరిత్రాత్రిప్పటమూత్రము జేత కాదు. ప్రస్తుతపు పాశ్చాత్యవిద్య గృహకృత్యముల జేసికొనుట యందుగల ఘనతను చాలికలకు దెలుపజాలినది గాదు. తీవ్రతములో భాగమగు ప్రతిపనియును ఘనతగలదేగదా! యనివారికి దెలుపలేకపోయినది. గృహకృత్యము గృహిణులతీవ్రతములో చాలగొప్పదైయుండుటచేత చాలికాపాశ్చాత్యలలో చెప్పుపాశ్చాత్యములలో ప్రథానాంశమై యుండవలసియున్నది. నూటికి ఏ ఒకరిద్దరో కళాకాలలలోని విద్యవర్ధ్యసింపగలవారుండురు. తక్కినవారందరను గృహమును పోషించుటకుగతేసి, సంసారమును సంధకారమునకు జోగింపి ప్రకాశించి మానవుని విషాదమును, కష్టమును పోష్యమైవంతులకు తగ్గించుటయే పరమావధిగ నెంచియుండురు. అట్టియెడ నీక్రిందవ్రాసినవీధిగా చాలికాపాశ్చాత్యలలో ప్రస్తుతము నేర్చుచున్నభాష, గణితము, ప్రపంచజ్ఞానము (దేశ చరిత్ర, భూగోళము, ప్రకృతిశాస్త్రము), దేశభాష (హిందీ) లలితకళలకుతోడు ఒకనూతనపాశ్చాత్యమునును ప్రవేశపెట్టిన యుక్తముగానుండునని నాయుదేశము.

1. పాశ్చాత్యము:—1. వివిధదినములమకొనుట, నిలువచేయుట, 2. సామాన్యపాశ్చాత్యములు, 3. సిండినంటలు, వానికీవలయు సామగ్రి, 4. ఆహారములవిభజన, అవి శరీరమునకు జేయుపనులు, 5. ఆహారశాస్త్రము.

2. పరిశుభ్రత:—
  1. గృహమును, గృహమునందలి వివిధ సామగ్రిలను శుభ్రముగానుంచుట,
  2. బట్టలనుతడి ఇస్త్రీ చేయుట 3. బట్టలకు రంగుచేయుట, రంగులు పోకుండ నురుకుట 4. బట్టలపైపడు దాగులను పోగొట్టుట మొదలగునవి.
3. గృహవైద్యము:—
  1. వాయుప్రసరణము 2. మురికినీరు, కాలువలు 3. సామాన్యమగు అంటు వ్యాధులు, వాని లక్షణాలికవిశిష్టలు 4. గృహముందు తటస్థించు ఆకస్మికప్రమాదములు, వాని ప్రథమచికిత్స 5. శరీరము, పండ్లు, వెండ్రుకలు, గోళ్ళు, కళ్ళు మొదలగు వాటిని శుభ్రముగా నుంచుట.
4. కుటుంబని:—
  1. చినిగిన వస్త్రములు, చొక్కాలు, దుస్తులు మొదలగునవి కుట్టుట
  2. చిన్నజాబ్బాలు, రవికలు, బాగులు వగైరాలు కత్తిరించుట, కుట్టుట
  3. మిషనుపైచని 4. ఊలుకుట్టు ఆలిక 5. దారముతో ఆలిక మొదలగునవి.
5. ఇంటిపెరడు:—
  1. సాధారణమైనపాగులుపెట్టి పోషించుట 2. ఎరువు 3. పూలమొక్కలు వానిని పెంచువిధము, ఋతువులు, వానితో పూలమొక్కలకుగల సంబంధము. 4. ఆవు, బ్రె, వానిపాడి. వాటిని పోషించుట 5. పాలనుండి పెరుగు, పెన్న, నెయ్యి తీయుట.
6. శిశుపోషణ:—
  1. తల్లిపాలు, పోతపాలు 2. శిశువులదుస్తులు 3. శిశువుల ఆలవాటులు నడత 4. శిశుశిక్షణ 5. గర్భధారణ, దానికి సంబంధించిన ముఖ్యకట్టు బాటులు 6. ప్రసవము.

ఈ విషయములు తరగతినిబట్టి విభజనచేసుకొని షుభారు 8-వ తరగతి ముగియుననికి చాలవరకు నేర్వవచ్చును. ఇంకను జరుప నుద్యుక్తులగు వారికి ఉన్నతపరీక్షల నేర్పాటుచేసి వైద్యశాలలలోను లేదా తరచోట్లను కందాయజమానులుగాను, మంత్రపానులుగాను ఇంక ననేకవిధములగు నుద్యోగములకు తగునట్లు చేయవచ్చును.

ఈవిధముగా ప్రతిబాలికకును చదువను. వ్రాయును నేర్పినట్లే గృహకృత్యములను పెరవేర్చుటకూడను నేర్వవలసియున్నది. విద్యయనుపేర స్త్రీలకునేర్వవలసిన ఈ ప్రధానవిషయమును మాని దానికిబదులు కళాశాలలో బి. ఏ. లు, యం. ఏ. లు, మొదలగు పట్టములు పుచ్చుకొనుటకు మాత్రమే ఉపయోగపడు విషయములు మనమిప్పుడు నేర్చుచున్నాము. కాబట్టి ఇకపైనను విశ్వవిద్యాలయములలోను, పెనేటులోను మదరాసు శాసనసభలోను, తదితరసంఘములలోను సభ్యుర్రాండ్రుగానున్న మనయాంధ్రస్త్రీలున్నూ, స్త్రీ విద్యపై శ్రద్ధవహించమద్యుక్తులుగనున్న సభ్యులున్నూ, యీవిషయములను బాగుగయోచించి, తప్పక రావోవు సంవత్సరములోపైవను బాలికలకొక కొకనూతనవిద్యాక్రమమును పురుషులతో సంబంధములేనిదిగ నుండు నట్లేర్పాటుచేసెదరని నమ్మచున్నాను. అట్లుచేసినయెడల ప్రతిస్త్రీని తగినవిద్య యలవడును. అప్పుడుకూడ పట్టములుపొంది, పురుషులస్థానము లాక్రమించవలెనని యుద్దేశముగల స్త్రీలు పురుషులతోపాటు ఇప్పటివలెనే వారికళాశాలలో విద్యనభ్యసించవచ్చును. కాబట్టి యీనూతన కార్యక్రమము వారికెంతమాత్రము యద్ధురగుల దనికూడ మనవిచేయుచున్నాను.

మాలవదేశంలో భారానగరప్రభుత్వ రక్షణదయాదిత్యుడు. అతనికెందవభార్యకుమారుడు అగదేవుడు; పరాక్రమవంతుడు, యువరాజువదలి కర్ణుడు. అసూయాగ్రస్తయగు పెద్దభార్యమాటలునమ్మి రాజాతని కాకా గృహమండంచెను. అగదేవునిభార్య వీరమతి. పేరుకుదగిన వీరురాలు. భర్తను విడిపించుకొని పోగలిగినది.—

అచిగురాకు టంగకములందున డాగిన లేయెడందలో
లేచినభావనంచయము లెట్టివో, ఎంతటి తీక్ష్ణమైనవో,
అచిరువప్యలో వికటహాసము, అకనుచూపునందు నే
దో చిరవేదనానలము తోచకమానదు చూచువారికిన్.
పదియారేడులు నిండినిండనిది లేబ్రాయంబులోఁజిందు తీ
యదనంలే తనరూపమై తనరఁగా నల్లారుముద్దైన చి
న్నది, నేడెయ్యదికారణంబో తన సౌందర్యప్రభలో గానరా
నిదశన్ నట్టనడింటఁ గూరుచోనియుండెన్ మోముచిట్లించుచున్.
తలవిరబోసియున్నది, యదాయదలై నయెడంద వేడియూ
ర్పులు నిగుడింప మూసమయిపోయిన దాస్యసుమంబు దుఃఖరే.
ఖలకపుగింట డాగినమఖంబునలెన్ దోలుకాదు చెల్వ్యమై
చెలువ యొకప్పు కంటరడిచిందిన నొత్తుకొనున్ పటాగ్రమున్.
అది నడిరేయి, అంతవర కాయమ కన్నులుమూయలేదు, నె
మ్మది యొకనైన శాంతపడుమార్గముతోచదు, అంధకారముల్
పొదివిన వన్ని యాశ, అనిలుండు చలింపఁడు, శూన్యమై వియ
త్పథమునఁ జొక్కయైనఁ గనుపట్టదు, భీకరమైనయానిశిన్.
ఒక్కతె చీకటింట నవియో తన చూపులలోనిభావముల్
ప్రక్కన మిన్నుమిన్నుమని భాసిలునన్న నిదీపకాంతిలోఁ
జిక్కులుచిక్కులై మెరయ శ్రీమతి చూచుకొనున్ పయోర్పురుల్
నక్కొని నేత్రగోళములు నిండి స్రవించెడిదాక నోర్పుమై.
ఎనసి దివాంధరోదనములే వినుపించెడి, యీవిషాదగూ
ఢనిశిని యామెగుండెలు దడాబిడఁ గొట్టుకొనంగసాగె, నెం
తని భరియించి పైపగల దాచిరులేతనయస్సుపాప; ప
మనగలవారమో విధిని? ఆపద మించికిగూడఁ గలుఁబో.
మొగ మరవాంచి ఫాలమున మోపిన యా యరచేయికన్నులన్
సగముగ మూయ, నున్నరని నాతి వదించెను “ఆకు రాలిపో

యెగడ మదీయప్రేమలత, యీవిషవాయువు లేడవచ్చెనో
పగవలె నాకొటంచనెడి పల్కులుమాత్రము రుద్ధకంఠయై.
ఈనుడు లప్రయత్నముగనే వచియించినదో ప్రయత్నపూ
ర్వానుగమంబులో తెలియరాదు; దివాలునలేది యామె కు
ద్యానః దగిల్చియుండిన పటంబునుఁ గట్టదుఱన్ నిలంబడెన్
దీనతఁ గానలో బెదరి దిక్కులుచూచెడి లేడిపోలికన్.
ఆపె యొకానొకప్పు మనసారవరించి వివాహమాడి ప్రే
మాపగలో నెవానిహృదయంబు పవిత్రముజేసె వాని ఛా
యాపటమద్ది, దానిఁ గనులార్చక అట్టులె చూచిచూచి తా
నాపట మట్టలాగుకొని హత్తుకొనెన్ దన పాలగుండెపై.

నిముసమాత్ర మాయమ ధ్యాననిష్ఠలోన
నున్నరీతిఁగన్పట్టె కన్నులుమొగిడ్చి;
కనులుతెరచి నల్లడలఁ జూచినదిమరల,
అరుణదీధితు లాచూపులందుఁగలవు.
“ఏ యశుభవేళ నడలిపోయినదొకాని
నాభుజాబంధమందుండి నానిధాన
మెత్తుకొని పోయినాడు భూమిశుఃశింత
నిర్దయుఁడు రాజు వర్ణిలునే జగాన?
న్యాయమన్యాయ మరయలేనట్టిరాజు
రాజ్యపదవికర్తుండె! ఈర్వాళువైన
నవతిరిల్లికోపాని కస్మన్మనోధ
వుండు చిక్కికారాగృహంబున వసించు.
కొడుకుమీది యపేక్షలేకుండ, మోహ
వశత, నొకయాడుదాని కువాక్యములను
నమ్మి యింతలు చేసినా డమ్మహీశుఁ
డింతవగఁ గూర్చినాడు నాహృదయమునకు.
అబలననియెంచెఁగాబోలు; ఆడుపులి న
టంచు రూపింపఁగలను; అహవములందు
దిగ్విజయమందినారు తంత్రినినాడ
ములకె విసుఁగెందు కుసుమకోమలులు ముసుపు.
అట్టి రక్తపూరంబెకాదా! మదీయ

రక్తనాథాలఁ బ్రవహించి వ్రజ్యలిందు
 క్షమయొసర్తు నేవిభుని ప్రాణములతో వి
 నోదముగ నాటలాడు ఈస్మవతంసు.
 భరతమాతగర్భంబునఁ బడినయపుడె
 వీరవనితలమైనాము; విచ్చుకత్తి
 మాచిరుతహస్తములతోనఁ ఆచిపట్టి
 నాట్యమాడింతు మరులకంతములమీద.
 స్త్రీలవీరంబు చచ్చిపోలేదు మాటు
 మణిఁగియున్న దంతే కాలమాయచేత,
 బయలుపడితీరు కృష్ణసర్పంబుభాతి
 సమయమబ్బినచోఁ గుబునఁ బువిడచి,
 తలపునకువచ్చి గుండె బ్రద్దలయిపోవు,
 పాదంచెరసాలలోఁబడి ప్రాణనాథుఁ
 డెంతకృశియించినాడో; నే నింకనైన
 మేలుకొనరాదె అతనిఁ బ్రేమింతునేని.
 వీరమతియని జనకుఁడేవేళనాకు
 నామకరణంబు లాఁజేసినాడో, దాని
 సార్థకముజేసికొనుటకు సమయమబ్బె—
 సనితలచి లేమ తనవేస మంతమార్చె.
 నలుపారుతలకట్టు నై గనిగ్యము మాటు
 పడియున్నయది తలపాగలోన
 జలుఁగులేవలిపంబు చెలువారు కటిసేమ
 తనరుచున్నయది యోధునిషరాయి
 అరటిపూరేకు లాచిరుపాదములపై చె
 తోలుచెప్పల యొరతోడిచెలమి,
 బంగారునగలు పొంపారునట్టి రుచిరాం
 గకములన్ని నిరలంకారమయ్యె.
 వేసమును వీరమతి మార్చివేసినది ని
 గూఢవర్తనంబుకు, తనగుట్టుదాచి;
 మీసమును, గడ్డమునులేని మించు రాకు
 మారువేసంబు తేగియున్న దారమణికి.

ప్రేమమాధురిమ చిప్పిలునేత్రయగ మగ్ని
కణములై నా చిమ్మగలదొకప్పు
ఒరపుఁబూపాన్ముపై నొత్తిగిలుతనువు
కదనకేళికి నిల్వఁగలదొకప్పు
ప్రియునికంతమె పెనవేయుహస్తము చుర
కత్తిపెరికి పట్టఁగలదొకప్పు
ప్రణయకోపము జూపవలసిన భూభంగ

ములు వైరులను వ్రేల్చఁగలదొకప్పు
అబలయాఁగాక దాన నేమాయె; నమయ
మచ్చినపుడైన కెలికిరాదా! హృదంత
రాశమున నొదిగిన వీరరసగురీవ
వాహ మొడ్లనొరసి ప్రతిధ్వనులు పెట్టి.
చిగురుంబోడి కుమారవేషమును దాల్చెన్ కాను తూగాడకుం
డగ శత్రుంబు బిగించి దాచినది యొడ్డాణంబుగా; నేమిసే
యఁగ నెందేగుచునుండెనో తెలియరాదాయర్థరాత్రిన్ కుటీ
రగవాక్షంబును దాటికన్నడదు సాంద్రాంధ్రస్తమోరాశిలో.
తెలతెలవారువేళ సుదతీసహితండుకయి కాననాంతనీ
మలఁ జనుచుండె నొక్కనుకుమారతనూవిలసుండు? సుందరాం
గి లలితబాహుయుగ్మము బిగించిన కంఠమువంచి యామెకుం
తలములు రాయు బుగ్గపయి నవ్యమృదుస్మృతిరోచి పర్వఁగా.

వీరమతి యామె, జగదేవవీరుఁ డతఁడు,

ప్రణయదంపతులిరువురు; వసులలో నె

వోముదావహంబుగ లేతముచ్చటలను

నుడువుకొను చేగుచున్నారు; బడలినారు.

ఈయరుణోదయాన వికసించినయట్టి గులాబిపూవుకెం
జాయలతీర్థులే బయల చాదిన నీనునులేతచెక్కిఁతుల్
నాయెదరాచి తన్మయుండనై తిని; ఎన్నిదినాలకజ్జెనే
నీయమృతంపువెల్లువలునిండినకొగిలి నాకు నెచ్చెలీ!
ఈదనసీమఁ బూచి వికసించిహసించెడు జంటపూవుల
ట్లవలపుల్ బెనంగొనఁ జరింతము మోదరసప్రసక్తిలో
జీవితకష్టముల్ మరచి; చెన్నెసలారెడి పొఖ్యవీచిమో
దావహమై తరంగపుటయాలల నిన్నును నన్నునూపఁగా.

ప్రణయినీ! మనపూర్వసంపదలు మనల
విడచిపోయినవని దుఃఖపడను నేను;
ఈదరిద్రాంధకారమందే మరింత
తేజరిల్లును మనప్రేమదీపకలిక.
అరయ 'పట్టణ'సంస్థాన మరిగి యచట
చిన్నయుద్యోగమొకటి యార్జించి బ్రతుకు
గడుపుకోలేమే? తిండిలేక మరణింతు
మే! జనకునకు కాకపోయితిమకాని.

మనమునమెచ్చుకొంటి నవమానమహద్భుత పౌరుషంబు జూ
పిన భవదీయవిక్రమము—విస్మితదృష్టినిగిడ్చి చూచినా
డను సుమ! జైలుకావరి యెడందప్రవాహమురీతి త్వత్కృపా
ణవిశిత్తీవ్రపాతమున, నాతిరో! నత్తుడు గ్రక్కుచుండగా.

అంత నాతని జొంటగలట్టితాళ
పుంజెవినితీసి జైలుతల్పులను దెరచి
ఆతురతనన్ను కాగిలినదుముకొనిన
నీపురుషరూపు నేనుధ్యానించుకొందు.
వీరవనితవై నావు, నాప్రేమ నీవ
యిని నినుమడించినయది, నాహృదయమునక
ధీశురాలవై నావు, నీవెంతభర్తృ
హితవో తెలియవచ్చినది; నాకిదిముదంబు.
ఉడుపు లేరీతి మార్పినావో, తమోవి
లీనమార్గానబడి రాగలిగితివెట్లా,
ఏవిధంబున నన్ను రక్షించినావో,
అబలవయ్యును నీవీర మద్భుతంబు.”

అని పొగడింతలన్ జదువు
నట్టి మనోహరువై పు నెమ్మొగం
బును పయికెత్తి “ఆర్య! తను
వున్, బ్రతుకున్ భవదర్పితంబాన
ర్చివపదదాసి యేమిబాస
రించిన మీశ్వరచేతనేకదా”
యనియె; మరింత దగ్గరకు
హత్తుకొనన్ బ్రయుఁ జాసుహాసినిన్.

నేను నీరైతును

అ. ల. సరసింహంగారు పి. ఏ

“అమ్మా! టెల్లిగ్రాం వచ్చిందమ్మా.”
 “ఎవరిదగ్గఱనుంచే?” “ఏమోనే!”
 “నీవు బల్లోకి వెళ్ళి చదువు నేర్చుకున్నావు కదూ!”
 “నాన్న గారే కొచ్చి చదువుకుంటారు లేదే.”
 “నీవు చదవలేవటే.”
 “టెల్లిగ్రాం చదివేటంతో చదువు బల్లో చెప్పలే.”
 “పోనీ! ఏవూరునుంచో చూడు!”
 “మర్రాను!”
 “నీ మొగుడు దగ్గఱనుంచేగా!”
 “ఏమో!”
 “అంత సిగ్గునులే!”

పాయంకాలము పాలానికి వెళ్ళిన రామయ్యగారు వచ్చారు.

“వచ్చాడా? మీ అల్లుడు దగ్గఱనుంచి ఏ రో వచ్చింది. చదవండి!”
 “అల్లుడు బి. యల్ ప్యాపైయాడే!”
 మమ్మలోనుంచి తొంగిచూచు చంద్రునితో పంలాగ రమణమోము వెళ్ళినింప గదిలోనికి పారిపోయింది.

2

“అమ్మయ్యా! ఇంకా నిద్రపోతున్నావే!”
 “లేచి చాలానే పైదమ్మా!”
 “కాత్రి నిద్రపోలేదే!” “ఊహూ!”
 “ఓంట్లో బలపాగా లేదామట!”
 “ఊటికే నిద్రపట్టలేదే!”
 “నీవు బందరుపోవా రీలోజాన! జ్ఞాపకముందా?”
 “ఏమోనే!”

“అమ్మయ్యా! నీకు నేచెప్పే చేమీరేదు. కానీ పుట్టి నంటికి పెట్టినింటికి కీర్తితే!”

“ఇవ్వేలేనే వెళ్ళడం అమ్మా! నా బుజ్జాను పెనరు పెయిలారేయింక! ఆవుల్లో పాడిపంటా వుంటా! గన్నేరుతూలు, పొగడతూలు ధరించి నవ్వాలు మీదనుంచి సోకే చల్లనిగాలి నే వక్కడ అనుభవిస్తావా?”

“నీటికన్న యెక్కువ ప్రేమాస్పదమైనది లభించిన రివ్యారే నీటిని మఱుస్తావే!”

“అలాకాదమ్మా! ఈ కోకిల గానమాధుర్యాలు, యీ ప్రకృతిమాత ప్రేమను యెడబాసి నే నుండ గలవటే!”

“ధర్మయెడట ప్రపంచకమే ముఖపువస్తుంది లేదే!”

“అమ్మా! నిన్ను మఱచి పోనే!”

రెండు చేతులతో ముఖం కప్పకుని బోర్లావడు తుంది కదలకుండా రమణ!

3

“రమణా! కాఫీలో సంచారం చెయ్యలేదేమే?”

“ఇదిగో కావలసినంత చేసుకోండి. సలేవా!”

“నీవుకాస్త తాగుదు!”

“నాకు నయించదండీ!”

“పల్లెటూరివానవు! తరవాటి చర్చెన్న మే కాని అలవాటులేదు.”

“ఏరో! మఱి మీరు పెళ్ళాడారుగా!”

“నీవు తాగకుండావుంటే నాకు మాత్రం యెలా వుంటుంది!”

“మీరు తాగుదురూ! నాకేదే అనందం.”

“నాకో?”

“నాసంతోషం చూచి!”

“త్వరగా కోర్టుకెళ్లాలి!”

“మీరు కచేరి చావట్లో కూర్చునేటప్పటికి రయా రవుతుంది.”

“ఎంతవనుత్కారితే! ఏదీ నీ చిఱునవ్వొకసారి!”

౪

“మాడేళ్లయిందే యీ ప్రిడరీ వృత్తిలో ప్రవేశించి! చదువుకే అయ్యాయి యెనిమిది వేలయ్యవ్వ! వడకరా లమ్మే నీ అప్పటిర్రావ. ఈ మాడేళ్లయ్యకే తతిమ్మా వడకరాలు అమ్మే నీ యీలోకే చాకిదార్ల కిచ్చేవాను. ఊకేలాగో తోచడంలేదు.”

“సీయా! ఎప్పుడూ ఒకలాగే యుంటుందా?”

“ఒకలాగే వుండకేముంది గాఢాంధకారం! చది
యాపాఠాలు, యాలాభుక్తకాలు మిగిలాయి. అంత
కన్న యేమీ కప్పవటంలేదు.”

“యాదండీ యింకా!”

“ఎవ్వాళ్ళని యీ యాదండం! రోజులు యాదండం
రోజే ఉన్న అస్తి అంతా పోయివున్న పోయింది,
భుక్తకాలు అమ్మేస్తా!”

“అమ్మేసి!”

“ఏమైనా వచ్చి వర్తకం చేసుకోవడం
నుంది.”

“వర్తకంవద్దా ఏమీ వద్దు.”

“ఏలే యేం చెయ్యమంటావు!

“నాకామలపేరు, వడ్డాణం అమ్మేస్తే నేయి
యాపాఠాలు వస్తాయి. వీటితో విద్యార్థులు కాపురం
గడుస్తుంది. అమ్మేసుకుడ యిలాగేవుంటే ఆలో
చిద్దాము. దైవానికి దయరాకుండా వుంటుందా?”

“దయరాకేం! ఇదంతా భగవంతుని కృపగాదా?”

౫

“నీవగల వా లాభుక్తకాలు ఆశురై పోయాయి
కాని అదృష్టవేరేపరమాత్రం యింకా ప్రసన్నంకావేదు.”

“అలా నిచారించకండి!”

“నీ ము అభరణవిహీనురాలిని గా చేసి నా
దైవానికి కృప గల్గిందికాదు యీవడ్డాక్రం!”

“అన్నిటికంటే మిన్నయగువారు మీరులేరావాను!
ఇంక యీదుఃఖాలన్ని పాభ్యాలుగానే పరిణ
మిస్తాయి నాకు!”

“మనమతమునందిట్టి సుగుణవతు బుద్ధునించుట
చేతనే పురుషులకు కాంతిగల్గుచున్నది.”

“భార్య భర్త సుఖదుఃఖాలలో పాల్గొన
వంతువా!”

“ఇప్పటికన్నీ అయిపోయాయి, పాతసామా
నులు, కుర్చీలు, బల్లలు, మంచాలు ఇంకమిగిలాయి.
ఇప్పుడు చేశీచేమిటింక? చేతకానీలేదు. ఇంతవరకు
కాఫీ అయినా త్రాగలేదు?”

“చెట్టేలో ఒక కానుంది. అది మీరు కాఫీ

త్రాగి తాగిరండి! రెండురోజులు దానితో గడ్డ
స్తాయి”

“పోవు! పోవు!”

“ఏం!”

“టిక్కిగ్రాం వచ్చిందండి!”

“రమణా! మీవాన్నగారికి జబ్బుగావుండటం!
వెంటనే బతులుదేరి రమ్మవ్నాడు!”

“అ! వాన్నగారికి జబ్బా! అపాయమేమి లేదు
కదా!”

“భయపడవలసిన పనిలేదు. ప్యాసింజరులో చెడ
దామ!”

“ఏమోనండి! నాకుభయమేస్తోంది.”

“రమణా! కాను అమ్మేసి వస్తాను. ప్రయాణా
నికి సిద్ధంచెయ్యి!”

౬

“ప్రియా! మాడు వీరొబాలు! ఈయేడు రోగాకు
మమ్మరంగా పండింది. రెండురోజులెల్లర వస్తుంది
పోగాకు అమ్మిలే! భాగ్యం పదిపుట్టయాయి!”

“వాన్నగారు, అమ్మ లేనిలోపే కన్నీస్తోంది.”

“నీకు పది యొకరాల సిస్తుకింద యివ్వాలసిన
వెయ్యియాపాఠాలుపోసు రెండువేలు సుమారు లాభం
వుంటుంది.

“అవిన! మర్రి అలా అంటారేం! నా భూమి
మిడికాదా!”

“స్త్రీబలం అనుభవించే జిర్కాళ్ళుజ్జిచేస్తావా
వమ్మ! లాభంతో యీయేడు సుఖంగా కాలక్షేపం
చేయవచ్చు.”

“అలాగేరండి! జిర్కాయి వస్తున్నాడు! తారా
నాయనా! రావం!”

“నారామం పుట్టడంతోపే పెద్దమ్మ మనల విడిచి
పోయింది.”

“నాథా! రోజులమధ్య పుట్టాం! రోజుల్లో లేని
స్తున్నాం తృప్తితో సుఖంగా!”

“నీవు యీనాందానికి, నేను నీ రైతును.”

“ఎప్పటికీ నేను మీదానీనే!”

రామాన్ని ఎత్తుకొని ముద్దుల వర్షం కురిపించింది.

రమణ!

శ్రీమహాదేవుని ప్రార్థన

శ్రీమతి టంగుటూరి నాగలక్ష్మీ గారు

ఈ మే 'యనాధభారతి' పత్రికా సంపాదకులుగా ౩౦ దిన ప్రస్థాతి టంగుటూరి రామస్వామయ్యగారి భార్య. వయస్సు 20 సంవత్సరములు. విద్యుత్, వేదాంతవిషయములందు అభినివేశము మొందు. తమిళాంధ్రముల నెఱుగును. ఆచార్యకూర్మటయందు అంజనేయపేరు. ముద్రాణవిషయ మన ఈ మేలో కొరయుపాటి బావముగలవారు అంధ్రప్రదేశ్ లో ఎవ్వరులేరని చెప్పవచ్చును ఈ రైస్ కిరణాత్రికంబయి తగియున్నద నుట ఈమాసమున ప్రచురించుదున్నాము.

—సంపాదకుడు.

శ్రీమహాదేవ శంభో చంద్రశేఖర మహాత్మ్య
నామనవియాలకించి నన్ను పాలింపు దేవా
జననమరణాదులెన్నో చెందియున్నానుగాని
ఘనమైననీడుకరుణ గాంచంగలేనైతిని
నరజన్మమిచ్చినావు నాయందుకరుణకలిగి
పరమేశ జారసీక పట్టినన్నీలుమయ్యా
భక్తులవలెనిన్ను భజనసేయుటకునాకు
శక్తి లేదనుచు నన్ను సర్వేశ వదలకయ్యా
కాలకింకరులువచ్చి కట్టి చేకొనకమునుపే
కూలపాణి దయాతో నుండరా నన్నుబ్రోవు
కాలకాలాకపాలి కరుణ నాయందునుంది
కాలునీభయమునాకు కడద్రోసివేయుమయ్యా
శివశివాశంభో యీశా చిన్మయానందదేవా
భవబంధములచేసన్ను బాధింపజేయకయ్యా
పంచబాణునిపొగరు భస్మముసేయుదేవా
సందితాఘములను సంహరించుము శివా
స్వామి మహానుభావా సర్వేశ దీనబంధో
కామాదిమోహములను ఖండించివేయుమయ్యా
కరుణన్న వార్లసంతో కరుణించిగాచినావు
కరుణాసముద్రనాడు చెరదీర్చరావదేమో
జననమరణముల దుఃఖమగుభవమొందు

దీనజనులరక్షించ నీకు ఘనముకాదా మహాత్మా
 నామీదదోషములు నమిల్ మెయుండినాను
 తామనమొందకయే దయయించివున్నించుమా
 నిన్ను నేనెరుగ లేక యెన్నో విధములను
 నన్ను తిందితిస్వామి అన్నియునునీవేకావా
 తనువులో నీవుండి నే తత్తరపకుటయెరిగి
 మనవిచేకొనకయుంట మహిమయే నీకు దేవా
 నీయాజ్ఞ వలననేదో నెరవేరుచుండగాను
 ఆయాసపడుటవలన నది వేరెయగునోమీశా
 చలియించు నాదుమనసు చంచలమొందనీక
 నిలుకడకలుగజేసి నీదర్శనమునిమ్మా
 నీమహామహిమబాడ నేనాశగొంటినయ్యా
 నామనోవాంఛదీర్చు నాగభూషణ, యాశ్వరా
 పరిపరివేడవచ్చు భజనసేయగవచ్చు
 పరమాత్మ నీవు నాకు ప్రత్యక్షమగుటయెట్లు
 అతివేగమునను నన్ను అదరించకయుంటె
 గతియేమి మున్నదికను గారీక దెల్పుమయ్యా
 సాంబశివ మహాత్మా సాయుజ్యమొసగుమయ్యా
 అంబర కేశదేవా హర, హర, శరణు, శరణు.

స్వార్థ పరులకు నిత్యనంపత్తి యున్నె

గోతుటి సత్య నారాయణ గారు

పూలతల్ శోభ గోల్పోవకుంట

ప్రకృతివైచిత్ర్య: మిందలిభావమేమి

కానఁగాలేక నరుడెంత కాలమైన

నిచ్చగించును నీవీకృతి కియ్యకొనఁడి

తరుల కొనఁగఁగఁ గోల్పుడు దానఁజేసి

స్వార్థపరులకు నిత్యనంపత్తియున్నె?

దినమెల్ల రవికిరణదీప్తిచే జగమును

వెలిగించి తనకాంతి వీడకుంట

నిర్మలాంబువులను నిత్యంబునొసగుచు

ర్మరులింక కూటల నూరుచుంట

చల్లగామ్మల నజస్రము వీచుచునువాయు

వొక్కింత బలమైన నుడుగకుంట

అనుదినంబును మనోహ్లాదంబు నిచ్చుచు

‘పట్టుకుంటూ, పడు’

‘పట్టుకుంటూ, పడు’

‘సీలాటికేవు’

దాదాచిత్రగాహకులు: శ్రీరామరాయకర్మగారు

‘వంశీతపాఠవ’

బోధక శ్రీమతి

‘వంశీతపాఠవ’

శ్రీమతి కాళిరత్నమాలగారు
వ్యాసకర్త

చానమ్మ

—రా బా ధా బా—

శేరుమైదాపిండి తెచ్చి అసిండి పావు కేసు నేరిలో వేయించెను. ఆపై అసిండి ముద్దలనుపట్టు నీళ్ళతో కలపవలెను. నిమ్మకాయంత ముద్దచొచ్చిన ఆవు కాకరతో అప్పుడములు వర్తవలెను. ఈఆవు చాలుచాలాపలవనగా వుండవలెను. ఒక్కొక్క అప్పు డంపై వెచ్చటి నెయ్యి రాసి రెంజేసి చొచ్చిన కలిసి మూడుమడతలుపెట్టి మనకు కావలసినంతముక్కలు కోయవలెను. ఒక అరవీసెడు నెయ్యి బాణలిలోపోసి మరగపెట్టి యీఆవుదంతుక్కలు వేయించవలెను. ఈవేయించినది అన్నీ తీసి ఒకనల్లలో పెట్టుకోవలెను. అరవీసెడు పంచదార పొకంపర్చివట్టు మరిగించవలెను. తీగపాకంరాగానే తీసివేసి, అందులో యాలకుపళ్ళిగించబడుండ, కుంకుమపువ్వుజేసి ఆపాకు బాగాకలిపి అందులో పైనివేయించి వుండునున్న ఆవుదంతుక్కలు ముంచి కొంచెముగాకలిపి బాగా పొకం అన్నిటికి అంటుపట్టు చూడుకోని భుజించవలెను. చాలా బాగావుంటాయి.

—న్యావతి బుచ్చిలమ్మమ్మ.

—మెం తి కూ ర మా బో డా—

మెంతి కూర కాడలులేకుండా యేరినన్నగా రెగి మట్టిలేకుండాకడిగి వడపోపివుంచవలెను. కనగపచ్చు తగుమాత్రంగా నానపోసి నానవరకువారే బాగాకడిగి నీళ్ళులేకుండా వడియిపోపి తరువాత తగుమాత్రం మిరపకాయలు ఉప్పు యింగువవేసి మెత్తగాదబ్బి రెగిపెట్టిన మెంతి కూరనువేసి, కలిపివుంచవలెను. పొయ్యిమీద బాణలివేసి నెయ్యిగాని నూనెగాని మరింతవేసి ఆహాలు, వ్రద్దిపప్పు వేయవలయును. అది

వేసిన తరువాత ఈకూరను బానట్లోవేసి వేయించవలయును. నిలువకుండా వేయించి కొంచెము ముద్ద పాయగా వుండునప్పుడు దించి, కళ్యాణపాత్రలో గాని, మరిగెలోగాని తోడుకోని వేయించిన దోని రేకుతోనే అదిమిఉంచి 5 నిమిషములుతాళి అన్న ములోకలిపి భుజించిన చాలాబుదిగావుండును. దేహ మునకు మంచిఆరోగ్యమును ఇచ్చును. అన్నమునకు మంచిపాదకము. పొడిపొద్దాడుకూవుండును. ఈ మెంతి కూర కర్మాటక దేశములో విశేషముగా చేయుదురు. కరీరమునకు ఆరోగ్యమైనది. ఈమాదిరి చిక్కుడుకాయనూడా చేయవచ్చును.

—రాళ్ళబండి నీతాలమ్మమ్మ.

—బోరుగుల ప్ర ప్తా—

యెర్రగడ్డలు 5 పలాలు పైగా పొట్టులేకుండా తొలిచి నన్న ముక్కలముక్కలుగాతరిగి వుంచవలెను. 2 శేర్ల బోరుగులుతెచ్చి మట్టి, ఇసుక లేకుండా కడిగి బుట్టితోవడిమతోనే వుంచవలయును. బానట్లో నెయ్యివేసి ఆహాలు, వ్రద్దిపప్పు తిరుగపోసి యెర్రగడ్డ ముక్కలను వేయవలయును. అది మెత్తబడినతరువాత బోరుగులు పచ్చిమిరపకాయలు ముక్కలువేసి వేయించినతరువాత కేవలపప్పుసిండి కొంచెమువల్లి దింపి నిమ్మపండురసముసిండి కలియపెట్టి దింపి కళ్యాణ పాత్రలోవుంచి వేడిగా భుజించిన చాలాబుదిగావుండును. రవకంపె ఆతిసులభము. వెలతక్కువ. ఫలము ధికము. వేడిచల్లారకముపే తివనలెను. యెర్రగడ్డలు పనికిరానివారు పట్టిబోరుగులతో చేయవచ్చును.

—పురాణం. జ్ఞానమ్మ.

—కొబ్బరికాయ గారెలు—

మంచి రెండు కొబ్బరికాయలను తెచ్చి కొర్ర
ఉంచుకోవలెను. ఆ రెండు కాయలకోరుకి ఒక అద్ద
పావు లియ్యము వానవేసి యంచుకోని ఆ పిమ్మట
యీ కోరు, వానివలియ్యము, దానికి తగినంత ఉప్పు,
కారము, తీలకర్ర, జలము, పచ్చి మిరపకాయలు,
కొంచెం యింగువ వేసి మెత్తగా రుద్ది యంచుకో
వలెను. తరువాత ఒక బాగలిలో నూనెపోసి
పొయ్యిమీద ఉంచవలెను. ఈగుచ్చియంచిన ముద్ద
కొంచెంసేసి గారెలపై తట్టి బాగలిలోవేసి బాగా
వేగవపిమ్మట తీసి భుజించవలెను. ఈ గారెలు
చాలా రుచిగానుండును. మరియు ఈ గారెలు
కాఠము మొదలైనవి వేయకుండానే, యీ కోరున్న
లియ్యము మెత్తగారుద్ది తెల్లముగాని పంచదార
గాని వేసి రుద్ది గారెలుగాచేసి వేయించి భుజించిన
చాలా రుచిగానుండును. ఇవి రెండు మూడు దినము
లున్నను చెడిపోవు.

—నువ్వుల కక్కరములు—

మంచి నువ్వులు పప్పుచేసి యంచుకోవలెను.
పిమ్మట ఆ పప్పును బాగలిలోవేసి పెళ్ళిపెళ్ళమును
తరగ వేయించి తీసి పళ్ళెములో ఉంచుకోవలెను.
తరువాత ఆ వేయించిన పప్పును కోటిలోపోసి గుండ
అనుకట్టు దంచవలెను. అట్లు దంచిన నువ్వులగుం
డకు సరిపడునంత తెల్లముగాని పంచదారగాని ఆం
దులో పోసి రెండును కలియకట్టుగా బాగా దంచ
వలెను. తరువాత ఆ ముద్దను వేరే పళ్ళెములో యం
చవలెను. (1 నేరు నువ్వులపప్పుకి $\frac{1}{2}$ పీక పంచ
దారగాని, $\frac{1}{2}$ పీక తెల్లముగాని వేయవలెను.) మరియు
ఒక గిన్నెలో 1 అరసేరు లియ్యంపిండి, 1 పావుసేరు
మైదాపిండి బాగా జల్లించి తోపునకు కలిసియుంచు
వలెను. (ఇదిగాక ఒక అరసేరు లియ్యము ఒక
పావుసేరు మినపపప్పు కలిపి చినికి జల్లించినను సరే
లేక యీ రెండును కలిపి వానవేసి రుద్దిన పిండి
తోపు అయినను సరే) యీ మూడువిధములైన తోపుల
లోను ఏది అయినను వనికవచ్చును. ఆ తోపు
బాగాకలిపి యీ నువ్వులు, తెల్లమూ కలిపి దంచి
యంచిన ముద్ద చిన్న యుండవలెచేసి కొంచెం చిల్ల
మోస్తరుగాచేసి యీ తోపులో మంచి మంచి
నూనె బాగలిలోపోసి మరుగుచుండగా మంచిన

ఉండలను వేసి ఎర్రగా వేగవపిమ్మట తీసి భుజించ
వలెను. చాలా రుచిగానుండును. ఎన్ను దినము
లున్నను చెడిపోవు.

—దుంపల చూరెలు—

మంచి దుంపలు ఒక పీకను తెచ్చి కడిగి ఒక
గిన్నెలో పిష్టపోసి యీ దుంపలను ఆ గిన్నెలోవేసి
పొయ్యిమీదపెట్టి మెత్తగా ఉడికించి తోలునలది
యంచుకోవలెను. ఆ పిమ్మట $\frac{1}{2}$ పీక పంచదార
వేసి యీనలదియంచినదుంపలు కలిపి ముద్దచేయ
వలెను. ఏలకపళ్ళు దానికి తగినంత గుండచేసి
ఆముద్దములోవేసి కలుపవలెను. తరువాత లియ్యము
ఒక అద్దనేరు, 1 పావుసేరు మినపపప్పు కలిపి చినికి
జల్లించిన పిండిగాని, లేక వానవేసి కలిపి రుద్దిన
పిండిగాని, లేక ఒక అరసేరు లియ్యంపిండి ఒకపావు
సేరు మైదాపిండి బాగా జల్లించి చోవవలె కలిపి
గాని, తోపుపెట్టి యీ చక్కెర ఏలకల పొడివేసి
కలిపియుంచిన ముద్దను చిన్న చిన్న యుండలుగా
చేసి యీతోపులోమంచి మరుగునున్న నూనెలో
వేసి బాగా చూరెలపై ఎర్రగా వేగవపిమ్మట తీసి
భుజించవలెను.

—పి. కొండిమాంబ.

—అటుకుల దోసెలు—

బాగుగా (ధాన్యములేకుండ) దంచిన అటుకులు
1 పోలేడు, 3 పోలలు లియ్యమును, కొంచెము పిటి
లోనూ, పుల్లని మజ్జిగలోనూ, నీరుమజ్జిగాకూడా
వాసునరికి యిగిరిపోయేట్లు వానపెట్టవలయును.
మరువాడు వుదయము యిది రుద్దుకోటిలో మెత్తగా
రుద్దువలయును. రుద్దుచున్న పిండిలో పచ్చిమిరప
కాయలు, (పచ్చి మిరపపండ్లు (కేప్టము) అల్లము
మొక్కలు, కొంచెము తీలకర్ర, తగిన వుప్పు చేర్చు
కోవలయును. పెనము బాగుగా కాలిదిచ్చి, నెయ్యి
గాని, నూనెగాని పెనముమీదవేసి రహారము
దళసరిలో అట్లు పోనుకోవలయును. ఈ అట్లు
అంత యెర్రగా కాలిదగ్గునూడదు. అట్లు కాలు
నరికి $\frac{1}{2}$ దళసరితో, తెల్లగాను, మిక్కిలి చులా
గ్గానూ తయారగును. ఇదిచూచుటకు చిట్టచివరేయుండి
తినుటకు బహురుచికరముగా ఉండును. ఎన్ను తిన్న
నూ జబ్బుచేయదు.

—జయంతి వేంకటలక్ష్మి.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పాటలు

జోల పాట

మగున నాలబ్బాయి మాటలుజూచి,
మాణిక్యములతోటి పొడిచెనూరూఢు.
చిన్ననాలబ్బాయి చిఱిముఖముజూచి,
సిగ్గుపడిచందుకు పొడవనేరకు.
పొద్దున్నె రావోయి భోగిమూర్ఖుడ
పొడగన్నవారెల్ల సీకు మ్రొక్కేరు.
రాత్రికివస్తేను రామచందుడ
రావవారూడొడుగు నిన్ను రానియదు.
పూర్వముగలవారి పందిళ్ళక్రింద
ఆకుచువుండేనె తాను అబ్బాయి,
పుణ్యముగలవారి పూతోటలోను
పింఛమిచ్చాడింది సోగల్లనెమిలి.
చిలకల్లు మాయుంటి చెలికత్తెలమ్మ
హంసలు మాయుంటి ఆకుపడుచులు.
కోనెలలు మాయుంటి కొత్తకోడండ్లు
అబ్బాయి మాయుంటి ముద్దుమనసుకు.
పుణ్యముగలవారి పువ్వులలీర
భాగ్యముగలవారి పందిళ్లకిఘా.
అందెల్లుపెట్టెను తాను అబ్బాయి
అందుకొని ఆలీరపువ్వులే కోసు.
కాళ్లకడియాల తాత అబ్బాయి
వద్దరమ్మనిపిలుచు ముద్దులమ్ముణ్ణి.
తిరుమంగ్రమే వీరి తిరుమేరులై య్యుండు
పరగవ్యయమే వీరిపాదాంబుజములు.

శ్రీమతి కంకిపాటి రుక్మిణమ్మగారు

చరమార్థమే వీరి చలవతిరునయనములు
ఉరునాభికమలమే ఓంకారము.
పరంజ్యోతిప్రణవమే పట్టమంచమాయ
పరగాది శేషుడే సానుపాయ.
లాలెమ్మగుడ్డలు లంకల్లుమేను
అబ్బాయిగుడ్డలు మేనుపల్లలు.
తొట్టినాగన్నకు తోచెవ్వరమ్మ
యేనుగలయెక్కేటి రాయప్పతోడు.
అడుగొనిఅబ్బాయి పచ్చగాబోలు
అందెల్లు చప్పుడాయ అరుగుల్లమీద.
చకువుకుని ఆమ్మాయి వచ్చెగాబోలు
పరిస్వలి చప్పుడాయ చావిడిపోను.
గోతకొండ కడముడి ధంకానారా
గొబ్బున్నకొనివచ్చి గోమిదుకిచ్చె.
నెల్లారిఅంగట్లా నెమలివాలింది
నెమలికేసినెలంబు నేలకానింది.
సింహపురి సింహపురి అందురేకాని
చూపులకు సింహపురి చుట్టుకొల్లారు.
కోమట్లకు సింహపురి కొంగుబంగారు
బ్రాహ్మలకు సింహపురి పెన్నున్నాపమ్ము.
ఇల్లలికి ముగ్గుపెట్టి ఇంతవనిచేసి
ఈయింటి ఆజొడుచు ఎందుపోయినదో?
ఈయింటి ఆజొడుచు తానురాజలక్ష్మి
అన్నలతో వియ్యమ్ము అందవోయినది.

పోకవన్నచీర కట్టవేసుక,
పొరుగురాజుగదిపోనువేడుక,
వన్నచీరందమ్ము పేడమందమ్ము
వెలదికి ఆర్ నెల్ల వేకటందమ్ము
వట్టుచీరందమ్ము పాపడందమ్ము
చుట్టరె చుట్టరె వడకవక్కిలాలు
చిన్ననాలబ్బాయి వడుగుమాయింట,
వండరెండరె వడుగువంటల్లు
వల్లభుడు జగన్నాథు వడుగుమాయింట,
ఆటకూటమ్మున ఆడేటివెమిలి
వేటకాజోచ్చేడు ఆటచాలించు,
నాటకపుశాలలో వవ్వేటివద్య
నీమొగుడువోచ్చేడు నివ్వచాలించు.

౨. కథలు

కొండత్రవ్వి ఎలుకను బట్టుట శ్రీమతి జి. సత్యవతమ్మగారు

పూర్వకాలమున ఒక గ్రామములో ఒక రాజుండెను. అతడు చాల్యమున విద్యనభ్యసించని సామాన్య వన నిరక్షరమగ్నియై లోకకల్లాపమున నెట్టిదియో యెఱుంగక మిక్కిలి మూర్ఖతచే రాజ్యపాలన మొనరించుచుండెను. అతనియొద్ద మంచిచెడ్డలెఱుంగని మంత్రియు, తెలివితేలి నీడకులును కొలువువేయుచుండిరి. ఒక నాదారాజు కోడిపంచెముల కేగడలచి తామధరించు వస్త్రములను చాకలివానిచే కుగ్రముగా ఉడికించుమని నేపథున కాజ్ఞాపించెను. నేపథుడు చాకలిని పిలిపించి రాజుగారు చేపట్టినమనన కోడిపంచెములకు దయ చేయుదురు. కావున వారిబట్టలను గండవగైరాలు బాగుగా పెట్టి తయారుచేయవలయునని చెప్పెను. చాకలి అట్లేచేసెదనని చెప్పి కొన్నిబట్టలను గొనిపోయి వానికి పెనరపిండి మొదలగునవి బట్టముగా పెట్టి కూనూరుకొండపై ఆరవేసితెచ్చి నేపథున కొప్పగించెను. నేపథు డాబట్టల వొక పెట్టెలో పెట్టెను. ఆ మరునాడు రాజు ప్లానమాడి ప్రయాణపుబట్టలు కట్టుకొనుటకై తెప్పనియడుగగా నేపథుడు పెట్టెలోపెట్టిన బట్టలను తీసుకొనివచ్చి విప్పిచూడకయే రాజునకిచ్చెను. రాజు ఒకపంచెముడత విప్పిచూడగా దానికి మూడుచోట్ల పెద్ద కన్నములుండెను. అంతరాజు ఈకన్నము లెట్లువచ్చినవని నేపథునడిగెను. ప్రభూ! ఆసంగతి వాకేమియుతెలియదు, చాకలి యెట్టిచెప్పవో అట్లేమే పెట్టెలోపెట్టినవని నేపథుడు బదులుచెప్పెను. రాజు వెంటనే చాకలిని పిలిపించి “ఓహీ! చాకలీ! నిన్ను నీవునికితెచ్చిన బట్టలలో ఒకదానికి కన్నము లెట్లువచ్చినవిరా?” అనియడిగెను. చాకలి యిట్లుచెప్పెను “స్వామీ! ఈవిషయన దేవరవారు కోడిపంచెములను దయచేయుదురుకావున నలుగురు జూచి మెచ్చుకొందురని వీరినవారిబట్టలను పెనరపిండి వగైరాలు బట్టముగా పెట్టి సుప్రాంతమున ఆరవేసివచ్చా! ఎలుకలందుననేమోయని భయపడి మిక్కిలి ప్రయాసమున కూనూరుకొండపైకేగి అచ్చట ఆరవేసితిని. కాని నీమూలమందియో ఒకఎలుకవచ్చి ప్రభువువాకి పంచెయనియైన యొచించక పరుగుపరుగుమని కొరికివే

దిగువతిరువతిలోను దివిటీలువెలుగు
ఎగువతిరువతిలోను ఏరాజుపెండ్లి
దిగువతిరువతిలోను దీపములువెలుగు
అప్పయ్య అలమేలు మంగపెల్లిగ్గు.
ప్రాద్దుప్రాద్దులేది యెక్కుడమొకొండ
మొక్కుడము ముఛాలి వెంకటప్పణ్ణి
శ్రీ వెంకటప్పయ్య దిక్కునీసయ్య
బాలులనురక్షించ నీభారమయ్య.
అలిమేలుమంగమ్మ అడిగ్గువనువు
అప్పయ్యకోనేట తెప్పలై తేరు.
వెంకటప్పనికొంక వెలశుండవలెను
ఎప్పటికిపుట్టిలు కలిగుండవలెను.

తను. నేనుదానిని బట్టుకొనకలయునని చాలమారము తరిమితిని. కాని వన్నదిమాడుకీసి ఒక కొండ బొరి యలో దూరిపోయెను. ఈవిషయమున వారప్పేమియులేదు. కావున వన్న క్షమించువలయును" అని చలంక రాజుట్టనియును "ఏమో! ఒకయెలక మాబట్ట కొరికేసేనా, అది మాప్రకారం తెరుగదుగాలోలును. దాని కిచ్చచే తగినకేయి యొకరించలయును" అనిచలికి మంత్రిని వెంటనే పిలిపించి మంత్రి: ఈచాళి దివాణపు బట్టలు కూమారుకొండపై ఆరవేయగా ఒకయెలక వాబొద్దంచువంచెను కొరికేవేసినదట. అందువలన మే మిచ్చచే ఆచ్చటికివోయి కొండరెచ్చి ఎలకనుబట్ట సెంచితిమి. కావున వాలునువేలమంది ఉచ్చులును, అయిదు వేలమంది. వేటకాంతును, పూరలు, గునచములు, తుపాకులు, బల్లములు, మొదలగు పాధనములతో మావెంట బైలుదేరివచ్చునట్టి యేగ్గాటు చేయవలయును. మతియు మేము తిరిగి వచ్చుచక్కరియు మా జనానావారికి ఏభాధయు గలుగకుండ నీవుమిక్కిలి జాగరూకతతో జూచుచుండవలయును" అనిచెప్పిన, మంత్రి "రాజేంద్రా! తమ వెలపుప్రకారమన్నియుగావించెను" ననిచలికి వెంటనే వైద్యములరప్పించి రాజుపైవ్యములతో ప్రయాణ మై చని వాటిచాయంకాలమునకు కూమారువేరి కొండరెచ్చించి మొదలుపెట్టెను. ఇట్టిక తెలివనములు గడ గినవివృట ఒకదినమున రాజిగారి కాలిబొటనరేలిపై తేలుకుట్టినదనియు, విషము పైకక్కుచున్నదనియు ఈకాధ వెంటనే నివారణచేయువిధ మలోచింపుమనియు బలంక, మంత్రి మిక్కిలికాలికొంది ఆలపించిన విషము తలకక్కి. ఏమిలమూదము సంభవించునోయను భయమున వెంటనే ఆమెకరన్ను గొడ్డలిచే నరికేసెను. రాజి తక్షణమే గిరిగిరితన్ను కొని మరణించెను. వివృటమంత్రి తనమనసునం దిట్లు యోచించసాగెను "ఈమె ప్రాణములు మహద్భుతముగా పైకెగిరిపోయినవి. నేనిప్పుడు ముఖ్యముగ చేయవలసిన దేమనగా. ఈరాజి గోమహస్త్రికావున శక్తికావవాటికకు గొనిపోవుట మంచివనికాదు. మతియు ఈమె అతిసుమహారియుగుటవలన ఈమెకరెను కట్టెలచే యాన మొనరించుకూడదు. ఈమెదలోనే కొన్ని గడ్డిబొద్దులు నరిపించి ఆగడ్డినిండ కిచ్చవాయిలో పోయించి ఈమెనందుపై మెల్లగా బయండ్లపెట్టి ఒకఅగ్గిపుల్ల వెలిగించినయెడల ఒకనిముషములో కార్యము వెరవేరగలదు" అని నిశ్చయించుకొని వెంటనే ఆప్రకారము బరిగించెను. ఆవిధముగ గడ్డిబొద్దు లంటించుటచే క్రమముగ కోటలోనున్న మేడలుమిదలెన్నియును, గ్రామములోగల యిండ్లన్నియును తగులబడి భస్మమైపోయినవి. అంత మంత్రి ఆభస్మ రామలెన్నిటిని దిలకించి అనిపోవు ఉపాయంబెట్టిని యోచించి కొంత నడికే ఆగ్రామమునగల పెద్దతెదనపుగట్టు తెగగొట్టించిన ఆచెరువులోని నీరంతయు గట్టుకొనివచ్చి ఆభస్మ రామ లెన్నిటిని క్షణములో చూయఁజేసెను. మంత్రి కచ్చటికి కొంతకాంతిగలుగుటచే రాజుగారి కీమహాచారము తెలియపరచుట మంచిదనియెంచి మొదటిమండియు బరిగినవృత్తాంతమంతయు ఒక కాగితముపై వ్రాసి అది రాజుగారికిచ్చి తన్నుని ఒకబంట్లోకు చేతికిచ్చెను. ఆబంట్లోకు పీరందరికన్న మిక్కిలి తెలివిగలవాడగుటచే "అయ్యా, రాజుగారిచ్చు దెక్కడనుండికో ఏదన్నుగా ఆచ్చటికి పోవలయునో ఆనయనము చెప్పుకున్నచో నేను పోవాలి"నని వేరికన మంత్రియిట్లనెను. "నిముక్కుకు తిన్నగా పడమరదిక్కునకు పోవలయును, త్రోవలో ఎక్కడ ప్రాద్దుస్రంకినట్లు కనబడునో నీవక్కడ చండుకొనుచు ఆమరువాడు సూర్యోదయ మయినతరువాత లేచి వెళ్లుచుండవలయును. అట్లువెళ్లినచో ఏడుదినములకు నీవచ్చటి కేగగలవు. అనిచెప్పటయు బంట్లోకు ఆజాను తీసుకొని ప్రయాణమై పోయెను. ఇట్లుపోవుచుండ ఒకవాటి మధ్యాహ్నము రెండుగంటలవేళ ఒక వోట రెండు పెద్దకొండలు వారికి గనబడెను. ఆకొండలమధ్య ఒకచిన్నకాలువ పారుచుండెను. ఆకాలువపై ఒక తాటిబద్ద వేయబడియుండెను. బంట్లోకు ఆకాలువవాటుటకై తాటిబద్దపై ఒకకాలును, క్రింద ఒక

కాలమునీ ఆకాశమునకలాడగా ఆకెండుకొండలమధ్య భూమ్యుడు కనుపించనందున ప్రాద్దుగుంతునని కలంచి మంత్రిచెప్పినమాటలు వినిపించుటలే వెంటనే అతాటిపద్దపై పండుకొని నిదురబోయెను. ఆనాటి తెల్లవాడుకామన ఒకమంగలి మామూలుకొండపైనున్న రాజాగారికి మేరముజేయుటకై సోపును ఆకాటన వెంటకువచ్చి తాటిపద్దపై పండుకొనియున్న బంట్లోకుమలాది “ఎక రిక్కడ పండుకొనినది? లేది వారియొన నడు” అని గర్జించిచలికెను. బంట్లోకు వానిమాటల వినిపించుకొననందున కొంచమువచ్చి ఆమంగలి బంట్లోకు కల నున్నగా గొరిగినీ వానిపిల్లలై చూడుకొలుపులు కన్నీ తనదానిబోయెను. బంట్లోకు మాకోర్కడయ మైనపిమ్మట లేచి ప్రయాణమైసోపును సమీపముననున్న ఒకచెరువులో మొగముకడుగుకొనలోయి అనీటిలో తన నీడగాంచి ఎడతోతోడివా డచ్చటనున్నాడనియెంచి అటునుండి వేగకొనోటికి అచ్చటను ఆల్లకన ఒడుటచే మిక్కిలి కోపముచెచ్చుకొని “ఎవడురా ఈలోడివాడు. వేరెక్కడకుపోతే ఆక్కడనే వచ్చు మన్నాడు” అని శిట్టుకొనుచుండ ఆసమయమున ఆమార్గమునబోవు లోడివాడొకడు వానిమాట లాలకించి వాడుతన్న దిట్టుచున్నాడనియెంచి “ఎవరిరా శిట్టుచుంటిని. నీకంటె బోడివా డిక్కడ నెకనున్నాడురా” అని వానిబోడినుండుపై గట్టిగా నాలుగు మెట్టికాయలుమొట్టెను. అంత బంట్లోకు కలదడిచిచూచుకొని “అవ! మంగలివాడు నారల గొరిగిపోయివాడు కాబోలును. వాడెంతైన దగినవాడని చెప్పుచున్నాను”. అని యనుకొని మొలన గట్టుకొనియున్న కంఠివా శలపకాట్టుకొని ఆనోటుకానీనని కొంతదడికి మామూలు కొండపైకి అచ్చట అతిపక్షతోకొండద్రవ్యించురాజును గాంచి నమస్కరించి “మహావ్రథా ఇదిగో మంత్రిగాను చేపరవారికిమ్మని బాలుబంపించివారు” అనిచెప్పి బాలు రాజున కిచ్చెను. రాజుఆబాబంతయు జదువుకొని బంట్లోకు నిట్టడిగను ఒక నేడకా! ఈమగ్య రాజేగారికాలిపై లేలుకుట్టినరా.

బంట్లో:—చిత్తము మహావ్రథా:

రాజు:—లేలుకుడు కల కన్నునేమాయని మంత్రి భయపడి గొడలిచే ఆమెకల నదికేసినాదా?

బంట్లో:—బాగుకాదు!

రాజు:—ఆమె గోమాస్త్రీ యగుటచేతను, నుకుమారి యగుటచేతను, కోటలోనే గడ్డిబొద్దుపై కిర్ర నాలుగుపోయింది అందుచే ఆమెను పగుండలెట్టి అగ్నిపుల్ల అంటించివాదా?

బంట్లో:—చిత్తములేవా!

రాజు:—కోటలోని మేడలన్నియును, గ్రామములోని యిండ్లన్నియును, కాలిపోయి భస్మమైపోయి నందున అభ్యంతరములే గొట్టుకొనిపోయి భూమియంతయు నదునగుటకు పెద్దచెలువుగట్టు తెగగొట్టింది వాదా?

బంట్లో:—చిత్తము.

రాజు:—హీ! ఇదియన్నియు లాగుగానే వ్రాసివాడు కాని ఆతెలివితక్కువమంత్రి చెరువులోని చేప లేమైనవో అయినను వ్రాసివాడుకాదేమిరా! అని మహాకోపమున బలికెను. బంట్లోకు గడగడ వగుచు “దేవా! ఆమంగలి నాకేమియు తెలియదు. ఏలినవారికు తరమిచ్చిరమ్మని చంపగా వచ్చితిని” అని చెప్పెను.

అంత రాజు చేపలవిషయమై సంజయము దీర్చుకొననెంచి వెంటనే పల్లగామమున కేసుటకై మిరపరి వారముతో తైలుచేరెను. త్రోవలో రాజునువనునందు చేపలవిషయమున చింతయేగాని వేరొండు చింత యెంతెన్నాగ్రమున లేదు. కాని తనగ్రామముదరికి వచ్చునప్పటికి అతని కింకోకరిధనుగుదింత కలిగి యిట్లు దుఃఖించబోడగను. “అక్కటా! నా గ్రామమునకెట్టి గతి తలపించెను. ఇంద్రసాధములలోలు నా మేడలేమై పోయినవి. పురజనుల గృహములన్నియు భూమిపైపోయినవే. అయ్యో! ఇదిగాక నా ప్రాణసహాయుగు

రాణి గతించినా! బుద్ధిహీనుడగు నుండ్రుచేపట్టి సందులగుగా. వాటిట్టిచేటువాటిల్లినవి. శాత్రువైతక్కువ
 తనమే వాణింపసూచివేసి. వెనుకముం దరయక కొండ్రువన్ని ఎలుకనుబట్టి నెంచులిసి. ఇంతకన్న తెలివి
 ల్గొన్నవేరొక టుండువా! నాయట్టివాని కిట్టిగతి ప్రాప్తించకుండుకే!" అని యాచిభయగు వగని బంటుకే
 ముగ్ధుని అగణ్యపాంథయవని బారద్రోలి కూనూతుకొండపైనున్న తనపైవ్యయల రప్పించి కొండలు బుద్ధి
 మంతులను తీరిపించి వారితో నన్ని బియ్యము లాలోచించి వారిలోధవల కెరసాపహించి వేళ వేళమలనుండి
 చిత్రకారుల రావించి మునుపటికన్న గొప్పపట్లము నిర్మించజేసి సన్మార్గనర్తయై, సర్వజనానురాగయై, రాజ్య
 పాలన మొనరించును ముఖముగానుండెను.

బుట్ట బావ—పిల్లి బావ

కల్లూరు అచారో బలరావు గారు

అనగా అనగా నొకయూదు. ఆయారిలో నొకయింటివారిక పిల్లిని పెంచుచుండిరి. ఆపిల్లికిదేని
 యందును లోటులేదు. ఇంటిలో పాడియొక్కవ. ఎక్కడపెట్టిన పాలు, పెలుగు, వెన్న, వెయ్యి
 యక్కడకే నుటుక్కు స్వాహా, చేయియ 'గవవివ'గానుండెను. దీనికితో దీనికివారు భోజనము చేయు
 భయమునువండు దాని నాహ్వనించి మొకవిస్తరిలో అతిథికి వడ్డించినట్లు వడ్డించువారు. ఇట్లు తిని, త్రాగి
 బరిచి యాచిదాల మాయించియున్న చిట్టెలుకల సహితము మట్టులెట్టి తనపాట్ల చెట్టుకొనుచుండెను.
 కొంతకాలముట్లుకడచెను. ఆ యింటివారాపిల్లిని 'పిల్లిబావా' యని పిలుచుచుండిరి. ఆ పిల్లిబావకు చక్కని
 పిల్లను పెండితేయవలయునని యా యింటివారందఱుం దలంచిరి. పొరుగుారి పిల్లిపిల్ల పెండ్లికన్యకయయ్యెను.
 మహారాష్ట్రమేర్పాటుకావడెను. మేళతాళములతో పిల్లిబావపెండ్లి పూర్తియయ్యెను. అందఱు విందులు
 నుడిచి యానందించిరి. వియ్యాలవారు తమయూదుల జేరుకొనిరి. దీహవశించుగ సహించెను. అట్లుని
 రమ్మని ఆశ్రమామయ కలురంపిరి. పిల్లిబావ తనపెండ్లమనుజుడ ముచ్చటపడెను. ఇంటివారు పిల్లిబావతో
 "పిల్లిబావా! ఆశ్రవారింటికి వెళ్లవరా!" అనగానే తోకాడించి "మ్యూవు—మ్యూవు" అని అలచి మందహాసము
 జూపుచుండెను. ప్రయాణానినము వచ్చెను. పిల్లిబావ చాలాఆశ్రమతో నుండెను. ఇంటివా రావాడు
 దానికి తలంటి నీట్లుపోసిరి. పాలన్నము—పెలుగన్నము—నేతిఅన్నము కలిపిపెట్టిరి. ప్రయాణమునకు బుద్ధి
 కట్టిచ్చిరి. త్వరలో కావలెనని పొగనంపిరి. పిల్లిబావ దారి నతియశ్రమతో నడచుచుండెను. అది యగణ్య
 మార్గము. దుష్టవృక్కుముల బాధయొక్కవగానుండెను. తిరిపాలిమేరలోనె, ఒకచక్క యెరువువడి "పిల్లి
 బావా! ఆకలియనుచున్నది. నిన్ను తినిజేడవను" అనిచెప్పెను. అందుల కాపిల్లిబావ భయపడక మహా
 మాలోచించి యిట్లుచెప్పెను. "నక్కబావా! ఆశ్రవారింటికికి పోవుచున్నాను. దీహవశించులు వడిచి
 వచ్చెదను. అప్పటికి బలిపియుంచును. నీవు నన్ను వృదులను" అనిచెప్పగా "మంచిది త్వరగారమ్ము" అని
 నక్కచెప్పెను. ఒకగంధము గడచినదని పిల్లిబావ సంతోషించి, చాలా ఆశ్రమతో దుముకును, దుముకును
 దారిని నడచుచుండెను. అంతలో తోడేలొకటి యడుపచ్చి "పిల్లిబావా! ఆకలియనుచున్నది. నిన్ను తినె
 దను" అనిచెప్పెను, అందుల కాపిల్లిబావ "తోడేలుబావా! పోవువది ఆశ్రవారిల్లు. కుదురునని క్రొత్తక్రొత్త
 విందులు. త్వరలోవచ్చెద. నా మెత్తనిమాంసము నీ చిత్రానుసారము తరువాత తిగము" అని చెప్పగా "మం
 చిరి, త్వరగారమ్ము" అని తోడేలుచెప్పెను. రెండవగంధముకూడా గడచెనని యాపిల్లిబావ మామయ
 దుముకుమె పోవుచుండగా, పాతాళున నొక పులికావబడి "పిల్లిబావా! తిరికేకు" ననగా "తాగుతాగును
 ఆశ్రవారింట క్రొత్తక్రొత్తకవు మెత్తనిపిండినంటలు మెత్తములుగావించి క్రొవ్వినచ్చెద. ఆశ్రమి నీ
 చిత్రానుసారము నా మెత్తనిమాంస మార్గింపును" అన, "మంచిది. త్వరగారమ్ము" అని వ్యాఖ్యముచెప్పెను.
 మాడవగంధంబుకూడా గడచెనని కుసుంబును మిక్కిలి సంతసించి యాపిల్లిబావ ఆశ్రవారిల్లువేరె. ఆశ్రమాను
 లాడరించిరి. బావమఱులు పరిహాసమాడిరి. తలంటి నీరుపోసిరి. పిండినంటల దండిగఁదెట్టిరి. అదునుభార్య
 మునిముసినవ్రులునవ్వి, పిల్లిబావతదురుగా పిట్టపెలకొన్నది పాటలఁబాడెను. వసపుకుండుమల మగనికిఁ

బూసెను. గంధమలచెను. పూయాలజేసెను. పూజంతులూడెను. తొంబూలమొనంగెను. ముద్దుమచ్చటలతో నలుగురువృత్తిలెను. పిల్లిబావ సంబరమండెను. పెండ్లమను చూచిచూచి సంకేతించెను. ఇట్లు చూపుల తీపులదీసెను. ఎట్టకేలకు ప్రయాణదినమువచ్చెను. చిన్ని ముద్దుపెండ్లమను విడువకలగవదిచి బావ యవారి ప్రయాణమయ్యె. ప్రయాణమనకు ముందు మామగారిలో "మామయ్యా! త్రోవో మువ్వలు శత్రువులు వా కొలకుఁ గాదియన్నాడు. నేకోకరిచెప్పించుకొనిపోయిన నొక్కరు చంపకదిడువరు. వీని కుపాయమేమి" అని యడుగగా, మామయ్య ఆలోచించి యొక్క పెద్దపాత్రకాయబుట్టును క్రిందిభాగమున తూటుకొట్టి లోపల దొల్లంజేసి పిల్లిబావనందులోఁ గూర్చుండఁబెట్టెను. పల్లిబువ్వ బుట్టులోఁబెట్టి దానితూటు తిరించి దొల్లించివిడువగా యదివొద్దివొద్ది పోసాగెను. కొంతసేపటికి పులి ప్రత్యేకమై యాబుట్టుబావను చూచి "బుట్టుబావా! బుట్టుబావా! పిల్లిబావను చూడలేదు" అని యడుగగా, "పిల్లిబావలేదు. గిల్లిబావలేదు. నూకిన నూతామడలు పోవలేను. తాకిన చలవగులవలేను" అని యనగా యాపులి భయపడి పలుగఁ గెను. మఱికొంత సేపటికి తోడే బెరుగుచు "బుట్టుబావా! కుటుపిల్లిబావయేడి?" అని యడుగగా "కుటుపిల్లి___తొట్టపిల్లి___నే చూడలేదు. నూకిన నూతామడలు పోవలేను. తాకిన తలవగులవలేను" అని చెప్పగా యాలోడేను భయపడి పరుగెత్తెను. ఊరిపాలి మేరవచ్చెను. కక్కయక్కడనే పిల్లిబావకొలకు కాచుకొనియుండెను. బుట్టుబావగొన వచ్చుచుండెను. అవంతఁ బరిక్షించుచుంటి "బుడబుడబుట్టా! బుడబుడబుట్టా! విడాలకుట్టుచుండి?" అని యడిగెను. "విడాలకుట్టుచు. వీడిపకుట్టుచు. నాకు తెలియదు. పో. పో. నూకిన నూతామడలుపోవలేను. తాకిన తలవగులవలేను" అని చెప్పగా "అచ్చే! తలవగులువా? ఇదోమాడు. ఈరాతినో నీ తలబుట్టుఁ జదుకఁ గొట్టెదనని పెద్దరాతి వా బుట్టుమీఁదజేసెను. బుట్టుబుడుక్కుమనెను. కుట్టున పక్షివలె యందున్న పిల్లిబావ యెరిగి, నుఖము గానించినఁ జెరుకొనియె. ఇంటిపారికి పిల్లిబావ తనకథఁచెప్పగా, వారు పిల్లిబావ యొక్క చాలా మెచ్చుకొని దానినెప్పటికలానే యాదరించుచుండిరి. కథకందికిపోయెను___మనమింటికి వచ్చితిమి.

మానసిక పూజయే విశేషము

శ్రీ మతి పాకలరత్న మాల గారు

భారతయుద్ధములో తనపుత్రుఁడభిమన్యుఁడు తెగినవారై వీని యర్జునుండు దుఃఖము తో రాత్రి నిద్రించుచుండఁగా నతఁడు కృష్ణునితో కైలాసమునకుఁబోయినట్లు కలగనెను ఆకాలములో నాతనికి తనకంటెభక్తి పరుఁడు జగములో లేడనియు తనయన్న భీముఁడు మోటువాడనియు సతనికి భక్తి యననమియో తెలియదనియు ఒకవిధమైన తలంపుగలిగెను. అట్లు కృష్ణునితో కైలాసమునకుఁబోవుచున్న పార్థుఁడు దానిలో నొకసేవకుఁడు బండిపై వాడైన పువ్వులవేసికొని దానిని లాగుచుండుటను చూచెను. బండివానితో అయ్యా! ఈ పుష్పములు వాడియున్నవి. ఎందుకని వీని కొనిపోవుచున్నావు? అని యాశ్చర్యముతో ననుగ, నాపనివాఁడు తనవనియందు దృష్టిగల్గి పార్థునితో మాట్లాడకుండెను. అర్జునుఁడొగ లేనివాఁడై మఱిమఱి బండివానినడుగ నతఁడెంచుక కోపముచెచ్చుకొని యిట్లనియె "ఓరీ వినుము. నేనపాధ్యమైనపని చేయవలసియున్నది. ఏల యారకవ్రక్షించి నాపని శీఘ్రముగా పూర్తి గాకుండునట్లుచేసెదవు? నేడే నూలుబండ్లు పువ్వు లే యండుఁ జేర్చితిని. ఇంకను శివాలయములో నూలుబండ్లు పుష్పములు శివుని పాదములయందు బడియు న్నవి. పాండవవీరుడైన భీమసేనుఁడు విన్నటిదినము పూజకుఁ జెచ్చినపుష్పములిని.

అతడిది నము పూజనీయుటకు యిక కొంత సేవేయున్నది. అంతలో వానినిందులకు తెచ్చి వడివేయవలయును. నాకువనిగలదు. నన్ను డగ్గింపకుము” అనియూతండు బండినితోలుకొని బోవ అర్జును డాక్చర్యవడి బండివానిఁజూచి “అర్జునుఁడా లేక భీమసేనుఁడా నిన్న పూజించినది?” అనియడుగ, “భీముఁడే యట్లు పూజయొనరించినది. అర్జునుని పూజయంతయు పట్టియాడంబ రమే” యనివాడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడొకచిన్నగింపలో ఒకఁడు వాడినపువ్వులను దెచ్చుటను జూచెను. తోడనే కృష్ణపరమాత్ముఁడారనిఁజూచి “ఇవెవ్వఁడు పూజచేసిన పువ్వులని యడుగి వాఁడు “ఇది ఆడంబరపరుడైన అర్జునుఁడు పూజించినవి” అనిచెప్పెను. అర్జునున క పు డే తానుజేయువటాటోవపూజలకన్న భోజనముచకుముందు భీముఁడు భక్తితో కొంతకాలమునరించు మానసికపూజయే మేలైనదని తెలియవచ్చెను. వానిగర్వ మును దురభి.పాయమును నాటితోడిచెను. ఏధర్మమునకైనను మనము నిక్కవముగా గర్పించవలసినది అంతఃకరణము. ఏకార్యమునైన మనసారచేయకున్న ఫలించదు. ఆడంబర మునకుగాను భూషణములన్నియు గాంధీకుపహస్త్విక కర్పించినమా ఫలమేమి? పరిశుద్ధాంతః కరణముతో ఒక్కమాటుపో గర్పించినచో ఇంటికొక పుష్పమిడిన ఈశ్వరునకొకమాల యనునట్లగును.

నివ్వెట

కుందుర్తి నరసింహారావు గారు

పులుగులముద్దుపాటలెటు పోయినవో! నవసంధ్యవచ్చిన
 స్వలమి నదే, యిదేమి పరిహాసముగా మధురప్రవంతిలో
 నెల నటియించునీటిదటే నీవుచరించిననాటి తేతలం
 దెలమురరిప్పనిం దలఁచితిన్ ప్రకృతింగని విస్మరించితిన్!
 ఇదియేమే, హృదయేశ్వరీ! స్మృతిపథంబే దుర్బరాదేవనా
 న్నదమై గుండెలు చీల్చుచున్న దిటులబ్బా! ఆదుకోవే! మినిన్
 మదిసూహింపఁదలంపకే బ్రనుకలేనా: యింకదిక్కిమిచె
 ప్పెదవే, మాయలుపన్ని నస్యగతజీవితేనీ పోరాదటే?
 చెఱయొకపాలునామెడద జల్పితి చూడఁగదే, చెరీ! చెరీ!
 మఱచితిగాయిదెల్ల? కొఱమాలిన యీ మునిమాపునుదెలో
 పరుగిడివచ్చుమబ్బుల సవాలున నిల్పిననామనస్థితిన్
 మెఱసితివేటికో, ఉపశమించిన నావయి నొట్టును మ్మిక్!
 విద్యుత్కాంతులవట్టులే నిలుపుకోవే: పాపభూయిష్టమీ
 సద్యోమోహితలోచనద్యయి లనచ్చంపాలతాంతుస్ఫుటా
 గ్రోద్యద్భగ్గుకగాగ్నికుండమున మ్రగ్గుగాక! యీ అంధునిన్
 విద్యాశాలిని నీవు నవ్వలొలుకన్ వీక్షింతుగాకిప్పుడే.

3. బాలవాఙ్మయవరామర్శ :-

ఆంధ్రవాచకములు

ఆంధ్రసారస్వతమునందలి బాలవాఙ్మయమును ఈనడుమ కొంతవరిశోధనము గావించుచుంటిమి. తొలుతవాచకపుస్తకములను పదిపంజెండు రకములను చూచితిమి. మా చూచినవానియన్నిటిలో ఏలూరు వేంకటరామ్ అండుకోవారు ప్రచురించిన ఆంధ్రవాచకములు మేలితరముగనున్నవని చెప్పగలము.

ఇవి ఎనిమిదివాచకములు. రచయితలు ఆ జయరామరావు పంతులుగారు బి.ఏ., యల్.టి., డర్బా జగన్నాథశాస్త్రిలుగారు, కె. హెచ్. వి. యస్. నారాయణ బి.ఏ., యల్.టి.గారును. ఉన్నతపాఠశాలకు ఉపాధ్యాయులుగానుండి వీనుమిగిలిన ఆంధ్రవిద్యాధికులలో జయరామరావుపంతులుగా రొకరు. డర్బా జగన్నాథశాస్త్రిలుగారు పేరుగల ఆంధ్రపండితులు. కె. హెచ్. వి. యస్. నారాయణగారు సాహితీసమితిసభ్యులు, భారతి మొదలగు ఆంధ్రపత్రికలను వ్యాపభూషలచే నలంకరించుచున్న వ్యావకర్తలు, విద్యార్థుల మనస్తత్వములను పసిపట్టునేర్పుగల డెప్యూటీఇన్స్పెక్టరులు. ఇట్టి ముప్ర్యురుకలసి రచియించినవగుట ఈవాచకములు విషయమాలందేమి, భాషయందేమి ఎన్నదగినవై నవి.

వాచకములన్నిటియందును మొదటివాచకమును రచియించుట బహుకృష్టము. నూతనముగా బడికి రాప్రారంభించిన విద్యార్థిమనమున చదువునందు కుతూహలము పుట్టింపవలయును. మనస్సునకు పరిశ్రమకల్గింపరాదు. భావముయొక్క కేంద్రీకరణమే వాక్యముగానుండవలయునను సుప్రసిద్ధన్యాయ మీ బాలశిష్యులందు బాగుగాపాటించబడినదని చెప్పగలము. ప్రథమపాఠమున 'ఈగ' 'తల' అనునవి బోధించి వానినుండి 'ఈగతల', 'ఈతల ఈగతల' అని యిట్లు ఆపదములతోడనే వాక్యములనుకల్పించి ఇందీయబడినవి. బోధనాపద్ధతులలో ఇదియొక ప్రశస్తమార్గము.

ఈవాచకములయందు ఆటవిడుపుపద్యములు, సమస్యలు, పొడుపుపద్యములు, ప్రార్థన పద్యములు చేర్చబడియుండుట ప్రశంసనీయుముగనున్నది. మన వాచకపుస్తకములయందీ పద్ధతి నూతనము. ఆటవిడుపుపద్యములనుమాల్రము ఈవాచకములందేగాక ఇదివఱకు మఱియొక వాచకములందును వేయబడియున్నవి. ప్రార్థనపద్యములు, పొడుపుపద్యములు, సమస్యలుచేర్చుట కీవాచకములే ప్రారంభము. అందు ప్రయమరీతరగతుల కుద్దిష్టమైనరెండు, మూడు, నాలుగు తరగతులయందే ఇది విరళమైయుండుట గమనింపదగినది. సమస్యలచే పదవిజ్ఞానమును, పొడుపుపద్యములచే లోకజ్ఞానమును విద్యార్థులకు గలుగును. ఇవి వారి మనస్సులకు వేదనలేని పరిశ్రమను కలిగించును. జ్ఞాననుచేవును.

కల్లబాల్లి స్వతంత్రరచనముగల పద్యములుగాక ఈవాచకములయందు ప్రాచీనములగు శైతకములనుండియు, ప్రబంధములనుండియు పద్యములేర్పికూర్చుట పొగడదగినది.

పెద్దలనోటవినిన పద్యములతో నిట్లు పుస్తకమున బాలకుడు పరిచయమునొందుటచే నవి వానిమనమున బాగుగ హత్తును. అదియునుగాక పసిలేనముననే విద్యార్థికి మనప్రాక్షస శ్రద్ధాయుముతో పరిచయమేర్పడును. ఇట్లనుటచే ఈవాచకములందు సవినభావములను ప్రసరించుపాఠములులేవని తలంపరాదు. 'బాలభటుడు,' 'పరిపతిసంఘములు' మొదలగు పాఠములు విద్యార్థులకు నవ్యభావోదయమును కలిగింపనమర్థములై యున్నవి. నర్త్యము, సహనము, స్వాతంత్ర్యము మొదలగు సద్గుణములను ఈవాచకములయందు కథానిదర్శనములతో నిరూపించుటచే విద్యార్థులు నైతికజీవనమలవడజేసికొనుటకు ప్రోద్బలముగలదు. జాతీయ జీవితమునకు దర్శనములగు విజయదశమి, కృష్ణాష్టమి, శార్దూలపూర్ణిమ మున్నగు పర్వములనుగూర్చి ఈవాచకములందు పాఠములుగలవు. ఇవి ప్రత్యేకముగ విద్యార్థుల చిత్తము నాకర్షింపగలవి యని మాఅభిప్రాయము.

ఈవాచకములయందు ఒక్కొక్కదానియందును ఒకటిరెండు తేనాలి రామలింగ నిహాన్యకథలు పాఠములుగా చొప్పించబడియున్నవి. హాసము ఆనందదాయకము. ఆనందము అరోగ్యవర్ధకము. అగుట ఈరీతిపాఠములు వాచకములందు చేర్చుట ప్రత్యేకప్రశంస నీయము. నిరంతరపఠనముచే విద్యార్థుల మనములు మౌనవారకుండ ఇట్టిపాఠములు ఉజ్జీవింపజేయగలవు.

వీటినున్నిటికంటె ఉత్తమవ్యక్తుల జీవితచరిత్రలు చేర్చుట ఈవాచకముల శ్రేష్ఠత్వమునకు శిఖరప్రతిష్ఠ. ఉద్గతికన్య, బాలచంద్రుడు మొదలగు ఆంధ్రవీరులచరిత్రలు, పెద్దన, వేమన, తిమ్మన మున్నగు ప్రాచీనాంధ్రకవుల చరిత్రలు, వీరేశలింగముపండితులు, వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము మొదలగు ఆధునికాంధ్రసారస్వత సేవకుల జీవితచరిత్రలు, త్యాగరాజు అను ఆంధ్రగాయకశోమణిచరిత్ర చేర్చుటచే ఈ వాచకములు ఆంధ్రవాచకములై ఆంధ్రమహాశయుల ప్రత్యేకాభిమానమునకు పాత్రములై ఆంధ్రవిద్యార్థులకు అవశ్యపఠనీయములగుచున్నవి. ఆంధ్రమహాపురుషుల జీవితములేగాక గోవిందరెడ్డి, శివాజీ, రవింద్రుడు, వివేకానందస్వామి, విద్యాసాగరుడు, దాదాభాయి నాథోజీ, మాలవ్యా, గోపాలకృష్ణగోఖలే మున్నగు భారతమహాపురుషుల పవిత్రజీవితములు ఈవాచకములందు జేర్చియుండుటచే వీనిని పఠించు విద్యార్థులు ఆంధ్రకీర్తితోడనే గాక భారతకీర్తితోడను ప్రవేశముగందురు. ఒక్క పురుషులజీవితములవేగాక చాందుబీబి, రాణిభవాని మున్నగు భారతమార్మలను ఈవాచకములయందు స్మరించిరి. మరేసహనమును కలిగించి విశ్వసాభ్యాత్మత్వమును పెంపొందించి విద్యార్థులకు శ్రేణముగలిగించుటకీ వాచకములందు వివిధమతప్రవృత్తిల జీవితగాథలు చేర్చబడినవి. ఇట్లు వివిధవిషయములకు చెందిన విషయములతో ఈవాచకములు ఒప్పుచున్నవి. విజ్ఞానము, సీతి, ఉత్తమశీలము గలుగుటయేగాక ఈవాచకముల పఠనమున విద్యార్థులభాషయు పరిణతిచెందును. ఇందలి

కైలి తరగతివారీగా క్రమవికాసమునొందుచున్నది. అతినిర్దుష్టముగు భాషయని నిస్సం
దేహముగా చెప్పవచ్చును. ఇన్నిరీతుల ప్రశస్తములై యున్న ఈవాచకములను అంధవిద్యాధి
కులు పాఠశాలలయందు ఉపయోగించి వీనివశమువలన పూర్తిలాభమును అంధవిద్య
కులకు కలిగింతురుగాకయని గోరుచున్నాము.

జానకీనిర్వేదము

శ్రీమతి సామవేదము సీతారామముగాయ

౧

పిడుగులు లీ యదంతము చెవింబడిసంతనె నాదుప్రాణములే
విడివడిపోవడేలనో? ద్రవించెడునీమనమెల్ల నాకునై
నుడివడిస్సుక్తి, ఇంతదయఁ జూపఁగలేక రఘూత్తముందు నా
నడవడి దోషయుక్తమనెనా? అనలుండెరుగఁజొ? లక్ష్మణా!

౨

ఏ యనురూపదంపతుల నేభవమందెడబాపి యుంటిన్
ఈయడవిం దపించి కృత్యింపగ నిట్లు దయాసముద్రుడ
న్యాయపువాదునమ్మి కడునాకొనఁగూరిచెన్నెగు నైన, దా
నే యిటులెంచ, లోకమది నేర్చునె యెండొకరీతిపల్కుగన్?

౩

తలలోనాలుకవోలెనుండి తనసంతాపాగ్ని, ముత్రేమవా
గ్జలసందోహముచేత నార్చుచు, నజస్ర మ్మొక్కుచో భక్తితో
నలుపకలేవోకొ! నేవలన్ వనములో, సంతోషియై ప్రేమవా
క్కులందాఁబల్కుగలేదో? కూరిమిని నాకం గూర్చుచో లక్ష్మణా!

౪

అనయము శ్వేదదమ్ములకు నాస్పదమై, కనిసంతనే భయం
బును కలిగించు కాననము పూర్వము తా గడసంతసంబునే
యొనరిచె నాధువజ్జ సతిఁ దూర్తితప్తమరపై కవాహినిం
దనుపుటఁజేసి, నేడుకలదాగుభలేక మిఁకేల ప్రాణములే?

౫

ఈ కొరగానిగర్భ మిపు డేటికిదాపురమాయె? నాయెఁబో
నాకిటు జాహ్నువీదరిశన(?)మ్ము వరింపఁగఁ గోర్కెకల్ల నే
లా? కలిగెన్ దయానిధి విలంబమునర్పక లోకవాదుకై
యీకరణిన్ దృఢించి నను నిట్లులనేయగనేల? లక్ష్మణా!

దేవి కృతి

శ్రీమతి బొడుపల్లి బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు

బేగడరాగము. — ధర్మసంవర్ధనీ మాయమ్మా వలె.

పల్లవి: — మాతామాం పాపే మరుజనకపోడరి మాతామాం పాపేమా||మా||

అనుపల్లవి: — మాత మహి నీమహిమచెలియ నారెరమె నీతాంతుముఖి జలజాతినయన విధాతవళమా పాతకములెడబాపుదయతో||మా||

యోగయోగిని యోగరూపిణీ యోగభారణి యోగజనమానవవిలాసిని
నీలతోయడమధ్యరూపిణి నిర్వకారిణి నిత్యనిర్మలనిర్మలి వాణీ నెరనమ్మితిని ||మా||
భువనమోహిని భవవినాశిని బుధజనావని పురహరుని అర్థాంగి పరదేవి
నిరతమును నిను నమ్మితినిగారి క్రకాత్యాయిని కలుషములు కడద్రోయక
జననీ నిగమాంతివేదిని||మా||

ధరను ఛత్రాపురనివాసిని త్రిపురేశ్వరిని, కరుణగోరి శాలమనవారి పుర
మనేమందిరముననువెలసి నీరులొనగూర్చు పరమపావని పలుకవేలానే
పంతిమేలానే||మా||

దేవి మంగళ హారతి : రామా లాలి వలె

పల్లవి: అంబ మంగళం జగదాంబ మంగళం కంబుకంబి త్రిపురసుందరి కాళిమంగళం||
చరణం: మాయిమంగళం భోగదాయిమంగళం మాయమాయలకు నెల్లములమంగళం
కాళిమంగళం ఓంకాళిమంగళం కాళిభద్రకాళి శ్రీబాలమంగళం||అం||

దేవి కృతి

లిల హరి రాగము

మహిపాసురమర్దనివలె

పల్లవి: బాలత్రిపురసుందరి వహోస్తుతే ||రా||

అనుపల్లవి: భాలశూరిని భక్తపాలిని కాళిని శూరిని హరిని లీల సుగుణయశోవికారిని ||రా||

చరణం: హరిణాక్షి హరిమధ్య హరివాణి హరివేణి హరురాణి హరివాహి

హరిపదధ్యానే సరసిజోద్భవనన్న తే ధరలసురలాపూజితే వరహిమాలయ
గర్భములలో సురచిరంతైయున్న దేవి || బా||

ధరవెలయ గుముదూరిపురవాసు పరమేశు చరణశమలసేవ మరువక
ధ్యానించే గిరిజపుత్రిక పార్వతే సరసిజములచే పూజితే పరమహావని
వసుదు దలిచిన ధరలో లక్ష్మణకవిని బ్రోచిన || బా||

కమలాంబ నాచింతదీర్చవమ్మా ఎలె.

పల్లవి: మంగళంబిదే హర ఆస్తుతాన

అనుపల్లవి: రంగనిసోదరీ మంగళాంబ తే || మం||

దరణం: విశ్వజనని నీకు వశ్యమేదికాదు పశ్యమూలరాశి విశ్వనాథురూపి || మం||

సానాక్షి సన్న కరుణించిబ్రోవు వారణాశిపురగారి భారతాంబ || మం||

మానసమునసేదు ధ్యానమెప్పుడుమరువ దానవాంతకీ యాదీనురాలిచేతి || మం||

సాక్షిరూపిణి మోక్షదాయిని మహాలక్ష్మి నామొనవిను విళాలాక్షి తల్లి || మం||

శ్రీ రంగ నాథుని ముక్కోటి వైభవము

శ్రీమతి వాచిలికొలను సుబ్బమ్మగారు

కమానురాగము—రాపుతాళం

(“హరౌడరాజదేవో” అను జావళీప్రకారము పాడవలెను.)

పల్లవి: రంగనికనుగొంటిని శ్రీవయ్యారి రంగధామునిగంటిని || రంగ||

అనుపల్లవి: శ్రీమంగళకరమా రంగపురమునందు, రంగనాయకతోడ రాజిల్లుకావే||రంగ||

దరణం: పరమమంత్రసారము శ్రీవైకుంఠపురమున కిది సమము

పరమార్థమిదియని భక్తులకెరిగింప పరవాసుదేవుడై భాసిల్లుపరిమళ||రంగ||

చిలుకమంటపమునను శ్రీయాశ్వాద్ధు తనకీర్తిపాడగను

కలికేసురాయి మెరయ భుజిరీటముదాల్చి

తగుకుడెల్ల ముద్దురొలుసు శ్రీవయ్యారి || రంగ||

రత్నకవచము మెరయగా రాజాధిరాజుల్ రమణీయముగ గొల్వగా

ఉత్తరద్వారమున వెడలి సహస్రపాద

రత్నమంటపమున రాజిల్లుకస్తూరి || రంగ||

ముక్కోటిదేవతలు ముదమున గొల్వి ముక్కంటిసేవింపగా

అక్కరతోపకల దేశవాసులుగొల్వి

ముక్కోటిహరివాసరమున శ్రీమోహన || రంగ||

యెన్నెన్నోవిధములను భాగవతులు సన్నగుల్ నేయగను

తిన్నగవీణగానము నాలకించుదు పచ్చగళయకుడై పన్నేలువయ్యారి||రంగ||

ప్రపంచ ములోని కల్ల చిన్న పోస్టాఫీసు :—

ఇది మాతలికొనలపంధిలోవున్నది. ఇది రంగువేయబడిన యొకచిన్నపీపా. ఇది గొలుసులతో రాళ్లకు గట్టబడి నీటిపై చేలయిండును. ఇటువంటి బోవువున్నయోదలు, ఒక చిన్న బోటుద్వారా యందున్న బాలులను దీసికొని, యందులో వేయవలసినబాలులను వేసి బోవుయిండును. ఈ పీపా ప్రపంచ నాకాదీరసంఘములన్నటిచేతను రక్షింప బడుచున్నది.

మిక్కిలి దీర్ఘమైన తెలిగ్రాము :—

యైనైలెడ్ స్టేట్స్ సెటెటరుగావున్న పిచ్చుర్దుగారికి తెల్వానునుండి యొక తెలిగ్రాము వచ్చియుం డెను. అందులో 22205 మాటలుండెను. దీనిలో 7770 సంకేతములున్నవి. ఇది ప్రాయముటకు సాధారణ మైన తెలిగ్రామపుఘరములు 142 వత్తును.

మౌళిక సంహారమునకు బూనిన పరిశోధకురాలు :—

'మైల్ బర్మింగ్ హామ్' అను ఒక శ్రావించియువతి లక్షలకొలది రోమల నొకేసారి చంపుటకు యంత్ర మొకటి త్రొత్తగా కనిపెట్టివది. మాత్రెల్లు సమీపమున రోనునదీయభద్రార్థముననుండు కామర్నాదీవు మునందలి మురికిగుంటలయొద్ద చుక్క పలికినది. ఈ రోమకు ప్రభాగమున మంటకలిగిన ఒక పెడల్లు గొట్ట ముండును. క్రిందిభాగమున రోమలను లాగుకొనుటకు తగిన చరీతనమున్నది. వెల్లురుకొలకు రోమలు రాగానే అవి గొట్టములోనికి ఆకర్షింపబడును. నవీనపరిశోధనలవలన 4 గుంటలకాలములో ఆ యంత్రము 5 రోమల బరువుగల 34 లక్షల రోమలను పట్టుకొనినది.

వది నెలల నిద్ర :—

చికాగోలో నొకచాలిక చదివెలలనుండియు నిద్రబోవుచున్నది. ఈ నిద్ర యొకవిధమగు శ్యాధి యని వైద్యులనుచున్నారు. ఈ కల్లులో నామెకు ద్రవవిద్యార్థ మాహారముగా నీయబడుచున్నది. ఇటీ వల నామెకు మరల వైశ్యమునందుటూచనము కనబడుచున్నది; అప్పుడప్పుడు కాలను, వేయియును కద లించుచున్నది. ఆమెను చూచుచున్న వైద్యు లింకను ఆమె కచ్చుడు పూర్తిగ తెగివెచ్చుచో వెళ్ళుకాల మునుచున్నారు.

మొమ్మ రీ ఛోను :—

జానకీ క్షిత్రాలని తమ చందాదారుల కుతకరింపుటకై డి:కె: పగరమున పెరిభోను అధికారులు ఒకచరి చేయించున్నారు. చందాదారుడు తనయొక్కగాని తనవారియొక్కగాని కుభాకుభము లేదా తేలిలయందు చదువో ఆయాతేలిల నొక్కపాతిమూర్రము వ్రాపించిన చాలు. ఆ తరువాతనుండి ఆయా తిథులు వచ్చినపు చాచందాదారుని పిలిచి ఆ యధికార్లు జానకీము చేయించును. దీనికి చందా స్వల్పమే. వది యడుగుల యెత్తుగల నేలకలువ :—

దీని విస్తీర్ణము విన్నవో వెద్యలైన నల్పురవడక మానయ. దీని పేరు "ఎమోర్థోథాల్లస్ టిటానం" (Amorthothallas Titanumilly) పుష్టిలోనున్న నేలకలువనాతిలో నిది పెద్దది. ఇది చాలై నెల తేలి దీని మొగ్గలోడిగినది. ఈ విన్నమొగ్గ రహరమి యెనిమిదడుగుల యెత్తును పెడడుగుల నిడివియు గలిగియుండెను. దీని వళము లోన రక్షవర్ణమును, బయట మెత్తురవర్ణమును గలది అని ప్రాథమిక యన్వేటు గారు చూడండుదేశమునుండి వ్రాయుచున్నారు.

కుట్టను, వ్రాయును నేర్చిన మొండిచేతి పిల్ల :—

తెర్వాండీ గ్రామమునకు చెందిన మిస్ కాగ్గరీరెవ్యట్ అను (వసుచేదేమల) చారికకు పుట్టినప్పుడే తండుచేతులకును చేళ్ళులేవు. ఈమె చేళ్ళులేనియామొండిచేతుల లోనే అల్లుగలదు, కుట్టగలదు, వ్రాయగలదు, చిత్రింపగలదు, పియనా వాయింపగలదు. ఈమె లండన్ కట్టి కానిలు ఆర్ట్స్ స్కూలర్ పీష్యను పొందెను. కాంబెర్వర్ చిత్రకళాశాలలో ఈమె చదువుచున్నది.

నాలుగు రెక్కల పక్షి :—

న్యూజిల్లీ యను గ్రామమునకుండు నొకరైతుయొద్ద నొకపక్షి యున్నది. ఇది యొక కోడివలె నుండును. ఇది నాలుగు రెక్కలను విప్పకొని యెగురునపుడు రైపేనువలెనుండును.

పేకముక్కలను పంచు యంత్రము :—

అమెరికాలో ప్రాథెమర్ యల్, యఫ్, వుడెరిఫ్, ప్రాథెమర్ ఇ. యల్. రోజ్ అనువా రిద్దరు పేకముక్కలను పంచుటకు యంత్రము నొకటి నిర్మించిరి. ఒక బల్లపైన ఈ యంత్రమునుంచి ఒక బొత్తా మును ఒత్తినవో ఆటగాండ్రకు నాల్గు నిమిషములలో ముక్కలు పంచివేయును.

ఎల్యూమినియమునకు స్వస్తి :—

తెలియం అను నొకమాతనలోహము కనిపెట్టబడినది. ఇది ఎల్యూమినియంకంటె తేలిక— యినుముకంటె గట్టి. దీని యుపయోగమునుగూర్చి శీఘ్రపరిశోధనలు చేయబడుచున్నవి. ఇది గాఢవలె విరునును. అయినను దీనిని ఎల్యూమినియంవలెనే అన్నిచమలకు ముపయోగించుటకై ప్రయత్నములు చేయబడుచున్నవి. ఈ పరిశోధనలు జయ్యవడమగునో అల్యూమినియంకంటె ఈలోహము హెచ్చు ప్రచారమునకు రాగలదు.

కునుష్యన కై దేసి ఎలుకలు :—

ఒక జర్మనీదేశపు జంతుకాస్త్ర ప్రవీణుని రికార్డుప్రకారము ప్రపంచములో ఎలకలు మనుష్యుల కన్న నెదురెల్లు ఎక్కువగానున్నవని తెలియుచున్నది. భూమండలమున నిండు మిండు 10000000000 ఎలకలును, 1849500000 మనుష్యులు నున్నారనియు, ప్రపంచములో 1100 జాతులకు చెందిన జంతువులను పురుగులను కలపనియు, ఒక్కొక్కజాతిలో 400000 రకములు కలవనియు, అందులో 280000లుగా పురుగులు నృప్తికెందుననియు, వీనిలో సాలెపురుగులజాతిలో 120000, పీతాకోకచిలుకజాతిలో 50000, ఈజ్జజాతిలో 40000, చేమలజాతులలో 12000, మక్షిజాతిలో 10000, కుబిధములుగా నున్నవనియు అజంతుకాస్త్ర ప్రవీణుడు తెలుపుచున్నాడు.

హా లెండు దేశపు స్త్రీలు :—

“విశాఖాంధ్రమునందు హాలెండుదేశ మొక చిన్నవ్యవస్థాపితము. అయినను ఆ దేశపు స్త్రీలు ఎట్టి ఉన్నతస్థితికి వచ్చియున్నారో, అట్టికొన్నత్యము మరిచిదేశమువారును చెందియుండలేదు. అచటస్త్రీలు సుశీతలు, శుశ్రీమశిలలు, దేహక్షేమమునకన్న దేశక్షేమమునకై ఎక్కువగా పోయి పడువారునై యున్నారు. వారు అటపాటలు, వృత్తములన్న వీనగింతురు. వారి దినచర్యయంతయు గృహకృత్యములు, విద్యాభ్యాసము, దేశసేవ మొదలగు ఉత్కృష్ట కార్యములతో నిండియుండును. అచట బాలికలయొడ బాల్యావస్థనుండియే శిక్షానిధానమున ఎంతయు శ్రద్ధవహించుచుండును. కళాకాలముందు ఉన్నతవిద్య చెప్పిన పాఠ్యముగల రత్తితండ్రిలు తమబాలికలకు చీకక విశ్వవిద్యాలయమునకు పంపుచుండురు. అది హాలెండుదేశపు విశ్వవిద్యాలయములలో అదర్శప్రాయమైనది. ఉన్నతవిద్యా ప్రాప్తినింపగోరు విద్యార్థినులు పాఠాగమముగా అక్కడికి వెళ్లుచుండురు. హాలెండుదేశమునందు స్త్రీలు వైద్యము, ఉపాధ్యాయవిత్యము, ఇంజనీరి మొదలగు గొప్పగొప్పవృత్తుల నవలంబించి పురుషులకన్న ఎక్కువ అధికారపదవుల నాక్రమించియున్నారు. అచట వృత్తులన్నిటిలోను వైద్యవృత్తి మిక్కిలి ఆదాయకరమైనది. హా, ఎంప్లెక్టు మున్నగు ప్రసిద్ధనగరములలో స్త్రీలే వైద్యురాలై గానుండు వైద్యకాలలు ఎన్నియొకలవు. వారు కోసులయొడ ఎంతయో శ్రద్ధవహించి చికిత్సచేయుదురు. అక్కడ యువకులు మొదట కంపాండరి నేర్చుకొని ఏకో వైద్యాలయములో పనిచేయుచుండి కొంతకాలమైన పిమ్మట స్వీయవైద్యకాల శిర్యాటచేసుకొందురు. అక్కడ పురుషులకన్న స్త్రీలే విశేషముగా వైద్య వృత్తి అవలంబించి యున్నారు. చీకకవిశ్వవిద్యాలయములోని కమణాపద్ధతి అత్యుత్తమమైనది. అక్కడ స్త్రీలకు బాఠములో 18 గంటలు లేటింగ్ భావ, 16 గంటలు గ్రీకుభావ, 8 గంటలు ఇంగ్లీషుప్రెంచి భావలు, 4 గంటలు జర్మనుభావ నేర్పబడుచున్నవి. హాలెండుదేశపుస్త్రీలు ఈవిధముగ గొప్ప విద్యా పఠకులయ్యగు గృహకృత్యములుమూత్రము స్వయముగా చేసుకొనుచుండురు. కళాకాలముందును, విశ్వ విద్యాలయములయందును ఈవిషయమున యువకులకు ఎక్కువ శిక్షణదీయబడుచున్నది. పాఠ్యక్రమములో గృహవిజ్ఞానశాస్త్రమునకు ప్రాముఖ్యత లెసగబడియున్నది. ఇంటిపనులు చేయుటయన్న వారికి ఉత్సాహము దుండు. ఆ దేశపుమహారాజునకు తనకుమార్తెలకు విశ్వవిద్యాలయములందు ఇతరవిషయములతోపాటు గృహవిజ్ఞానమును నేర్పించుచున్నది. రాజగోధములలో తమగా వారిచేరినే పంట చేయుచుండున్నది. రాజకళ్యణి పంట, మట్టుపరి, గృహనిర్వహణము మొదలగు పనులు నేర్చుటకై వారములోకొన్ని ప్రత్యేకదినములు నియమించబడియున్నవి. ఆకార్యక్రమము ననుసరించి వారు పనిచేయు

మంధవలెను. ఈ రెండు దేశమున పురుషుల స్త్రీలను మిక్కిలి గౌరవించుట ఆ దేశ స్త్రీలకున్న గౌరవము మరి ఏ దేశ స్త్రీలకు గాని లేదని చెప్పట ఆతియోక్తి కాకాలదు. ఇంకన్న స్త్రీలయల నుంచిరి స్త్రీలకును, సాధారణములయందు స్త్రీలకును కృతజ్ఞులములకే సమాగౌరవము లొసగ బడుచున్నది.”

—(ప్రకాశ హిందీ పుస్తక.)

అన్వయము:—

“కోశ దేశము: భగవాన్ అను ఒక బ్రాహ్మణుడనడెను. ఆ భగవాన్ ఆవి యను పండితుని దివాసామాడెను. ఆ స్త్రీ దై:భిక్షురాలై మనుజులచే భగ్తువాఙ్మనపర్చియై యుండెను. కోశకాలమునకు వారికి ఎంతో సౌఖ్యమై అయెను. కొంచెము పుత్రులను, పిమ్మట ఒక పుత్రకయు కలిగెను. ఈ పుత్రకయే అన్వయారు. ఈమె మిక్కిలి విజ్ఞులయ్యవలె విజ్ఞానవీరియై పకలవిద్యలయందును ప్రవీణురాలని ప్రసిద్ధిబొందెను. ఎక్కువకాలము తీవించియుండుటచే అన్వయారు అనే నామధేయము ప్రసిద్ధమాయెను. ఈమెయొక్క విష్ణుశంకమైన చరిత్రములను, భవిశ్రోవదేశములను శ్రద్ధతో గ్రహించిన స్త్రీ పురుషులు ఆ కేతులుగలరని అన్వయారుగారి తీవితచరిత్రములన తెలియచున్నది. తనవలె స్త్రీ పురుషులు విద్యావృద్ధులు కావలయునని ఆమెయొక్క ఆశయము. అందులకుగాను ఆమెయే స్వయముగా ప్రతిగృహమునకు పోపుచు పోటలను, పద్యములు పాడుచు భవిశ్రోవదేశములతో మానవసేవ చేయుచుండెను. ఆ యోగియందు బట్టకూతురు ఆశేయికపండితుడనడెను. అపండితుడు తనకు మించినవారు లేరని అన్వయారుయొక్క విద్యాభివృద్ధిని చూచి యోర్వశిక కరాభసముచేయవలె ననెడియోచనతో ఉండెను. ఇట్లు బట్టకూతురి ఆభిప్రాయమును అన్వయారుకూడా గ్రహించియున్నందున వారిరువురికి మనస్ఫుర్ణులు యేర్పడెను. ఇట్లుండ ఒకవాడు కోశ రాజును, పుగళేంద్రి పులవరను, బట్టకూతురును, వీరు మువ్వరు వివారార్థమై బయలుదేడలి అన్వయారు ఉండేవిధిని వచ్చుచుండిరి. ఆమె గృహమునెలుగుల తీస్తేపై కూర్చుండియుండెను. ఆమె అనుమతమున రెండుకాళ్లు చాచుకొనియుండెను. ఆమహాశ్మ్యురాలు వీరిరాకను చూచినదై రాజునుచూచి ఒకకాలు, పుగళేంద్రి పులవరలను చూచి రెండవ కాలు ముడుచుకొనెను. బట్టకూతురును చూచిన క్షణముననే రెండుకాళ్లును బాగా చాచుకొనెను. ఈమూడు ప్రదర్శనములను చూచి రాజు ఆశ్చర్యముతో ఇందులకుకారణము వివరముగా తెలియజేయుమని అన్వయారును అడిగెను. అందులకు అన్వయారు రాజులను తమయొక్క ప్రజలు గౌరవించెదరనియు, విద్యా వివరమునంపన్నులకు పండితులకు ప్రపంచమందంతటను గౌరవము ఉండుననియు, గర్వభంగమునకుగాను మాజవప్రదర్శనమనియు బదులు చెప్పెను.”

—శ్రీ. రాజన్య (స్తోత్రము.)

మహా సంగ్రామ వ్యయము:—

“లేఖితపక్షమున కోశపుడు మంత్రిజేయియుండిన మిన్ మార్తరట్ రాన్ ఘ్టు అను నామె ఆయుధ విస్తరణము: నిరుద్యోగము” అను విషయమును గూర్చి, లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సుయూనియను సంఘమున సుపర్యవించుచు, యునైటెడ్ స్టేట్సు కాంగ్రెసులో సాంఘికసభ్యులుగానుండిన శ్రీ. కే. విక్టరువెరరుగారి చేసియుండిన యొక లెక్కను ఉదాహరించెను. “మహాయుద్ధమునందు పాల్గొనియుండిన వివిధ దేశముల వారిచే వ్యయముచేయుబడియుండిన 80,000,000,000 పౌనులతో గ్రేటుబ్రిటను, ఆమెరికా, కెనడా, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, బెల్జియం, రష్యా దేశములందుగల ప్రతియొక్కకుటుంబమావనను, 800 పౌనుల విలువ

నేయు పుంజును—బల్లలు మంచములు మొదలగుసామానులతో గూడిన యింటితో గూడ—కొనవచ్చును. ఇది యైనచేత దైవేశములలో 200000 ప్రజలుగల ప్రతివగరమునందును, 1000000 పౌనుల విలువగల బ్రాబ్రి నెలకొల్పవచ్చును, 1000000 పౌనులతో ఆస్పత్రి పెట్టవచ్చును, 2000000 పౌనులతో ఐర్వెలకా కాలను పెట్టవచ్చును. ఆమిగిలిన మొత్తము నూ 5 చొట్టైన బ్రహ్మభండుగానుంచినచో నేదాదికి 200 పౌనులు వృద్ధి వచ్చును. దీనితో 25000 మంది ఉపాధ్యాయులయొ, 125000 మంది దాదులయొ శీతములు చెల్లించుచుండు వచ్చును. ఇదియంతయును కాగా మిగిలిన మొత్తము యుద్ధమారంభమై యుండిన 1914వ సంవత్సరము వాటికి ప్రాప్య చెల్లియం దేశము లందు గల ధర్మకు ప్రైవేటు ఆస్తుల మొత్తమునకు సరియగును.”

—The Daily Post,

హైందవ సృత్యము:—

శ్రీమతి డాక్టరు కజన్సునతిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

“ఈ త్తవహించాఫావమున మహింజదర యను గ్రామముకడ భూగర్భవరీక్షకులు క్రవ్యసండునపుడు చారిత్రకవాద మిటీవల చిక్కినను. ఆనాడెము వెనుక వర్తకి రూపమున్నది. ఆనాడెము శ్రీ.పూ 8000—5000 సంవత్సరముల నడుమమందు కాలమువాటిదని యూహించబడెను. కాబట్టి దీనింబట్టి హిందూదేశము నందు వృత్తవిద్య, అంతప్రాచీనకాలమునుండియు నలరాగుచుండెననుట యథార్థము. ఆవృత్తమున కుత్సత్తి కారణము మిక్కిలి యుత్క్రష్టమైనది. ఆపూర్వ వీసృత్తవిద్య కాథారథులు. దేవదళయందుఁ దర్పిరి తీకై వారు వాట్యము చేయుచుండిరి. మరియు దేవతలగుడ వలెకులే. మహాశివుండు లోకముల సృతించితద నంతర మభయముద్రఁజాతురులేకులెత్తి యానందవృత్తములేకను. ఆధక్కానివాదము లయాబద్ధము. అది జగముల నడిపించుచున్నది. కాబట్టి శివుడు మహానటుడు లేక నలరాజు నవనోప్పచున్నాడు. జగత్తులను శౌతికానందమునుండి క్రమముగ బరమానందమునకు నడిపించుకొని పోవునది నిజజీలుగా నానుపారియను శ్రీకృష్ణుని తాండవలే. ఇండియాలో మృదంగమును, మరియు వాయింపుబడుట విన్నపుడెల్ల హైందవ సుజ్ఞానముఖ్యసూచకములను కైనిజెప్పకపొందరాదు మలు రెండును మృరించును. ఈరెండును తపోయోగ విశిష్టములు, ఈతపోయోగము లనోవ్యసంబంధములు. మరియు నిట్టిస్మరణవలనఁ రోయనదేవునఁగా మన శీవి తముగూడ నొకరీరు లయాశృతిసమన్వితముని. అవగా శీవితమున కొకపద్ధతియును బరమాంఘము నున్నది. ఇది యెరింగినపుడే శీవితము సువ్యక్తమైలోకమున కుపకరించును. మరియు క్రమనియమములనూటి యందుగలదు. ఇట్టి శీవితకాంతియును మైనది. రెదవ్యమో?—దుఃఖభావనము.

—New India.

జపాను దేశ వివాహ సంస్కారము:—

“జపానునందు చదువారుమొదలు నడునెనిమిదివర్షములవర్యంతము వివాహసంస్కారము జరుగుచుండును. వైవాహికప్రణాళి వారిప్రాచీనసమాజనియమానుసారము సంపాదితమగును. మొదట కన్య యొక్క పిత లేన యిచ్చానుసారము వరుని సేకరించుకొనును. తరువాత సంపూర్ణ తివరగృహ్యార్యముగా కన్య కవగతి మొనరించును. పిమ్మట వరునినడిగి వివాహసంబంధమున నాతనిమతానుతములను గ్రహించెదరు. ఒకవేళ కన్య తనరండ్రాద్యరా, ఆధవా ఆవ్యాగ్నియురిద్యారా నియమితములతో వివాహ బంధము సంపాదించుకొనుటయు దనిచ్చుప్రకటిత మొనరించె నేని అనువిచ్చ ఆకారణమైన దేయెవను కన్యార్థి ప్రాయసనిర్దుడుగా కార్యము జరుపబడదు. జపానునందు యూరోపియన్వ్యవహారితిగా కొద్దిపిన్ అవగా వివాహపూర్వము ప్రకాశ్యపరిణయరీతియును గలదు. వివాహాద్యకల యుపకుడు తన మనోనియత

కన్యావినయము తన బాంధవుల ద్వారా ప్రకటితమైనది. మొదలయినది. ఆ బాంధవులు కన్య యొక్క మాతాపితరులతోడ సంబంధమును నిరచరచెదరు. వరుని మనోనియత కన్యయే బహుశా వివాహాచ్ఛ కుడగు యువకుని పత్నియగును. కన్యయొక్క పిత తన కన్యను యొక్కయువకుని కిచ్చుటకు సహానుభి యునునని బాంధవగణ మొక పూర్వముందు సమావేశమై చరునియొక్కయు, కన్యయొక్కయు గుణావళి సంబంధమున చాలావన నొకరించెదరు. వరునియందును, కన్యయందును జోషమేదియు పరిపక్వతము కాకుండునని యభయపక్షములనుండియు మనహామల ఆవాప్రదానములు జరుగును. వివాహాతిథియును నిశ్చయింపబడును. ముగ్ధసంబంధమును, ఆత్మీయగణమును వివాహమునకు సంబంధించిన సమస్తాయోజనముల నొకరించెదరు. మందుముందు పరిపక్వతము వివాహావిచ్ఛేదము గలుగునని దానికారకు పీత యొత్తరదాయిగణముగా నుండురు. ప్రాచీన కాలమున మధ్యాహ్నమున వివాహసంస్కారము జరుగుచుండెడిది. కాని శ్రమరకాలమునందు సంధ్యాకాలమున జరుపబడును. వివాహమునకు పూర్వదినమున కన్యయొక్కచూర తనకన్యకు ద్వాదశాహ్లాదకాన మొనరియను. అది "Twelve Commandments of the Bride" అను నామముతో ప్రచలితము లగుచున్నది. ఈ యాహ్లాదకానానికి అపామదేశమునం దనేక శతాబ్దములనుండియు వాదరణయందున్నది. ఉపయుక్తద్వాదశాహ్లాద నిమ్నభాగమున నుదాహరింపబడుచున్నది. "౧. ఓ కల్యాణీ! వివాహాప్రియాసంపన్నులైన కిచ్చుట నీవు మాకు సంబంధించినదానవుగా నుండవు. ఆద్యాపది నీ వెటుల నాయాహ్లాదుకూలనగుచుంటివో అటులనే యిచ్చుటినండి నీవు నీయక్రమానుల అజ్ఞానుకూలనగుదువు. ౨. నీపై నీస్వామికి సంపూర్ణాధికారముండును. ఇక్కడనుండి నీస్వామియే నీకు ఆధిపతి. ఆతనితోడనే నీశిష్టచరిత్రవహారము జరుగును. స్వామి అజ్ఞానుకూలముగ తిరుగుటయే స్త్రీకి స్యాచ్చుధర్మమని చెప్పబడుచున్నది. ౩. నీ వ్యవహారవర్తనయు తల్లికి బదులు ఆ తల్లితో జరుగుచుండును. ౪. స్వామి చరిత్రయం చెప్పుడును సంతోషమొనరింపరాదు. సంతోషించునని నీయందు స్వామికిగల స్నేహము హాసగును. ఏ విషయమందైనను స్వామిపల సారపాటు జరిగినది అప్పుడును నీవారనియెడల హాసప్రకటన మొనరింపరాదు. సహిష్ణుతావలంబన మొనరింపవలయును. ఆతడు కాంతరిక్తుండైనపుడు మృదుభాషతో నీ వారని సారపాటు వారం కమత మొనరింపవలయును. ౫. స్వల్పభాషిణియై యుండును. ప్రతివాక్యములతో నెప్పుడు నెట్టి యంతోషతన మనరాదు. అవ్యత మెప్పుడు వాడనండుము. ౬. నిత్యముమౌనమునందే శయ్యాగ్రవర్తిక మొనరింపవలయును. రాత్రులం దందలు శయ్యాగ్రులైన పిమ్మట నీవు శయనమొనరింపవలయును. దినమందు సర్వతోభాషముగ నిద్రాత్యాగ మొనరింపవలయును. ౭. ఏదని సంశయింపవలయునప్పుడు వచ్చుటనుపూర్వము ఎట్టి సాధారణజనమండలిలోగాని అథవా ప్రకాశకార్యముల యందుగాని యోగదాన మొనరింపరాదు. జనులనుంపులలోని కపుడును పోరాదు. ౮. త్యోగిణిజనుల కెప్పుడును నీచేతిని చూపరాదు. ౯. ఉత్తమ గృహపరిచారికపు గమ్మ. పశేషముగ గృహకార్యముల యందు మితవ్యయకారిణిని గమ్మ. ౧౦. విద్యయు శాస్త్రమునందు బైవాహికకార్యసంపన్ను వయ్యెదవు. అయినను యువకసమాజముతో నీ కధికసంగమము గలుగదు. ౧౧. నీ వసవధారణము మిక్కిలి చిత్రవిచిత్రముగా నుండనూడదు. పర్వదా సంయతీభావముతో వేషవిభాష మొనరింపుము. ౧౨. తండ్రి సంశయము బట్టిగాని, ధనమును బట్టిగాని అపాంకారముగందానపు కానుండుము. తండ్రి ధనికుడైనను ఆత్మ వారియంట ఆతని యొక్కసంబంధమున గర్వపూర్వవచనమును బలంకుము." ఈ యాహ్లాదముపాము ప్రత్యేక మొక్కరర్పణిష్యముగానున్నది. అపామదేశస్త్రీలు ఈయన్నియవదేశముల నీకేశతాబ్దములనుండి విశేషాదరముతో విశేషయత్నముతో పాలనమొనరించుచున్నవిన్నాడు. వివాహకార్యము

వరగృహమునందే యువరించుచును. వివాహసంస్కారము జరిగిన తర్వాత యువరివనమున వనదంపతులు కన్యా గృహమునుగూర్చి నడచెదరు. దీని యువలక్ష్మ్యమునందనే కప్రకారములగు వాయోజన లాసరించుచును. కన్యాయొక్క పిత వారి రాంధవగణముకొల కొకపెద్దమందుచేయ ప్రయత్నియెననియును. వనదంపతీ గృహప్రవేశసమయమున వరపక్షిజడము వెంట వావాప్రకారములయొనవారములను, ద్రవ్యాదులను చెల్లుదు. వరపక్షి కన్యాపక్షములపల్ల వదిలిన కేయలవారము లభించెనో, చాని ప్రత్యేకవారస్వయాచముగా వీ యువవారము విడియొగించుచును. ఆ సమయమున కన్య తవస్వామివలన ప్రాప్తములైన వస్త్రములనే ధరించియుండును. ఆ వస్త్రములపై వరపంశవరంపరాగతదివ్వాములే విద్యమానమగుచుండును. చాని వలన కన్యక యాసమయము మొదలు పితౌపరీవారసంబంధమేదియులేక పితృగృహమున కతిక్లిప్తమౌపిణియై వచ్చి నటుల భావము నువ్వకమగును. ఈ సంబంధమున జరుగుతున్నవము మధ్యాహ్నకాలముబట్టి చాలరాత్రివర కదిచ్చిస్తమగును. అనేకప్రకారగీతవాద్య, ఆహూతప్రహారకార్యకలాపముజరుగును. భోజన సమయమందు కన్యయు, తవ్వారయు నిమృత్తితస్య క్తులను దర్శించుదు. పిమ్మట రెండుమాడునూసములకు వనదంపతులు తమరాంధవుల కొకమిందు నొసరింతురు తవయింటియందైన, అభవా పూటమాళ్ళ యింటి యందైన, విందుకు వీర్పాటులాసరించి యందట నచటికే నిమృత్తితమొనరించుకొనియొ దరు. కొందఱొడయిన నుందరమగునువనయనందు దీనివీర్పాటునొసరించెదరు. ఇహమతేక చాలిక వైవాహికవస్త్రములచే నుపజ్జితయై పతిగృహమున వచార్యణమొనరించుసమయమున “ఈ సమయముదొడ్డి అగ్నినియెడల నతర్కపై తిరుగవలసియుండును” అని తలంచును. ఆ చాలిక సచారసవ్యవహారముల నందే ఆపె భవిష్యత్తీవనమయొక్క నుభదుఃఖములు నిర్భరములైయుండును.”

—భాగవతగర్వత్రక.

ఏ కాక్షర స్మరణము :—

“గృహలక్ష్మీ! నేను చెప్పబోవునంగతి నీవు శ్రద్ధగా గమనించుము. కనకాపురంబునందు “వేదాంత మయ్యంగార్” అను ఒక బ్రాహ్మణునికి 18 సంవత్సరములు వయస్సుగల ఒకకొమారుడు గలడు. ఆకొమారునికి తండ్రి “రామ” యని పేరుపెట్టి అధికప్రేమతో జూచుచుండెను. ఇట్లుండ వేదాంతమయ్యంగార్ పృథ్వాప్యమగుటచే అంత్యకాలకథవారోగబాధలు పడుచుండెను. ఇట్లధికమృత్యుబాధలు పడుచుండియు కొమారుని యెడబాటుక అధికప్రీతితో “రామ” యని పిలుచుచు తనదగ్గరనే పెట్టుకొనియుండెను. రామునకున్న తండ్రిపై అధికప్రేమవాత్సల్యము లుండుటచేత తండ్రిని ఎడబాటుక గంటగంటకు మందులు యిప్పించును, ఉపచారములుచేయును అధికప్రీతితో తండ్రిదగ్గరనే యుండెను. ఇట్లుండి ఒకసమయ మందు తండ్రిపడుకొనియుండిన గదికినక్కగదిలోనికి మందులు కలిపి తెచ్చుటకై పోయెను. అట్టి సమయమందు తండ్రికి అంత్యకాలము తటస్థించియు కొమారునియుండుండెను ప్రేమచేత వానిని చూడవలచి ‘రామ!’ యని రెండవరములుచేర్చి పిలువలోయి పాధ్యముగాక ‘రా’ యని ఒక అక్షరముచే పిలిచి ‘మ’ యనునంతలో ప్రాణము పోయినది. ‘రా’ యని తండ్రి పిలిచినది కొమారుడు వినియుండియు ‘రా’ అక్షరముతోకూడా ‘మ’ అక్షరము చేర్చి పిలువనందువలన “మాతండ్రి యెవరినో ‘రా’ యని పిలుచుచున్నాడు. నన్నే పిలచేదెదల “రామ” యని పిలువడా” యని తలచి రాముడు రాకనే యుండెను. ఇంతలో తల్లి కొమారుని పిలిచి దుఃఖించుచు, “రామ! మీతండ్రి నిన్ను పిలుచుచు ప్రాణము వదిలివేసెను. నీవు మీతండ్రి దగ్గరకు రాకపోతివే” అని ఆడుగ కొమారుడు ఇట్లనియె: “అమ్మా! ‘రా’ అని తండ్రి పిలిచినది నేను వింటిని గాని ‘రా’ అక్షరముతోకూడా ‘మ’ అక్షరముచేర్చి ‘రామ’ యని పిలువనందుచేత నన్ను గాక

ఎవరికో 'రా' యని పిలుచుచున్నాడని తలచి రాకనే యుంటినిగరా" యని దుఃఖించెను. కనుక ఓ గృహ లక్ష్మీ! మరణసమయమందు 'రాను' యని చెంపక్షరములు చేర్చి భగవంతుని ధ్యానింతుమని వచ్చుటకు పాధ్యముగావచ్చుచి. పై తెల్పిన వేదాంతమయ్యంగారి మహోభిష్టప్రకారము మరణసమయమన రుద్రుడేదనే వృక్షము యొక్క చెట్టయనున్నది. ఒకరు బహుకాలము ఆష్టాక్షరముచే భగవద్ధ్యానముచేయుచుండి మరణసమయమన ధ్యానముచేయుటకు పాధ్యముగానిరేకుల నేమిప్రయోజనము? ఇంతకాలము కష్టపడియు ఫలము పొందని వారగుదురు. ఇదిగాక ఈ ప్రపంచమందు ఆనేకమైనభక్తులు వారివారిమహోభిలాషప్రకారం, వంచాక్షర, శ్రీరామ, మద్యుల, యని ఆనేకవిధములుగా భగవద్ధ్యానము చేయుచున్నారు. అట్టివారు మరణసమయమన భగవంతుని ఆష్టాక్షరపంచరాక్షరంబులచే ధ్యానించుదురని యెట్లు వచ్చువచ్చును? ఇన్ని యాక్షరములు చుట్టకు వరకు ప్రాణము పోక ఎలనియందునుని ఎట్లుదలంపవచ్చును? అట్లు ధ్యానింతుట మానవజన్మమనకు దుర్లభము. కావున గృహలక్ష్మీ! తరల్రవ్యాప్తమైన ఓం అను ఏకాక్షర ప్రణామంక్రమము జనులందరును స్మరణమం దధ్యానముచేయవలె నే హేయము విడిచి ఈలోకమునుండి సోమరపుడు ఓం అని స్మరించి ముక్తిపొందవచ్చును. ఓం అను ఏకాక్షరము స్మరించుట పాధ్యమగునని వచ్చువచ్చును. ప్రణామమన కన్యమగు మంత్రిము చెన్ని జరించినను ముక్తికొందుట దుస్సరమని మహర్షులు జెప్పుదురు. ఏకాక్షరమైన ప్రణామంక్ర ధ్యానము శ్రీ కృష్ణమూర్తి గీతయందుచదవించినారు. కనుక ఓ గృహలక్ష్మీ! సప్తకోటిమహామంత్రిము లలో మత్తమోక్తమగును ప్రణామంక్రమును నీ జీవితచర్యంతము శ్రద్ధాభక్తితో సదా ధ్యానించుచుండుము."

నేటి శ్రీ ల క సీ స ధ ర్మ ము లు :—

దేకోద్ధారక, విశ్వదాత శ్రీకాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు బాపట్లయంటరి

శ్రీహిలై మిగిలినవారివా గొనంగిన వన్మానమునకు నిలుల బదులుచెప్పిరి:—

"సోదరీమణులారా! తమ వన్మానమునకు నేను కృతజ్ఞుడను తెలుపుచున్నాను. నేను ఇరువేండ్లకు పూర్వము ఈపురమునందు నుంటూనుండలమువారి సంఘసంస్కారం ఒకభక్త్యుక్తిచేపొందితిని. ఆకాలమునందు శ్రీమదభిషిక్తి శ్రీమతి వోరగడి పీఠమ్మగారు పాటుచడుమండెడిది. యువతీసంఘాభ్యుదయమునకై ఆమె నాటిన బీజములు వర్తమానకాలమునందు శ్రీహిలై మిగిలినవారియందు చులించుచున్నది. ఆ కాలమునందు సంఘసంస్కారసభలందు శ్రీమదభిషిక్తివానామ, శ్రీ విద్యాభిషిక్తి, కొల్లూరివాపామలు, చతిభక్తి మొదలగువిషయములు చర్చించబడుచుండెడివి. వర్తమానకాలమునందు బిట్టినిషయములను దర్శించుట హాస్యాస్పదముగనుండును. ప్రపంచమునందు దంతెలుమ యువతీసంఘియందు మహాప్రళోధము గలిగినది. శ్రీలు పురుషులతోపాటు సకలర్షవహరములను నిర్వహించుటకు సమర్థము గలిగియున్నటులు ప్రపంచ వ్యవహారములు విశదముచేయుచున్నది. రహస్యమును శ్రీలు, వైద్యమునందును, యశస్వలములయందును, విద్యామయములయందును, రక్షకభటకాఖాయందును, కాస్త్రములతోనలయందును పురుషుల సత్కర్మమిందీ పని చేయుచున్నారు. సకలదేశములందును వివిధవ్యవహారములందును శ్రీలు పురుషులతో పోటీచేయుచు విలయమును పొందుచున్నారే. వర్తమానకాలమునందు శ్రీలయభ్యుదయము శ్రీలస్వారంక్రమమును నితర దేశముల కంటెను హిందూస్థానమునందు దత్తంకొరిపరముగనున్నది. శ్రీలును పురుషులచే ఆత్మవికాసమును పొందుటకు సంపూర్ణాధికారమును గలిగియున్నారు. వర్తమానకాలమునందు పీఠ, పాఠశ్రీ, చంద్రమతి, దమయంతి మొదలగు సత్కవితలచర్చియులతో సంకల్పవైఖరిచలపలసన కాలముపొయినది. పురుషులతోపాటు సకలరంగములందును శ్రీలును స్వీయసంఘాభ్యుదయమునకును, దేశాభ్యుదయమునకును, ధర్మాభ్యుదయమునకును పని చేయుచులిన మధనముయను సంపూర్ణమైనది. ఇతరదేశములందుచలెను మనదేశమునందును శ్రీలు సకల

[illegible]

గ్రంథ ప రి చ య ము

మై శ్రే యి :—

ఇయ్యది శ్రీ సీతా వాదతత్వసూచకమనిచే రచియింపబడిన అంగగ్రంథమున కాంగ్రహనువాదము. అనువాదకర్త్రీ జ్ఞానాంబ. పదలోకవాసియగు శ్రీమాదిరెడ్డి తాయారమ్మగారి కంకితమియ్యబడినది. ప్రాచీన భారతనారీమణియగు మై శ్రేయి బ్రహ్మజ్ఞానముచే ప్రభవీనుమన్న యాయుర్వైమగ్రంథము వాంఛస్త్రిలు యాదరించి కృతకృత్యులయ్యెదరుగాక! క్రొవ.పై.కా పేజీలు 105. వెల తెలియదు.

గీ త హో థ —

అంగ్రగ్రంథముల పదునెనిమిదవ కుసుమము. గ్రంథకర్త మహాత్మాగాంధీ. అనువాదకుడు ఉన్నవ రాజగోపాల కృష్ణయ్యగారు. భగవద్గీతారహస్యమును వెల్లిడించి నీయుర్వైమగ్రంథము వాంఛిపోదరపోదరీ మలులెల్లరు పరిపదగినది. వెల 0-4-0. క్రొవ.పై.కా పేజీలు 29. పలయవారు. అంగ్రగ్రంథముల, 6-7 తంబు శెట్టిపీఠి, మద్రాసునకు వ్రాసిన బడయగలరు.

న బ ర్మ తీ ఆ శ్ర మ ని య మ ము లు :—

అంగ్రగ్రంథముల 18 వ కుసుమము. గ్రంథకర్త మహాత్మాగాంధీ. అనువాదకుడు శ్రీ ఉన్నవ రాజగోపాలకృష్ణయ్యగారు. సుబర్మతీయోక్తమహనుల యభివృద్ధికోటకు, ఎటవాడచెరపాలనుండి, ప్రతిదినము మహాదుర్ముడు ప్రభాతవసుమమున పంపుయిందేడి "మంగళప్రభాత" యనునది వ్యాసముల సంపుటి. దీనికి శ్రీకాశీనాథుని వాగేశ్వరరావుగారి వివ్రలమును పీఠికగలదు. క్రొవ.పై.కా 82 పేజీలగ్రంథము. వెల 0-4-0 అణాలు అంగ్రగ్రంథముల, 6-7 తంబు శెట్టిపీఠి, మద్రాసు, అవివ్రాసిన బడయగలరు.

తె లుఁ గు నీ ము :—

ఇయ్యది తెలుఁగునీరులయొక్కయు, దేశముయొక్కయు, పరివ్రతలయొక్కయు మహాత్వమును వెల్లి బిచ్చు గ్రంథరాజము. రచయిత బుద్ధవాక్య్యయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు. విరాడంబర వియగు పల్లూర్ గొల్లపూడి సీతారామకృష్ణగారి కంకితమియ్యబడినది. గేయయాశమున లలితపదములతో కూర్చుటచే నీకవ్యమున కొకయందమేర్పడినది. అంగ్రులైవ ప్రతివారును తిప్పక చదువదగినది. నిర్దుష్టమైన విశ్వము. సులభశైలి. చక్కనియిచ్చు. వెల 0-4-0. పలయవారు మానవాచర్యగ్రంథమండలి, అంగలూరు ప్లాజెల్లా"యని వ్రాసిన బడయగలరు.

*ం థి గీ త :—

ఇది మానవాచర్యగ్రంథమండలివారి 10 వ పుష్పము. గ్రంథకర్త మానవజీవితాది గ్రంథకర్తయగు యిత దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు. వీరంతర దేశ పాతత్వదులగు మూల్పూరు రంగయ్య, చుక్కమ్మ ర్గ కంకితమియ్యబడినది. మహాత్మునితత్వము బాలనిక సహితము పరిచయమగునీతి యెల్లబడినది. భారతాభ్యయుకోటకు హృద్యమగు గేయములు గూర్చబడినవి. మహాత్మునిపవిత్రసందేశమును అంగ్రలోకమున తేయమన్న శృంగ్రంథమును విజ్ఞులు ఆదరింతురుగాక! పుటలు 88. వెల 0-3-0. ముద్దగొల్ప అచ్చు. వాచర్యగ్రంథమండలి, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా యనివ్రాసిన బడయగలరు.

వ్యయినాధబాలికాపాఠశాలకరణాలయనివేదిక :—

ద్వితీయవార్షిక కార్యనివేదిక (Avvai Home and Orphanage) మానుజీవది. ఈ సంస్థ మైలాపూ నెలకొల్పబడియున్నది. శ్రీమతి డాక్టర్ ముత్తలక్ష్మి రెడ్డిగారు దీనికి కార్యదర్శిగ నున్నారు. పది

మంది బాలికలలో మొదట నారంభించబడిన యాసంస్థలో శంకరమొదటముగియుచున్న యిపుడు ముప్పది మంది బాలికలున్నారు. దీనినిబట్టి, యామహావకారము చేయునమకట్టియున్న శ్రీశంక శ్రమచడియుం దులో తెలియనగు. దేశము బాగుపడవలెనన్న నిట్టిసంస్థలు ప్రతిజిల్లాయందునుండి తీరవలెను. ఆయాజిల్లాల యందుగల యిల్లాండు గట్టిగ ప్రయత్నించినచో నిది నెరవేరవలెనునా?

శ్రీకృష్ణలీలాస్మృతి :—

శ్రీయంత అండా ఆదినారాయణకవికృతము. ఇది 108 పద్యములుగల యొకచిన్న కావ్యము. శ్రీకృష్ణుని చరిత్రమంతయు నిందు ముద్దులమూటగట్టుపద్యములతో జరింపబడియున్నది. ఇందు ధర్మప్రధానంగము. శ్రీపురుషులందరు జదివి యానందింపవచ్చును. కల 0-4-0. క్రామపైత 30 పుటలు. చిరునామా : డి. ఆదినారాయణ, జీదరు, ముప్పివర హైస్కూలు, చీకాల, గుంటూరుజిల్లా.

పాగనుట్టలనలని ప్రమాదములు :—

మ. రా. శ్రీ దుగ్గిరాల శంకటమూర్త్యుప్రకాశరావు, డి. ఏ., నాగు ఆరోగ్యవారపుటుర్పువమున కాకినాడలో వాసిన మహావకార్యము. మట్టలు, సిగరెట్లు, రిడీలు, కారాట్లీలు మొదలగువాని కల వాటుచది వనారోగ్యములను బాదుచేయుచున్నవారిని చదివి తీరవలెను. రక్తాపి విద్యార్థులు! దేశోప కారపాపీయులగు శ్రీ మూర్త్యుప్రకాశరావుగారు పితృవాత్సల్యమున నిచ్చిన యాయుభదేశమును విద్యా ర్థులు శ్రీతిపూర్వకముగ గ్రహించుట పరమధర్మము. డెబ్బాపైత 22 పుటలు. కల 0—0—0. గ్రంథ కర్తగారికి కాకినాడకు వ్రాయుడు.

రామకృష్ణమందిరనివేదిక :—

శ్రీ రామకృష్ణమిషను విద్యార్థినిలయముయొక్క యిరువదియేనిమిదవ వార్షికకార్యనివేదిక నందు కొంట కంతయు సరిగిసిందుచున్నాయి. ఏకోత్తరవృద్ధిగొందుచు వీసంస్థ యాచంద్రార్కమైయుండు గాక. ఆంధ్రదేశమున నిట్టిసంస్థ యొకటి లేవండుట విక్రీణి విచారకరము.

విచారసంగ్రహము :—

శ్రీ నటనానందస్వామిగారు ద్రుతిదభాషముందు వ్రాసిన యీగ్రంథమును, శ్రీ సాగు ధ్యాన సంయలనా రాంధ్రకరించిరి. దుర్గాపూజములగు తత్త్వవిషయము లిందు తేటతెల్లములగు తెనుగుమాటలతో ప్రశోత్తరరూపుమున రెండుపదియున్నది. సాధారణజనులను బరింపవచ్చును. క్రామపైత 38 పేజీలు. కల 0—4—0. చిరునామా :—సాగు ధ్యానానందరి, శ్రీ శాన్తివిశ్రాంతము, ఘంటసాలపాలెం, పల్లిపాస్త, కృష్ణజిల్లా.

మదిలేపట్టణ బ్రాహ్మణసమాజ అర్థశతాబ్దవృత్తాంతనివేదిక :—

సం. 1882 రమున స్థాపించబడిన యాసమిత్రసమాజము యానాటివరకు నీత్యరసిన చేయుగ యుండుట ఆంధ్రులు గర్వింపబడినవిషయములలో వొకటి. అందును విద్యాభివృద్ధిలో వాదిమనస్సు యిపుడు, కాలజ్ఞానపరమోష్ఠ్యులై యొప్పు ది|| బ|| మ|| రా|| శ్రీ తిక్కాని బాలాజీరావు నాయ గారును, రా||సా|| మ||రా||శ్రీ దేవరకొండ సుబ్రహ్మణ్యం చింతులుగారును చిరశత్రులైయుండుట సంత గాదును, రా||సా|| మ||రా||శ్రీ దేవరకొండ సుబ్రహ్మణ్యం చింతులుగారును చిరశత్రులైయుండుట సంత ముతో గమనింపదగిన విషయము. తాము నాటివయొక తమయెదుటనే వృద్ధిగొంది మహాఫలము యొప్పుచుండుటను గనులాభకాయుటకంటె నధికతరభాగ్య మేమున్నది?

ఆ రో గ్య దీ పిక :—

అవకాశాల్లి కంజ, 8వ జాతీయఆరోగ్యశాఖవార కమిటీ 1929—33 సంవత్సరపునివేదికయను, మరికొన్ని యారోగ్యసంబంధములగు విషయములునుగల చిన్నపంచిక. సామాన్యజనులను జదివి లాభము నొందవను పెక్కువిషయము లిందు సూచ్యబడినవి.

గుంటూరుమండల ఆదియాంధ్రసంఘమువారి నిబంధనలు :—

ఈసంఘము సం॥ 1926 రమున స్థాపించబడినది. చతుమాంసభక్షణము మాన్పుట, బాలబాలికలకు విద్యగరపుట, కాష్టికవ్యవసాయముల వృద్ధిచేయుట మొదలగు నిట్టి యుత్తమాదర్శములతో బనిచేయు నిట్టి సంస్థలు సర్వజనసహదరము లొందుట భావ్యము.

శ్రీ రామ చంద్ర తారా వళి :—

శ్రీయంక దాసరి అంజదావ్యక్తము. ఇది ఆదిపూడిలోనున్న “అఘవివాళిక గ్రంథమండలి” వారి ద్వితీయకుసుమముగా బ్రచురించబడినది. “భద్రగిరివాస హనుమంత భక్తసోమ, రాజమలచంద్ర భీషాంధ్ర రామచంద్ర” యను ముద్రుటయతో నొప్పు నియమదియేడు పేసవద్యము లిందు వక్షత్రములవలె ప్రకాశించు చున్నవి. కవి పదమార్గియై వ్రాసెను. క్రామపైజా 14 పుటలు, వెల 0—1—0. చిరునామా: గ్రంథకర్త: ఆదిపూడి, బాపట్ల తాలూకా.

వీర గాథలు :—

మద్రాసు రెట్రోవల్ కండున్న సేవాసదనము హైస్కూలునందు తెలుగుపండితులుగానున్న అకుండి వేంకటకాష్ట్రీగారిచే రచియించబడినది. భానునివాటకమగు మధ్యమవ్యాయోగవాటకమునుండి కైకొన బడిన ఘటోత్కచ భీమసేనులగాథ; పరివ్యవచోచరిత్రమునుండి కైకొనబడిన సోహ్రుకున్దుములగాథ; భార తారణ్యచర్యమునందలి సోగంధికావ్రమావాచనవారణ సం దర్శమున నడచిన భీమసేనహనుమంతులగాథ; సువ్రసిద్ధులగు అభిమన్యుపరశురాములగాథలు నిందుగలవు. బాలబాలికలు కుతూహలముతో చదువుగలరు. పాఠశాలాధికారులు ప్రోత్సహించగలరని నమ్ముచున్నాము. క్రామపైజాన 84 పుటలు. చక్కని క్షేత్రాగిత ములు. వెల 0-4-0 అణాలు. ప్రకటనకర్త: అకుండి వేంకటకాష్ట్రీ, శ్రీవ్యాసవిశేషము, ఆర్యాపురము, రాజమండ్రి, తూర్పు గోదావరిజిల్లా.

తెలుగు గులిపీ యుగ, దర్శనంస్కరణమును :—

1931 అగష్టు భారతీనండి పునర్ముద్రితము. శ్రీ యం. యస్. వేంకయ్యగారు రచియించినది. తెలుగు అందచందములు, లోపాలోచములు ఇందు కులంకషముగ వర్ణించబడినవి. జిల్లానులు పరిచయగినవి. అంధ్ర లిపిక సంస్కారజావశ్యకత గలదు. దానికి గడంకుటకు పూర్వము ఇట్లు బాగుగవర్ణించుకొనుట మంచిది. వేంకయ్యగారు ఈవిషయమున మాపుచున్న అభినివేశము ముతించినది. ద్వితీయ క్రామపైజాన 24 పుటలు. సీతా విజయము :—

దాసరి లక్ష్మణశ్యామిగాతి రచియించినది. మర్దనకవి ప్రదీపమగు శతకంఠరామాయణమున కిది నవవ ముసేత. సీతను వీరాంగనగ నిరూపించు ఈకావ్యము స్త్రీజనములకు ప్రత్యేకముగ పరిచయగినదని చెప్పు మన్నాము. విద్యార్థుల కుపకరించు ముఖ్యవిషయము లనేకము లిందు సందర్శించియులుగ నవ్యుటచుట నిరూ పించ బడినవి. నిరుపమానములగునీకులు, రాజనీకులు తమదుగ జొప్పించబడినవి. క్రామపైజాన 124 పుటలు. వెల 0-10-0 అణాలు. వలయువారు గ్రంథకర్తకేర పితాపురము వ్రాయవది.

రామ ప్రయ :—

“కోటికురవయ్యను గాంచిన శ్రీయత తాతకృష్ణమూర్తి, వి.వి., ఎల్.టి., గారు రచించినదియు, ము.రా|| శ్రీ చాక్లరు బుర్రా శేషగిరిరావు, ఎం.ఎ., సి.హెచ్.డి., గారి యుపోద్ఘాతముతో నొప్పుదున్న ట్టిదియు నగు నీమహాపాఠగ్రంథము భాషాపతి కొకమండవమును నిశ్చలము. ఇందలి కథలు కొన్ని యదివలకే గృహలక్ష్మీయందును, భారతీయందును బ్రకాశించబడియున్నవి. ప్రతికథయందు వేదోద్ఘాత వింతపాటలు కలదు. సృష్టావస్థమగుభారతీయోగాని వికారమేమియులేదు. కథాపీఠ్యులందరును దీనిం జదివి యానందింతురుగాక. క్రామపైజ 148 పుటలు. వెల 0—12—0. గ్రంథకర్తగారిపేర భద్రాచలం (తూర్పు గోదావరిజిల్లా)కు వ్రాసి గ్రంథములు బడయవగును.

మరపురాని యన్నపూర్ణ :—

శ్రీయత దివి చెంచయ్యగారినిగాని, వారి యర్థాంగియైయుండి దేశసేవకై శ్రీలోకము నలంకరించి యుచిరకాలముననే దివంగతయైన శ్రీమతి అన్నపూర్ణాదేవిగారినిగాని యెరుంగనవారు ఆంధ్రులలో వరుదుగానుండురు. శ్రీమతి యన్నపూర్ణాదేవి నిజముగా మరపురానిది. ము.రా|| శ్రీ ఉన్నవలక్ష్మీ వారాయణగారు శ్రీ దేవిగారివచిత్రవీరికెంగహము నీగ్రంథమున దమయుపోద్ఘాతమునందు తెప్పి వారు. మరియు నిందు బ్రతికాలేఖలు, సామర్థాతీకథలు, సామర్థాతీకథలు నను మొదటియాదు ప్రకరణములును జదివిన వాయువీరత్నము పొందిన యకాలమృత్యువునకు దేశమంత తపాతపాటెనో గుంభముగ చెలియవచ్చును. ప్రతియాంధ్రయువతియు నీపాఠ్యమొకటి యందుకొనుట లెస్స. క్రామ పైజ 270 పుటలు. మంచి దళసరికాగితములు. నలయువారు దర్శి చెంచయ్యగారు, జయభారత్ ఇన్స్పెక్టర్ కంపెనీ, మదరాసు అని వ్రాయునది.

ఆంధ్రకవికులంజయము :—

శ్రీయత మూర్త్యదేవర రాఘవయ్యచాదరిగారిచే రచించబడినది. ఆర్యులనభిమంతులు, కొందరు, తమనొప్పుదనమును ప్రతిష్ఠించుకొనుటకై బుద్ధిభూత్వముగా నొనరించిన తంత్రము లిందు జూచుబడి యున్నవి. గ్రంథకర్తగారు సత్యాశ్లేషములై బహుశ్రమలనొంది యశేకగ్రంథములనుండి ప్రమాణముల నెత్తి యందు జూపియున్నారు. ఈ గ్రంథము కీ. శే|| శ్రీ రాజా పాపగంటి రామారాయణగారి కంకి తము నేయబడియున్నది. క్రామపైజ 120 పుటలు. వెల రూ. 1—0—0. చిరునామా : ఆంధ్రముద్రాక్షరకాల, తెనాలి.

నాదీవీరుడు :—

సెంటుపాల్ హైస్కూలు తెలుగుపండితులగు బ్రహ్మశ్రీ మండిత వేదం వేంకటకృష్ణ శర్మగారు రచించినదియు, ఎ|| రా|| శ్రీ తేనుపల్లి రాజగోపాలరావుసంతులుగాక నీతితో నొప్పుదున్నదియునగు నీ గ్రంథము విద్యార్థులు ఉత్సాహముతో చదువవలయున్నది. ఇందు అశోకునిచరిత్ర వ్యాకరణముక్తమగు భాషలో తెప్పగా బలుచుబడియున్నది. విద్యకాఖాధికారు లాదరింపవలసివది. క్రామపైజ 87 పుటలు. చక్కనిప్రతి 0—8—0. గ్రంథకర్త, వేదము వేంకటకృష్ణశర్మ, ఆంధ్రపండితుడు, సెంట్ పాల్స్ హైస్కూలు, వేదేరి, మదరాసు.

భద్రాచలపురవర్ణనము :—

పార్థకవాసుకమును సంస్కృతపద్యకావ్యము. తెనుగుతాత్పర్యముతోనుడ నున్నది. బ్రహ్మశ్రీ

జేదాంతం శ్రీరామకృష్ణగారితే రచింపబడినది. 181 స్లోకములతో నొప్పుచున్నది. శ్రీరామభక్తుల కమితానందకరము. కాకినాడ మజనరంజనిమూదాక్షరకాలాయందు ముద్రింపబడినది.

జంబీర చికిత్స:—

శ్రీయత దుష్ప్రసరి రామకృష్ణారావు బి.ఎ., గారు వ్రాసినది. ప్రకృతిగ్రంథముల 47వ పుష్పము. నిమ్మపండ్లరసముతో వసేకములగు సోగములు నిమ్మళించునని ముద్రసిద్ధాంతశ్లోకములను వాలంటిమహాస్వ గారు వ్రాసినదారి కిది యనువాదము. అందరికిని తెలియదగిన మాతృవైద్యము. క్రొత్తపైజా 18 పుటలు వెల 0—2—0. ప్రకృతికార్యాయము, దెలివాడ.

గృహ లక్ష్య మోక్ష మార్గము:—

శ్రీమతి నె. పార్వతమ్మగారితే సమకూర్చబడినది. మోక్షప్రాప్తికి వలయుమార్గముల నుపదేశించు జేదాంతగ్రంథము. నీతిపండితులు తోలి నీతిబోధకములగు చక్కనికథలచే నొప్పుచున్నది. 'అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి యనువాక్యోక్తి, 'జీవహింస' మున్నగునవి చక్కగా ఖండింపబడినవి. చదువదగిన గ్రంథము. డెమ్మి 18 పైజా 70 పుటలు.

ఉత్కల పతనము:—

శ్రీ అగ్నినీకుమారఘోషుడరచితును 'కథావహాద్' అను ఉత్కలనాటకమునకు 'కవిరాసమితి' కార్యదర్శియగు శ్రీయత పుణిపండా ఆచ్యలస్వామిగారి యనువాదము. మొగగ్ పాత్రాటగు నక్కర్ బాదుసహాను, ఉత్కలరాజును ముఖందేవునకును సంగ్రామముజరుగుటయును, అందు ముఖందేవున కవజయముగల్గి ఉత్కలరాజ్యము కిలిలమగుటయు నిందలి కథావస్తువు. ముఖ్యముగ ఈనాటకమునందలి శ్రీపాత్రలపోషణయు ఆకర్షణీయముగనున్నది. పురుషపాత్రలకంటె శ్రీపాత్రలే హెచ్చు ఆకర్షణీయముగ నున్న ఈ వచననాటకము శ్రీజనులెల్లరు పఠించదగినది. కాని ఇందలి కైలి ఆచ్యటచ్చట వివిధభోరణిలో నున్నది. అయినను జీషముగలకైలి అని ఒక్కకొనకతీరదు. ఈ నాటకమును అనువదించుటలో గలిగిన అనుభవమును ఊహిగాగివి ఆంధ్రకవిత్వరాధకులగు శ్రీ ఆచ్యలస్వామిగారు ఆంధ్రచరిత్రయందలి ఒక ఇతివృత్తమునుగొని నాటకముగా రచియింతురుగాకయని కోరెదము. జాతీయభావప్రారితులెల్ల నీనాటకమును చదువ వలయునని హెచ్చరింతుము. డెమ్మిపైజా 185 పుటలు: వెల 0—12—0. చిరువాహ: కార్యదర్శి, కవిరాసమితి, విశాఖపుట్టణము.

దస్తావేజుల మతలబులు:—

గ్రంథకర్త—ముద్రసిద్ధపరికారకారులగు శ్రీ కర్లపాఠం కృష్ణారావుగారు. ఇందులో పలువిధములగు దస్తావేజులకు మనోవాలు వ్రాయబడినవి. ఇందులోని మతలబుల ప్రకారము దస్తావేజులు వ్రాసికొనుటకు తగియున్నది. వ్యవహార కుమయోగించును. క్రొత్తపైజా 88 పుటలు. వెల 12 అనాలు. ప్రకటనకర్త: పులిపాటి రంగయ్య. పల్లిపర అండు బుక్ సెల్లరు, పీఠాల అని వ్రాసిన బడియగలరు.

శాకాహార ప్రయోజనము:—

ఇది మద్రాసు శాకాహారసంఘమువారిచే ప్రచురింప బడిన 'Superiority of Vegetarian Diet from the Scientific and Hygienic Stand-point' అను ఆంగ్లగ్రంథమునకు మండా వెంకటసరసింహో రావుగారి యనువాదము. ఇందు మానవజాతికిదగిన వివిధాహారములను విమర్శించుచు శాఖాహారమువలని

లాభములను చక్కగా తెలిపియున్నారు. అందులు చదువవలసివచ్చి. డిమ్మీసైజున 56 పుటలు, వెల ఆరూపాయ 8. రావుపాపేలు యం. వి. అప్పారావుపంతులుగారు, వెంకటేశ్వరస్వామి దేవాలయమువీధి, బరంపురం. అని వ్రాసిన బడయగలరు.

డి పా య న ము :—

ఏలూరు వాస్తవ్యులగు శ్రీయ్యత బొడ్డు మల్లిఖార్జునరావుగారి శ్రేష్ఠపుత్రులయి చి. వాగభూషణరావు వివాహముచోత్సవసందర్భమున సుప్రసిద్ధాంధ్రవిద్యత్కవిపుంగవులచే జడువ బడిన యాశీర్వాదపద్యముల సంపుటమగు దిగ్రంథమును కృత్జ్ఞతతో నందుకొంటిమి. బ్రహ్మశ్రీ శరావధాని చెళ్లపిళ్ల వేంకటకాశ్రమిగారు, కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికాశ్రమిగారు మొదలగు కవిశేఖరుల పద్యరత్నములందు గలవు. కవులకెంతయును పయోగించును. ఈరూపముగా బొడ్డువారిపంశము సారస్వతమునకు చేసిన సేవ కొంచెముకానిది. తమవంశమును సారస్వతప్రియత్వమున ఓలలాడించుటకు కారణభూతులగు మామిటలు, యువకవులు, ఆసధానులునగు శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజుగారిపెండ్లియు కొనియాడుచున్నాము. గ్రంథ ముచిరిము. క్రామసైజున 155 పుటలు. 'బొడ్డు మల్లిఖార్జునరావుగారు, ఆదివార ప్పేట, ఏలూరు' అని వ్రాసిన బడయనగును.

పత్రికా పరిచయము

దేశ సేవ :—

ప్రతిగనివారమును వెడలు నీప్యతంత్రవాదాపత్రిక యీశ్వరకటాక్షమునలన బావకమహాశయుల యాదరణము నొందుచు కుగ్గవక్షచంద్రునివలె శోభిల్లుచుండుట పరమసంతోషకరము. ముందువెనుకలు తెలియని కేటివిషయ పరిస్థితులలో బహుమెలనువగల్గి రెండేండ్లుగడసి 'దేశ సేవ'కు మాడవపడు ప్రాప్తింపచేసిన సంపాదక మహాశయులు శ్రీ బోడిపాటి రామలింగముగారి పెంతయు కొనియాడుదుము. మాడవ సంపుటపు ఈ తొలిసంచికయందు సాహితీసమితి, సాహిత్యమండలి, ఆంధ్రభారతీశీర్ష మొదలగునర్హ్యవ్యవస్థల నలంకరించు ధీరత్నములు, శేవలదేశ సేవాభిరతులై వ్రాసినవ్యాసములు—పద్మగద్యాత్మకములగునవి—యిందు విరాజిలుచున్నవి. చందా సం॥ రూ 3 లు. విడిపత్రిక రూ 0-1-0 కార్యస్థానము: బెజవాడ.

మూ 9) పేట గు :—

స్వెల్లారునుంచి ప్రతిసోమవారమువాడును వెలువడుచున్న యాంగ్లేయవారపత్రిక. దేశీయాంతర్జాతీయ సమస్యలను నిష్పక్షపాతబుద్ధితో జర్పించుట యీపత్రికకు సహజభూషణము. రాజకీయార్థికసాంఘిక వాదములయందు "ఆతిసర్వత్రవర్ణయే"త్రను నీతిమాతగాగిని యీపత్రిక వెలువడుచున్నది. చందా సం॥ రూ 5 లు. కార్యస్థానము: స్వెల్లారు.

దేవాంగ పత్రిక :—

ప్రత్యేకసాంఘికాభివృద్ధినిగోరి యీపత్రిక శక్తివంశవలేక పనిచేయుచున్నది. అన్నము ప్రాణమును గాపాడును. వస్త్రము మానముగాపాడును. ఇట్టిమానరత్నకమగు వస్త్రమునుగూర్చిన పరిశ్రమయే జీవనాధారముగ పోవచ్చుకొన్న దేవాంగసంఘమునకుఁ తెందియున్న యీపత్రిక ఒక దేవాంగులకేకాక మానవసంఘమున కంతటికేని మాన్యమయినదనుట యథార్థము. చందా సం॥ 1-0-0. కార్యస్థానం. నెం 8 రామానుజ కూటమవీధి, చాకలపేట, మద్రాసు.

18:—కలకత్తా. శ్రీ కూడిలిచారుమహారాజీవారిస్మారకచిహ్నమునకై కమిటీయేర్పాటుజరిగెను.

—ధీర్ఘ. శ్రీమతి వేదకుమారి (శ్రీ శ్రద్ధానందప్రాయశ్చలవారి పుత్రిక) గారును, కామలాక్షదేవిగారును ఆస్పృశ్యతానిర్మూలకముగూర్చి ఉపన్యసించిరి.

19:—అలహాబాదు. వికమత్వపరావేశమున శ్రీ బ్రజలాల్ నెహ్రూగారిగా రాపాదించిన స్త్రీలకుమాన హక్కు ప్రతిపాదించుట యీ మోదించబడెను.

:—త్రిశోధం. కొన్నింటి మూడువారములు సంచారముచేసి శ్రీమతి షిర్డీశాదేవిగారు యిచటకు వచ్చిరి.

:—తిరువంగోడు. పారిశుధ్యమున గాంధ్యాశ్రమమున జరిగిన సభకు శ్రీ గతి కన్యూబాయిగా రధ్యక్షుర్య మహించిరి.

:—కాంటాయి. శ్రీమతి పాదామనీషహరీగారు రె. 144ను నుల్లంఘించి 8 నెలల శిక్ష నొందిరి.

20:—రాజమండ్రి. శ్రీమతులు చామెల్ల కమలరత్నం, పి. తాయారమ్మ, తలారి చంద్రమతి, యం. కె యస్. నాజుద్దీన్ బేగం, బి.యె., (ఆవరస) బి. జి, గార్లు ఆధులభారతమహిళామహాసభకు, లక్షోపైతురి కరిగిరి.

21:—వీలూరు. శ్రీపాదన్న భగవన్నారాయణగారి శిక్ష రద్దుచేయబడెను.

22:—డక్కా. సదేంద్ర చాలానకు మూడేండ్ల జైరికను వివాహ మొనరించిండును పద్మాదాసకువాని కైదు నెలల శిక్ష.

—కలకత్తా. ఛగ్లమ హక్యకేమగో ఉరిశిక్షకుడిన ప్రబోధకుమారు బహుచారిగారి కల్లి శ్రీమతి కుంకజనీ దేవిగారు, శ్రీ హర్పాశ్చర్యమునకు దాక్షిణ్యవిన్నపమందిరి. తదంగీకారము వచ్చురకును వేదియంద పిలువదని దాడిషియల్ కార్యదర్శి తెలియజేయుచున్నాడు.

:—తిరునెల్వేలి. శ్రీమతి షిర్డీశాదేవిగారు ఆస్పృశ్యతాప్రచారమునకై దేశభక్త శాం. చంకటప్పయ్య గారితో వచ్చిరి.

24:—మధుర. శ్రీమతి షిర్డీశాదేవిగారు తిరునెల్వేలినుండివచ్చి జనీరంగసభలో యుపన్యసించిరి.

—అలహాబాదు. శ్రీమతి స్వయాపరాజీగారు యూనిటీకాన్ఫరెన్సుకు విచ్చేసిరి.

25:—రెజినాడ. శ్రీమతి కాట్రగడ్డ రామసీతమ్మగారు మధుర కైలుసుండి విడుదలనొంది వచ్చిరి.

—తిరుచినాపల్లి. కె. బి. మందరాంబగారు—మృతసిద్ధనటి—పారిజన దేవాలయప్రవేశమునగూర్చి యుపన్యసించిరి.

26:—బొంబాయి. ముఖ్యరాయమగారిల్లును రాజప్రతినిధి వెంటనే యనుమతించవలెనని శ్రీమతి కెట ల్యామసతిగారి యధ్యక్షతతో సభ జరిగినది.

—ధీర్ఘ. ఆర్యకన్యామహావిద్యాలయమున యువతీమణులు కర్తులు, బాకులతో సామర్యముచేసిరి. సభ జయప్రద మైనది.

- 27:—వీలారు. శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవిజాతీయబాలికాపాఠశాలను శ్రీ అమృతలాలభాగవతుగారు చర్చించిరి.
- 28:—ఉప్పాడవేపాశ్రమమునందు శేక సేవకురాలను శ్రీమతి సురమాంబుగారు పాలనంతువును శ్రీ కంకరాజు బాపిరాజుగారును తృప్తియందునకు పెండ్లియాడిరి.
- 29:—తెనాలి. భీమిరాజుగారు పి. మహాలక్ష్మమ్మగారు, యల్. ఎం. పి. క్రాస్తే శీటయందు వారి పోదర గృహమున ప్రత్యేకముగ స్త్రీలకును శిశువులకునుగాను బెద్దకాసేర్పరచిరి.
- చెన్నపురి. శ్రీమతి ఉత్పల్లవాదేవిగారు పారిజాతస్త్రీలను గలపికిలిచిరి. విద్యుట తిలకుభుక్తియును మహా పుష్కాసముచిరి.
- 30:—పూవా. నయకయ్యులు దేవాలయప్రవేశసందర్భమున శ్రద్ధరహించిన పాష్వానికొంటూకా సోదరి మణులకు శ్రీమతి కస్తూరీబాయిగారు ప్రసంపాపూర్వకసంబేశము నందిరి.
- వీలారు. శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవిజాతీయబాలికాపాఠశాలవారు, పారిజాతదేవాలయప్రవేశమును సమ్మతించినగారును జామోరునుగారికి విన్నపముచిరి.
- చెలవాడ. శ్రీమతి రాజీకోటగిరి మారయ్యమ్మ రావులపొద్దులు జమిందారిగారు భారతీయ విక్రయశాల స్త్రీశాఖను ప్రారంభించిరి.
- 31:—లక్ష్మి. అఖిలభారతమహాశాసనవాదు జన్మనిగ్రహము, స్త్రీపాతివిగ్రహము, స్త్రీకూలీలస్థితి బాగు చేయు విషయములగుర్వి తీర్మానముల గావించిరి.

జ న వ రి

- కటకం. శ్రీమతి పూలనుదేవీ చౌదరాజీగారికి 3 నెలల కిత్తు విధియబడినది.
- 1:—కంకరా. శ్రీ కల్పవదనశ్రీమతి శేమనిచారణలో పరారియాయెను.
- 4:—సత్తెనపల్లి. శేక సేవగావించి కిత్తునొందియాండెన కమ్మకులతిలకయ్యను శ్రీకులపమ్మగారును సం. 17ల యువతి స్వర్ణమలంకరించెను.
- 6:—పెనువరు. శ్రీమతి నిక్కాదేవిగారు పెనువరులో జేయుండరలెడని నోటోయియచిరి.
- చెన్నపురి. గాంధీమహాత్ముని నిర్వంధకర్థంతుత్సవసందర్భమున శ్రీమరులు కమలాబాయిలర్య, అంగప్పమ్మకో, యం. చిట్టెమ్మగార్లు ఆరెప్పచేయలది విడువబడిరి.
- 7:—కలకరా. శ్రీమతి కిరణబాలదేవిగారు దెమ్మనకాంగ్రనుకార్యాలయమున ప్రవేశించబోయి 3 నెలల కిత్తు నొందిరి.
- 8:—రేపల్లె. శ్రీమతి ప్రతిపాటి సీతమ్మగారి యగ్రశ్రుతిక్రింద బహిరంగపథలో, సస్పృశ్యదేవాలయ ప్రవేశము సమ్మతించ జామోరునుగారికిని చైత్రపాయిగారికిని విన్నపములంపు తీర్మాన మామోదించ బడినది.
- 9:—అమామరాచాడు. శ్రీమతి కస్తూరీబాయిగారు ఉడయమున నిటను దయచేసిరి.
- విశాఖపట్టణము. శ్రీమతి మహానీపాటిగం అను మహమ్మదీయాయువతి, క. పోమన్నగారి పొలో హిత్యమున హిందూమతమునుగొని 'పచ్చిని' యను నామకరణము చేయబడినది.
- మద్రాసు. శ్రీ కారదామహాశాసనిని వార్షికోత్సవముసందర్భమున శ్రీ విజయనగర దళదళ మహా రాజీవారు నేంచేసిరి.
- 11:—నర్సాపురం. శ్రీలక్ష్మిపాటివరీక్షలో శ్రీమతి తిక్కాని రమాదేవిగారు(కాకినాడ, పయస్సు 13) ప్రభు బహుమానము, బంగారుపతకమును బడసిరి.

12:—తెనుకూరు. శ్రీమతి నీలవసినీదేవిగారు బాలసర్వతోమాద మాత్యులుగార్ల కోర్టుకుదున మొదలిడిరి.

13:—మచిలీపట్నం. శ్రీ మహారాజగారు కలకత్తాలో ప్రాచ్యవిశ్రాంతిప్రదర్శనమును తెరచిరి.

—అలహాబాదు. బహదూరు సైన్యాగారిలో సంభాషించుటకు శ్రీమతి కవయిత్రీ పండితు, కవి సైన్యా (పోదరి) ఇందు (మహాత్మా) గార్లు దైహమాను జైలుపరచిరి.

14:—దెహవాడ. న్యాయవాదులయొందిన కీ. శే. అయ్యురన్న వెంకటాచార్యగారి భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు స్వర్గప్రాప్తికొందిరి.

—బొంబాయి. గాంధీమహిళాసేవాసనపారు, హరిజనులను చేబాలయములోనికి రానివ్వవలెనని మహాను 69324 పంథకములలో జా మొరీసుగారికి మహాజరునందిరి.

15:—ఏలూరు. శ్రీ శేంకరేశ్వరాలయమున దశరాత్రమహోత్సవసందర్భమున శ్రీమతి దువ్వూరు నుబ్బమ్మగారు, భక్తిరసరంబియు తత్సందర్భమున వస్తుశక్తమగూర్చియు మనవ్యసించిరి.

16:—శ్రీరంగం. పదుపుటిండ్ల నిషేధకాసనము తిరుమహాపల్లికల్లాలో నమలుపరచుటయెను.

17:—గుంటూరు. ఆంధ్రరాష్ట్రవియంకల సభాసంతకమున మత్స్యముతో వెళ్ళుచున్న శ్రీమతి మానాచగడ సుందరమ్మగారికి 2000 రూ. జరిమానా లేక మూడునెలల విడిదైదును, శ్రీమతుని నెలకేట దుర్గాంబ, కాకరపాటి సీతారామమ్మగార్లకు రూ. 2000 జరిమానా సంరం విడిదైదును జరిమానా వెల్లంపనిచో 8 నెలలు విడిఖయిదును విధింపబడెను.

18:—అశాస్త్రియగ్రంథములను స్వాధీనమున నుండుకొనిన శేరమునకు శ్రీమతి సుమతాసీతమ్మగారిని శే. 15వీని ఆరెస్టుచేసి విడుదలచేసిరి.

—తెనాలి. శ్రీమతి కొల్లా తాయారమ్మగారి యింటియావరణలో స్త్రీలకుగా వాకప్రత్యేకమనమందిరము నెలకొల్పబడినది.

—నరసాపురము. శ్రీమతి తల్లాప్రగడ విశ్వసుందరమ్మగారు స్థానికసభకైలుసందున్న తమభర్త నరసింహశర్మగారిలో సంభాషించుటకు నెడిటకు వచ్చిరి.

19:—డిల్లీ. గాంధీవిశ్రవసందర్భమున శ్రీమతి తారాదేవి (ప్రొవీలాలగారి తల్లి) గారిని మరద్రు శ్రీలను ఒక బాలంటిరును ఆరెస్టుచేసిరి. ఒక్కొక్కరికి 3 నెలల కఠినశిక్షయు రూ. 60లు జరిమానా లేక 1½ నెల శిక్షయు విధింపబడెను.

20:—తెయిలీ. వైమానికురాలు కనుకొనబడెను. సతీవిద్వయియన్నలుల కుమారుడు 15 మైళ్ళు వైరుతిగ కనుకొనబడెను. పెట్రోలు ఆభరణులచే ఈమె యిచట దిగవలసినచేసట. ఆమె ఆశోగ్యముగా నున్నది.

—శ్రీమతి మహారమాకాండే (58 ఏమర్లస్సీ కొన్నిలు అధ్యక్షులు) గారును మరద్రు శ్రీలను క్రి.లా.న. చట్టముక్రింద పూ. రా. మేజిస్ట్రేటుగారివలన 4 నెలల శిక్షయు రూ. 30లు జరిమానా లేక 6 వారములు జైదును విధింపబడిరి.

21:—నీకందరాబాద్. నడియాదుగురంతములసందర్భమున మరదించిన పోలీసుసలయిస్సెవ్వురు భార్యకు, చంబాబుప్రభుత్వమువారు, కొంతభూమియును 30 వేల రూప్యముల రొక్కమును బహుమానముగ నిచ్చిరి.

మూర్ఖత్వము శత్రు అవధి :—

భారతస్త్రీలు పిచ్చినమ్మకములకు పేరుమోసియున్నారు. కాని వారెందును ఈక్రిందివృత్తాంతము అపూర్వమైనదే. జ్యోతిషమును నమ్మి ప్రాణములు తుదముట్టింది నది. ఆమె వంగవనం. రంగూనునందలి టాంగోయందు పి. డబ్ల్యు. డి. ఉద్యోగమునకు కుదిరి యున్న వానిభార్య. మగకు కచ్చేరీకిపోయిఉన్న సమయమున ఆమె ఇంటిలేలుపులు లోనవై చుకొని చీరతో ఉరిపోసికొని చనిపోయినది. కవేరినుండివచ్చి భర్త తలుపుతట్టి నాడు. తెలువబడలేదు. చేయనదిలేక ఆతడు తలుపు పగులగొట్టి లోనప్రవేశించినాడు. భయంకరదృశ్యము. దూలమునుండి భార్యశవము వ్రేలాడుచున్నది. గదిలో ఒకఉత్తరము పడియున్నది. అందిట్లుండెను. 'కొంతకాలమునకు పూర్వము ఒకానొకజోన్ముడు నాకు అసహజముగు చావుకలదని చెప్పియున్నాడు. ఇది ఆజోన్ముడునకు ఫలము. నాకొకకు మీరు విచారించవలను. మిమ్ములను విడనాడిపోవుటకు నాకు విచారముగనే యున్నది. మీరు తిరిగి వివాహము చేసికొనుడు. జన్మాంతరమున నేనుతిరిగి తమ భార్యనగుదునను నమ్మకము నాకున్నది.' చూచితిరా ఎంతటి పిచ్చినమ్మకమో! తనభావిన తెలిసికొనవల యనను కాంక్ష మానవున కనాదినుండియు నున్నది. ఆకాంక్షయే సాముద్రకము, జ్యోతి షము మొదలగువాని పుట్టుకకు కారణమైనదను షీరోగారి వాక్యములందు కొంత సత్యము లేకపోలేదు. కాని ఈవిద్యలు భారతదేశజాత మనములను లోగొనింంత అతిగా ఇతరదేశ ఆల మనములను గొనలేదు. ముందేశపు విద్యావంతులగు పురుషులే ఇట్టి పిచ్చినమ్మకము లకు నచ్చినబంట్లు అయి ఉండగా విద్యాగంధములేని స్త్రీలీవిషయమున మిక్కిలి మూర్ఖ ముగా ప్రవర్తించుచుండుట వింతగాదు. ఇట్టి పిచ్చినమ్మకములు ప్రాణములు తీయుటకు గూడ సమర్థములై బ్రబలియున్నవి. చదువులేమియే ఇట్టివానికి చాలవఱకు మూలము. దానిని తొలగించుటచే ఈదోషము కొంతవఱకు తొలగలదు.

శయనగృహపారిశుద్ధ్యము :—

అరోగ్యవిషయమున అతిసామాన్యములగు విషయములనుగూడ తెలియనివారు, ముందేశములో, మగవారిలోనే అసంఖ్యాకులుగా నున్నపు డీక స్త్రీలమాట యదుగనేల

కలకత్తాలో అన్నపూర్ణయను పెండ్లియైన యొకవయసుపిల్ల, తనతిల్లి సీట్టాడిపాడిలో నిదురించుచుండెను. ఆగడికి తిలుపులన్నియు మూయబడియుండెను. ఒక దిన్నలారారుచూతము వెలుగుచుండెను అందువలన విషవాయువుపుట్టి యాబాలిక మృత్యునొందెను. ఇట్లునే ఉత్తరకలకత్తాయందును నొకగదిలో కిరణవాయుబడివమున జెట్టి తిలుపులన్నియును మూసికొని ముగ్గురునిద్రించిరి. తెల్లవారయ్యెట్టి కందులో నొకరుచచ్చి మురియిద్దరును చాచి సిద్ధముగానున్నట్లు వినుటకెంతయు జాలిపోడిముచున్నది. దోమలబాధ మాన్పుటకు పెక్కింకగదులలో పిడకలు మొదలగువాని పొగపెట్టి వాయువును పాడుచేసి మరల దోమలురాకుండుటకు తిలుపులన్నియు మూసికొని నిదురించుట తెనుగుప్రాంతములగలదు. వాయువు విషపూరితమగుటచే గలుగు నిట్టి ప్రమాదములనుండి ఆంధ్రస్త్రీలు నిరంతరము జాగ్రత్తపాంపవలసియున్నదని హెచ్చరించుము.

శ్రీ గిడుగు సీతాపతిపంతులుగారి విజయము :—

ఈనవమ చలరేగిన ఆంధ్రోత్కళనమవ్యయందు ఆంధ్రపక్షమునహించి ఉద్యోగమును పోగొట్టుకొనినవారు శ్రీ గిడుగు సీతాపతిపంతులుగారిొక్కరే. పల్లాకిమిడి ఉత్కళములో తేర్చకుండవలయునను వాదమునకు ప్రోత్సాహకర్తలై శ్రీవారు పల్లాకిమిడి రాజావారి అనాదరణకు గురియై రాజావారి కళాశాలయందలి తమ ఉద్యోగమును పోగొట్టుకొనిరి. ఇప్పుడు వారు ఆరాజావారి కాపురపుకాణాదియగు పల్లాకిమిడియొక్క తాలూకా బోర్డునకు అధ్యక్షమహాశయలైరి. ఇది ఆప్రాంతమున ఆంధ్రత్వమునకు గలిగిన విజయముగా మేము భావించుము. పల్లాకిమిడిరాజావారు ఉత్కళములో జేర నెంత ఉవ్విళ్ళూరుచున్నను ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకమగు వాకేమియు చేయజాలరని ఇందుమూలమున తెలియవగును. ఈ తమవిజయముచే పల్లాకిమిడియందు తెనుగునిలుపుటకు కారణభూతులైన ఆంధ్రపుత్రులు శ్రీ గిడుగు సీతాపతిగారి నెంతయు నభినందించుచున్నాము.

నరసాపురము ఆంధ్రస్త్రీల పోటీపరీక్షల సలితము :—

నరసాపురము ఆంధ్రస్త్రీల పోటీపరీక్షలఫలితములు జనసరిమానమున ప్రచురింపబడినవి. ఈసారి ఈపరీక్షకు 74 గురు స్త్రీలు దరఖాస్తుచేసిరి. 68 గురు పరీక్షకు హాజరైరి. వీరిలో పదిమంది మొదటితరగతిలోను, 19 గురు రెండవతరగతిలోను జయమునుపొందిరి. వీరందఱికిని పుస్తకబహుమానములిచ్చి ప్రోత్సహింప ఈపరీక్షలను నిర్వహించుచున్న నరసాపురము తాలూకాభివృద్ధిసంఘమువారు నిశ్చయించుట ప్రశంసనీయముగనున్నది. ఈజయమందిన వారిలో కానాదనివాసిని, పదమూడేండ్లబాలిక శ్రీమతి తిక్కాని రమాదేవి గారు ప్రథమగణ్యుడైనదని తెలిసికొనుటకెంతయు ఆనందించుచున్నాము. ఆమెకు 'గృహ లక్ష్మి' తన అభినందనముల సందిచ్చుచున్నది. ఇట్లు ఏటేట పోటీపరీక్షగావించి ఆంధ్రస్త్రీలలో విద్యాప్రబోధమును పుట్టించుచు యథాశక్తిని దేశసేవగావించుచున్న ఈసంఘము

వారిని, సంఘమునకు ప్రాణమునదగిన సంఘకార్యదర్శి శ్రీ అద్దంకి లిందుమాధవరావుగారిని మేమెంతయు కొనియాడుచున్నాము.

విడదవోలు బాల్యవివాహ నిరోధన సంఘము :—

శారదాశాసనము శాసనసంఘటికి ఎక్కినది. ఆచరణలో దానిప్రభావ మంతగా కానము. దాని నియమము లట్టివి. ప్రజాహితినాయకులు పూనుకొని కోర్టుకెక్కినగాని ఆశాసనమునకు విరుద్ధముగ నడిచినవారికి ఎట్టి శిక్షయు విధింపబడలేదు. శాసనము యొక్క ముంచిఫలముల ననుభవించ కాంక్షగలదేని ప్రజాహితినాయకు లిందుకు పూనుకొన వలసినదే. పూనుకొనుచును ఉన్నారు. విశాఖపట్టణము, బందరు మొదలగు నగరముల యందు ఈవిషయమై శ్రద్ధవహించి పనిచేయు ప్రత్యేకసంఘములు ఈవఱకే ఏర్పడియున్నవి. ప్రస్తుతము పశ్చిమగోదావరిజిల్లాయందలి విడదవోలునందొట్టి సంఘమొకటి స్థాపింపబడిన దని వినుటకు సంతోషించుచున్నాము. పశ్చిమగోదావరిమండలపు ప్రజాహితినాయకులలో నొకరును, ఏకార్యమును చేసికొనినను దీక్షతోకూడిన విశ్వాసముతో పనిచేయువారును అగు శ్రీ తాడిమిటి కుటుంబశాస్త్రిగారి సంఘమునకు కార్యద్రవ్యలగుటచే దీని జయ విర్యహావిషయమై సందేహింపవలసిన పనిలేదు. “10, 12 సంవత్సరముల బాలికలను 50, 60 సంవత్సరములు దాటిన వయస్సుకల్గిన వరులకిచ్చి ఈమధ్యనే ఈజిల్లాలో కొన్ని వివాహములుచేసినారు. అందుకు బాధ్యులగువారిపై చర్య తీసికొనవలసియున్నది. ఇందును గురించి జిల్లాలో చాలప్రచార మొనరింపకలసియున్నది. కార్యదర్శిహామమునకు వెంటనే రు. 250లు కావలసియున్నది. జిల్లాలోని అభిమానులగు ఉదారులు విరాళములసంపాదనకువడ ప్రార్థనలు” అని సంఘకార్యదర్శులు కుటుంబశాస్త్రిగారు గోరుచున్నారు. పశ్చిమగోదావరిమండలవాసులు వారి ఈకోరిక నెఱవేర్చి సంఘసంస్కరణవిషయమున తమకుగల అభిలాషను వెల్లడింతురుగాక యని హెచ్చరింతుము.

కీ. శే. జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు :—

కవులకాణాదియగు రాజమహేంద్రవరమునకుచెందిన శ్రీ జనమంచి వేంకటరామయ్యగారిగారు 27 రోజులు సన్నిహితవ్యవహారములై 19.1.33 తేదీని మధ్యాహ్నము 3-2. గంటలకు దివంగతులై రని వినుటకు విచారించుచున్నాము. చనిపోవునకి వీరికి అరు వదివత్సరములు. ఇందు నలువదివత్సరములు వీరు ఉపాధ్యాయవృత్తియందుండిరి. ఉపాధ్యాయులై కవులైన శ్రీ వేంకటరామయ్యగారు చిత్తవిడ్డవకారణములైన కష్టముల ననుమనుండియు కవిలారచనమును విడనాడలేదు. ఉపాధ్యాయత్వమిని నిట్టిదినోకదా! 1903లో వీరు ప్రచురించిన మూలతీమాధవము పండితబనాదరణపాత్రమై 1906లో వి.పకు పరిసేయగ్రంథముగా నిర్ణయింపబడినది. ఆసంవత్సరమున శ్రీవారు విద్ధిలపాలభంజక యస్తు నాటకమును తెనిగించి ‘మనోరమ’పత్రికలో మాసక్రమమున ప్రచురించిరి. ఈసమయము ననే ఆంధ్రీకరించుటకు ఆరంభముచేసిన ఉత్తరరామచరితమును 1924.లో పూర్తిచేసిరి.

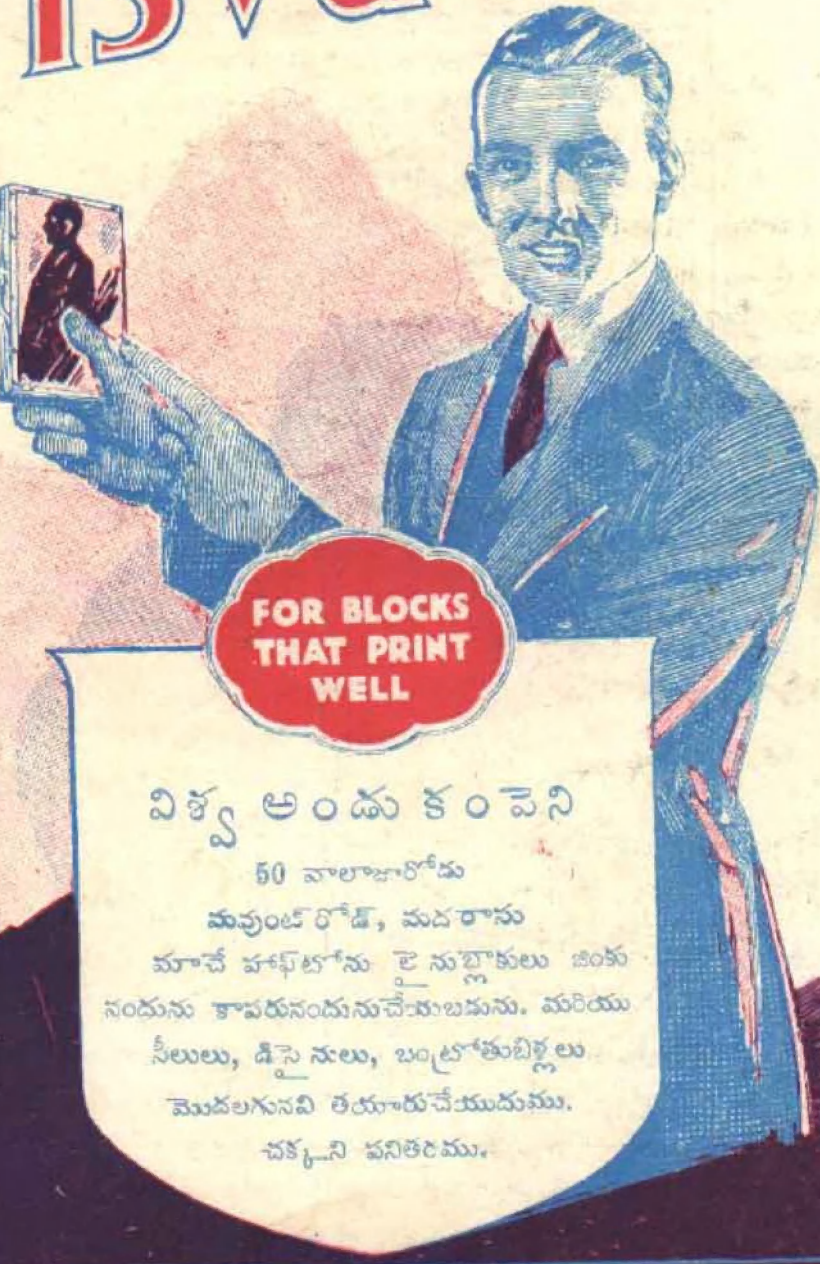
ఈ ఆంధ్రకరణములకుతోడు శ్రీవారు కొన్ని స్వతంత్రముగు కబ్బములనుగూడ నాంధ్రవాణి కర్పించియున్నారు. పందొమ్మిదేండ్ల పూవప్రాయమున పుట్టెనుచువుతో పుణ్యలోకము నకుబోయిన మానహాపాతము, శ్రీవారి పుత్రులనుగూ బ్రహ్మానందమువలన వీరి కవి తతో మాకు కాలేజీదినములయందే పరిచయమేర్పడినది. అమృతకలశి, నిత్యమల్లి మొదలగు కొన్ని వీరికావ్యములు ఆంధ్రకవితానుండరికి నిజముగా నవకృష్ణములు. వారి 'సవ కుసుమాంజలి'తో తొలిపద్యము 'గృహలక్ష్మి'లో నొకసారి 'పార్వతీపరమేశ్వరులు' అను త్రివర్ణచిత్రమున కెదురుగా ముద్రించియున్నారు. కవితాశృంగల శ్రీవారి రచనములను గూర్చి స్థలసంకోచమున ప్రస్తుతిపజాలకుంటిమి 'గృహలక్ష్మి'కి నచ్చిన లేఖకులలోనొక రును, శ్రీవారి పుత్రులునుగూ శ్రీ జనమంచి కామేశ్వరరావుగారి కీకష్టనమయమున మా హృదయపూర్వకముగ సానుభూతిని తెలుపుకొనుచున్నాము. శ్రీవారి యాత్మకు శాంతి కలుగునుగాకయుని కోరెదము. ఈనడుమ రాజమహేంద్రవరపేరులు వడ్డాది సుబ్బరాయుడు, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, న్యాపతి సుబ్బరావువంతులు మొదలగు వృద్ధవీరులను పూజించుటలో యవకులై యున్నారు. అగుట వారు మృతుడై నఈవృద్ధుని అముద్రితములు గానున్న గ్రంథములను ముద్రించి లోకమున కర్పించుటచేతను, మఱి యితర వీరులను పూజించియే తీరుదురని నమ్ముచున్నాము.

భాయాచిత్రమాత్రమునకు:—

శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారి భాయాచిత్రము, మఱికొన్ని ఇతరవస్తువులు కలిగియున్నందుకు చిట్టగంగులో నొకఉపాభ్యాయును నిర్బంధింపబడి, విచారించబడి, దోషిగావరిగింపబడి, వార్షింగులో వదిలివేయబడినట్లు అమృతబజారుపత్రికయందలి ఒకరివార్తములమున తెలియుచున్నది. శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు ప్రస్తుతము జైలులోనున్నారు. ఆర్థి నెప్పు ప్రకారము పత్రికలలో ఆమె భాయాచిత్రము ప్రచురింపరాదు. కాని ఆమె భాయాచిత్రము వ్యక్తులకడకూడ నుండరాదను నియమమున్నట్లు కానము. రాజ్యాంగవిషయములందు ఆమెతో ఏకీభవించని వారుకూడ ఆమె మృదుమధురకవితను ఆరాధించువారు కావచ్చును. అట్టివారు ఆమె భాయాచిత్రమును పెట్టుకొనుట దోషముగా పరిగణించుట కెంతమాత్రమును అవకాశములేదు. జయిలోనున్న వానికి ఈయనుద్దేశంపబడిన ఒకానొకగ్రంథములో ఇచ్చుచానిభాయాచిత్రముండినందులకు ఆగ్రంథము నిర్బంధితునీయ నిరాకరింపబడిన నాగ పురపువార్త గృహలక్ష్మిచాతకు తెలింగియున్నారు. దానికంటె ఇపు డీవార్త మఱియు విచిత్రముగనున్నది. ప్రభుత్వశాసనములను అమలుజరుపు అధికారులు ఆశాసనముల నిబంధనలను సరిగ గమనింపకుండుటచే అప్పుడపు డిట్టి నభుటనలు కలుగుచున్నవి. ఇకనై నవారు మెలకువతో ప్రవర్తించ ప్రభుత్వమువారు శ్రద్ధ జెట్టుదురుగాక! 'హిందూదేశపునై టింగేలు' అను ప్రఖ్యాతినార్జించిన సరోజినీదేవిగారి భాయాచిత్రమును కలిగియుండుటయే ఒకదోష మగునేని విద్యావంతమైన ప్రతిష్ఠాండవగృహమును అట్టిదోషమునకు తావలమైనదేయగును.

Visva & Co.

FOR BLOCKS
THAT PRINT
WELL

విశ్వ అందు కంపెనీ

50 వాలంజూరోడు

మన్యుట్ రోడ్, మదరాసు
మాచే హాఫ్టోను టై నుబ్లాకులు జింకు
నందును కాపరునందును చేయబడును. మరియు
సీలులు, డిస్కె నులు, బంట్లాతుబిల్లులు
మొదలగునవి తయారు చేయుదుము.
చక్కని పనితరము.

LODHRA

FOR
LADIES'
HEALTH

RADIATES
Domestic
Sunshine
Into
Every Home

KESARI KUTEERAM. EGMORE
MADRAS

లోధ్ర

శ్రీ లక్ష్మీ నాథ్ & సోన్స్ లిమిటెడ్

